

INIMENE JA KESKKOND 2007

Muutused Eesti elanike keskkonnateadlikkuses ja keskkonnateadvuses 1994–2007

Võrdlusjooni Euroopaga

Mai 2008

Säästva Eesti Instituut, SEI Tallinn
Turu-uuringute AS

Koostajad: Piret Kuldna, Hella Kaldaru ja Kaja Peterson

Keeletoimetaja: Mailis Moora

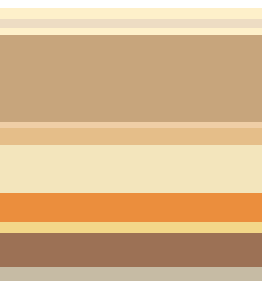
Küljendaja: Kaido Jaanus

Kaane kujundus: Irina Tammis ja Kaido Jaanus

Uuringu läbiviimist ja tulemuste väljaandmist toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus

ISBN: 978-9985-9815-4-2 (PDF)

ISSN: 1406-6637

SISUKORD

SISSEJUHATUS 5

I KÜSITLUSMEETOD 7

II KOKKUVÕTE 9

III KÜSITLUSE TULEMUSED

---

1 KESKKONNAPROBLEEMIDE TÄHTSUS 16

- 1.1 Kõige olulisem täna lahendamist vajav probleem Eestis 16
- 1.2 Kui tõsiseks peetakse keskkonnaseisundi halvenemist Eestis 18
- 1.3 Kui suurt muret tuntakse keskkonnaprobleemide pärast isiklikult? 20
- 1.4 Hinnang keskkonnaprobleemide tõsidusele Eestis 21
- 1.5 Kuidas lahendada keskkonnamuresid? 25
- 1.6. Väärtushinnangud – inimese kohustused looduse ees 26

2 HINNANG KESKKONNASEISUNDILE 29

- 2.1 Keskkonnaseisund kodukohas, Eestis, maailmas 29
- 2.2 Kuidas on keskkonnaseisund kodukohas muutunud viimasel aastakümnel? 31
- 2.3 Hinnang keskkonnaosade seisundile kodukohas 32
- 2.4 Milliseks kujuneb kodukoha keskkonnaseisund lähematel aastakümnetel? 34

3 KESKKOND JA INIMESE TERVIS 35

- 3.1 Hinnang tervislikule seisundile 35
- 3.2 Kuidas on keskkonnaseisund tervist mõjutanud või mõjutab tulevikus? 36
- 3.3 Kui palju mõjutavad tervist mitmesugused tegurid? 37
- 3.4 Häirivad tegurid töökeskkonnas 40
- 3.5 Tervisekahjulik töö ja selle hüvitamine 41
- 3.6 Kas ettevõtte või vastaja töö kahjustab keskkonda? 42
- 3.7 Millega töö keskkonda kahjustab? 43
- 3.8 Kui palju harrastatakse loodusega seotud või värskes õhus toimuvaid tegevusi? 43
- 3.9 Kus elaksid inimesed kõige meelsamini? 45
- 3.10 Kolinud viimase 10 aasta jooksul 46

4 KESKKOND JA POLIITIKA 47

- 4.1 Kes peab esmajoones kandma hoolt Eesti keskkonna kaitstuse eest? 47
- 4.2 Kui suurt mõju saavad Eesti eraisikud ja kodanikuühendused avaldada keskkonnaprobleemide lahendamisele? 49
- 4.3 Mida arvatakse Eesti keskkonnaühenduste tegutsemisest? 50

4.4 Arvamus Eesti valitsuse ja Riigikogu suhtumisest keskkonna probleemidesse 50

4.5 Mil määral peaks Eesti osalema kogu maailma ohustavate keskkonnahädade lahendamisel? 51

4.6 Kas Eesti peaks aitama ka kolmanda maailma riikidel keskkonnaprobleeme lahendada? 52

5 KESKKOND JA MAJANDUS 53

5.1 Kas pidada esmatähtsaks majanduskasvu või keskkonnakaitset? 54

5.2 Mida tähendab säästev areng? 55

5.3 Kas ja kui palju ollakse valmis isiklikult maksma keskkonnavõitluste huvides? 56

5.4 Mida tuleks ette võtta põlevkivi kui energeetilise ja põlevkiviõli toorainega? 58

5.5 Tuumajaama ehitamisest – poolt või vastu 59

5.6 Millega põhjendasid oma suhtumist tuumaelektrijaama Eestisse ehitamise pooldajad ja vastuseisjad? 60

5.7 Põhjendused tuumajaama ehitamiseks lähiriiki 62

5.8 Looduskaitsealad Eestis 64

6 KESKKONNAHOIDLIK TARBIJA 65

6.1 Kui keskkonnanõuetekohaselt end peetakse? 65

6.2 Keskkonnateadlikkuse väljendumine igapäevaelus 66

6.3 Miks ei käituta igapäevaelus keskkonda säästvalt? 68

6.4 Kuidas ollakse rahul jäätmeäitluse korraldusega kodukohas? 68

6.5 Kui palju uuritakse kaupu ostes nende koostist või keskkonnamürgiseid? 69

6.6 Teadlikkus tegevuste keskkonnaohutlikkusest 70

7 KESKKOND MEEDIAS 72

7.1 Keskkonnateabe allikad 72

7.2 Keskkonnateemaliste tele- ja raadiosaadete jälgimine 74

7.3 Kui sageli kajastatakse Eesti meedias keskkonnateemasid? 76

SUMMARY 77

KASUTATUD KIRJANDUS 83

SISSEJUHATUS

SEI Tallinna keskuse tellimisel ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahastamisel viis Turu-uuringute AS 2007. aasta novembris läbi üleestilise sotsioloogilise küsitluse "Inimene ja keskkond", et saada teada Eesti elanike keskkonnateadlikkuse ja keskkonnateadvuse arengust 13 aasta jooksul. Eelmine samasugune küsitlus tehti 1994. aastal (Kaasik, Peterson, Kaldaru, 1996).

Millised muutused on toimunud elanike hinnangutes oma elukeskkonnale ja keskkonnamuredele Eestis ning maailmas? Kas igapäevaelus on toimunud pööre keskkonnateadlikkuse suunas? Kas on muutusi elanike ootustes keskkonnapoliitikale? Kas keskkonnamõju tajutakse oma tervisliku seisundi hindamisel tugevamana kui 13 aastat tagasi? Kuidas mõistetakse nüüd keskkonna ja majanduse vahelisi seoseid? Kas keskkonnateave on inimeste jaoks olulisemaks muutunud?

Esimese küsitluse ajal (aastal 1994) elasime alles kolmandat aastat taasiseseisvunud riigis. Elanike keskkonnateadvust teist korda uurides (2007) olime juba kolm aastat olnud Euroopa Liidu liikmesriik ja 2004. aastal sai Eestist ka NATO liige.

Keskkonnavaldkonnas on Euroopa Liiduga liitumine kaasa toonud mõndagi head. Euroopa Liidult on saadud abi joogivee, reovee, prügilate keskkonnanäitajate parandamiseks; tööstusobjektide, endiste Nõukogude Liidu sõjaväebaaside ja põllumajandusreostuse kõrvaldamiseks. Looduskaitstes muutusid Eesti loodusväärtused üleeuroopaliselt oluliseks, lülituti Natura 2000 võrgustikku.

Samas on veel palju ära teha. Näiteks energiamajandus on endiselt Eesti suurim kasvuhoonegaaside ja tahkete osakeste õhkupaiskaja ning jäätmetekitaja. Transpordi põhjustatud keskkonnamured, eelkõige õhu saastamine, müra ja suurenenud maakasutus on juba üle pea kasvamas. Rohkem tähelepanu on vaja pöörata jätkusuutlikule loodusvarakasutusele. Täna tuleb Eestis tegelda ka selliste keskkonnaküsimustega, mis 1994. aastal veel tähelepanu keskmes polnud, nagu kliimamuutus või geneetiliselt muundatud organismide (GMO-de) kasutamine.

Nagu 1994. aasta uuringus, olid küsimused ka 2007. aastal jaotatud seitsmesse teemaplokki:

1. Keskkonnamured
2. Keskkonnaseisund
3. Keskkond ja inimese tervis
4. Keskkond ja poliitika
5. Keskkond ja majandus
6. Keskkonnahoidlik tarbija
7. Keskkond meedias

Küsimustikku koostades on peetud silmas kahe uuringu tulemuste võrreldavust nii palju kui võimalik. Vajaduse korral on küsimuste sõnastust kohendatud ja vastusevariante ajakohastatud. Mõned küsimused on võrreldavad ka 1983. aasta küsitluses "Massikommunikatsioon ja keskkonnakaitse" (Лауристин, Фирсов, 1987) esitatutega, mida kasutati juba 1994. aasta uuringu analüüsis. Lisatud on mõned uued küsimused, näiteks säästva arengu ja looduskaitse kohta.

Et vahepeal on Eestis tehtud veel mitmeid keskkonnavalaseid sotsioloogilisi uuringuid, siis on ühesuguste küsimuste korral esile toodud ka võrdlusjooni mõningate nende uuringute tulemustega.

- "Elanikkonna huvi ja vajadus keskkonnainfo järele" (Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus, OÜ Faktum & Ariko, 2006, 982 vastajat);
- "Tartlane ja keskkond 2006" (Tartu Linnavalitsus, 2006, 1104 vastajat);
- "Keskkond ja meie" (Tallinna Ülikooli keskkonnapsühholoogia uurimisgrupp, 2002, 987 vastajat);
- "Inimene ja loodus" (Eestimaa Looduse Fond, Sotsioloogiliste Uuringute Keskus, 1999, 1000 vastajat).

Regulaarselt korraldab Euroopa Komisjon Eurobaromeetri nime alla koonduvaid avaliku arvamuse uuringuid Euroopa Liidu liikmesriikides olulistel teemadel, sh keskkonnateemal. Viimaste aastate keskkonna- ja energeetikaalaste küsitluste tulemusi on Eesti ja teiste riikide võrdluse näitena kasutatud ka selles aruandes.

Aruande esimeses peatükis kirjeldatakse arvamusuuringu meetodikat ja vastajaskonna struktuuri, teises peatükis esitatakse kokkuvõtte peamistest tulemustest küsitlusteemade kaupa ning kolmandas peatükis analüüsitakse küsitluse tulemusi.

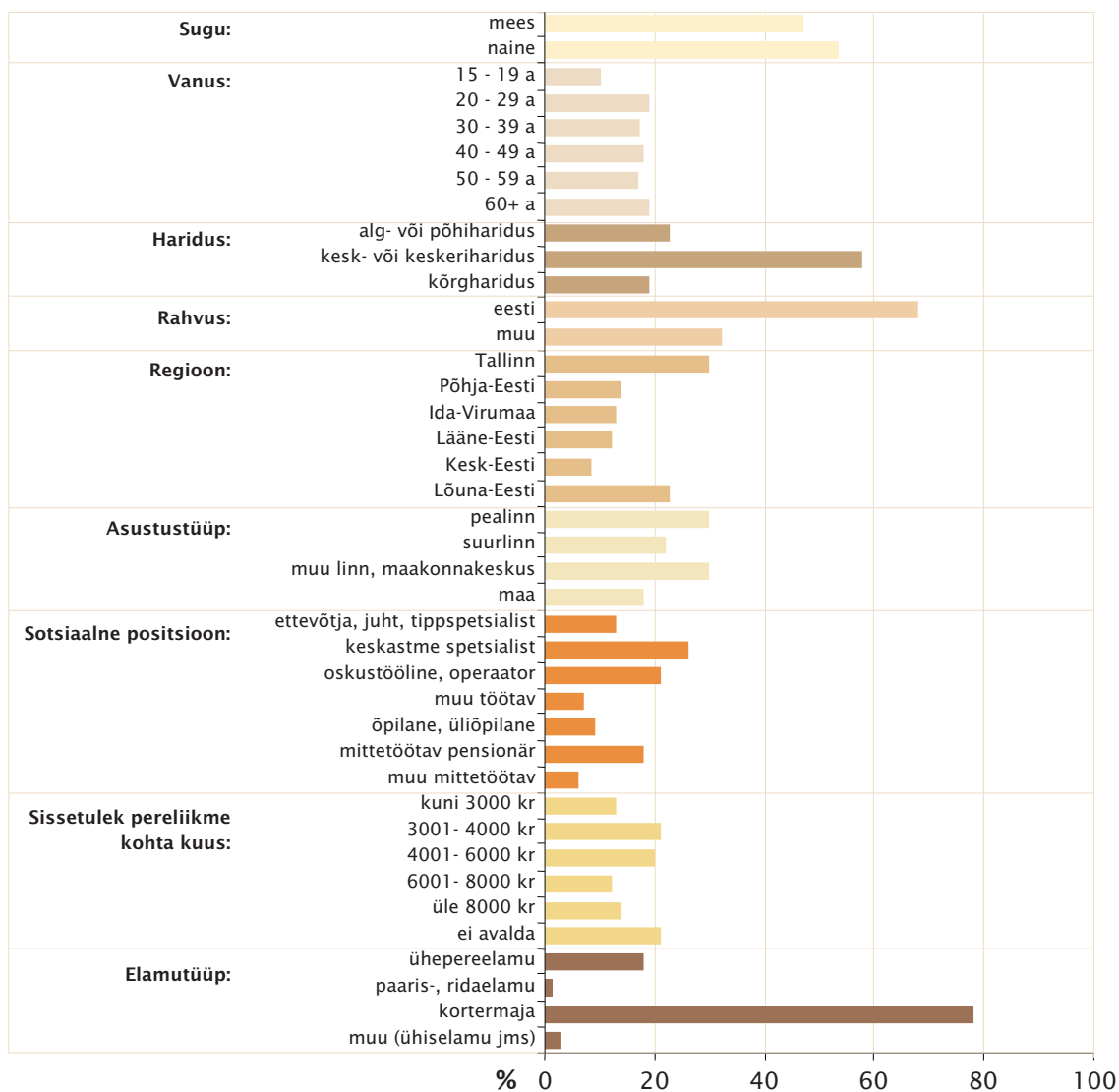
I KÜSITLUSMEETOD

- Küsitluse üldkogum oli Eesti 15–74-aastane elanikkond (kokku 1 046 357 inimest – Eesti Statistikaamet, seisuga 01.01.2007).
- Valim jagunes 98 küsitluspunktiks, mis valiti vastavalt piirkondade asustustihedusele.
- Valimipunktide määramisel jälgiti asustustüüpide ja regioonide tegelikke proportsioone Eestis.
- Leibkondade valikul oli aluseks etteantud stardiaadress valimipunktis.
- Igast valimisse sattunud leibkonnast on küsitletud üht inimest, lähtudes “noorema mehe reeglist”.
- Vastanute arv oli 1003.
- Küsitlustulemused on kaalutud vastavusse riiklike statistikaandmetega elanikkonna soolise ja vanuselise jagunemise kohta.
- Selle valimi üldtulemuste maksimaalne lubatud statistiline kõikumine on 3,1%, taust-
rühmades võib see olla suurem.
- Küsitlus viidi läbi silmast silma küsitlustena vastajate kodudes.
- Uuringuankeedis kordas osa küsimusi 1994. aasta uuringu omi kas täpselt või aja-
kohaste muudatustega. Mõned küsimused on võrreldavad ka 1983. aasta uuringus
esitatutega.
- Küsimusi oli kokku 54. Valikvastustega küsimuste puhul anti vastajaile kätte varian-
tidega kaardid, et vastus tuleks läbimõeldum.
- Küsitlusperiood kestis 1. kuni 25. novembrini 2007. Osales 76 intervjuerijat.

Vastajaskonna struktuur on toodud joonisel 1.

Joonis 1. Vastajaskonna struktuur. Kõik vastajad n=1003

II KOKKUVÕTE

Keskkonnaprobleemide aktuaalsus

- Kõige olulisemate 2007. aastal Eestis lahendamist vajavate probleemidena nimetati uuringus nii spontaanselt kui valikvastuste korral eeskätt sotsiaalprobleeme, eriti elukalliduse tõusuga seonduvat.
- Keskkonnaprobleemid olid spontaansetes vastustes olulisuse pingereas 2. kohal (9%).
- Etteantud seitsme probleemi seas nägi keskkonnaseisundi halvenemist üsna tõsise või väga tõsise probleemina 65% elanikkonnast. Võrreldes 1994. aasta uuringuga ei ole keskmine hinnang olukorrale palju muutunud, kuid siiski pidas tollal keskkonnaseisundi halvenemist tõsiseks või väga tõsiseks mureks veidi vähem – 59% vastanutest.
- Enamik elanikkonnast (52%) tunneb keskkonna pärast isiklikult muret. Võrreldes 1994. aastaga on muretsejaid siiski märksa vähem. Tollal tundis isiklikult küllaltki suurt või väga suurt muret kokku 73%.
- Kõik uuringus esitatud keskkonnaprobleemid olid vastajaskonna keskmiste hinnangute järgi üle keskmise aktuaalsed. Keskmiste hinnangute järgi kujunesid kõige aktuaalsemateks transpordi keskkonnamõju, metsaraie ja metsade liigikuse vähenemine, inimese tervisele avalduv keskkonnamõju, jäätmed ja nende käitlus ning rannaalade täisehitamine (10-pallisel skaalal, kus 10=katastroofiline olukord, said kõik nimetatud aspektid üle 7 palli).
- Võrreldes 1994. aasta uuringuga on paranenud hinnang põllumajandusreostusele, joogivee kvaliteedile ja metsadele. Muudele aspektidele, eriti randade seisundile, kliimamuutusele ja looduskaitsealade kahjustumisele antud keskmised hinnangud olid nüüdseks halvenenud (osa aspekte ei olnud 1994. aasta uuringus esitatud).
- Kõige olulisemaks keskkonnaprobleemide lahenduseks peeti inimeste keskkonna-teadlikkuse suurendamist ja eluviisi muutmist (93%). Toetuse ulatuselt järgnesid sellele vajadus rangete seaduste ja karmide karistuste (76%) ning parema järelevalve (75%) järele. Võrreldes 1994. aastaga on toetus rangetele seadustele ja karistustele pisut vähenenud (muid aspekte varem ei esitatud), sellist lahendust pidas tookord kõige tõhusamaks 83% vastajaskonnast.
- Paaegu kõikide küsitletute väärtushinnangutele vastasid väited, et keskkonda tuleb kaitsta, sest loodusel on väärtus iseeneses (96%), keskkond on inimese heaolu alus (96%) ja et järgnevatel põlvkondadel on õigus elada puhtas keskkonnas (95%). 1994. aastal neid väiteid ei esitatud.

- Ligi 80% vastanutest ei olnud nõus, et praegune inimtegevus keskkonda tõsiselt ei ohusta, sest looduse taastumisvõime on sedavõrd suur või küll ajapikku keskkonnareformidele lahendused leitakse. Võrreldes 1994. aastaga on 13 aastat hiljem rohkem neid, kes leiavad, et keskkonnaprobleeme pole vaja suureks puhuda – küll kohanetakse või leitakse lahendusi (1994. a 9%, 2007. a 18%).

Hinnang keskkonnaseisundile

- Üsna heaks või väga heaks pidas keskkonnaseisundit oma kodukohas (vallas või linnas) 74%, Eestis tervikuna 69%, Euroopas 44% ja maailmas 18%. Maailma puhul olid ainsana ülekaalus need vastajad, kes pidasid keskkonna olukorda üsna või väga halvaks (53%).
- Võrreldes 1994. aastaga on hinnangud nii kodukoha kui Eesti keskkonna olukorrale tunduvalt paranenud (1994. a pidas keskkonnaseisundit üsna või väga heaks kodukohas 53% ja Eestis 40%). Maailma osas on endisest veidi rohkem nii neid, kelle arvates on see üsna hea, kui ka neid, kes seda halvaks peavad.
- Kui 1994. aastal olid ülekaalus vastajad (45%), kes leidsid, et kodukoha keskkonnaseisund oli viimase 10 aastaga halvenenud, siis nüüdseks on seis paranenud ning halvenemist nendib kolmandik vastajaist (30%). Kolmandik näeb seisundi paranemist, kolmandik – muutumatust.
- Kogu vastajaskonna seisukohalt olid kodukoha keskkonnaaspektidest kõige paremas seisundis kodukoha välisilme, õhk ja haljasalad, puisteed. Kõige halvem aspekt oli teede, tänavate ja hoovide olukord. Kõige enam lahknesid vastajate hinnangud joogi-veele ja müratasemele.
- Võrreldes 1994. aastaga on paranenud keskmised hinnangud kõigile kodukoha keskkonnaaspektidele, v.a müratase ja teede olukord. Kõige enam on paranenud keskmine hinnang oma kodukoha veekogude seisundile.
- Kodukoha tuleviku suhtes uskus enamik inimesi, et keskkonnaseisund lähematel aastakümnetel paraneb või vähemalt säilitab praeguse taseme (76%). Halvenemist eeldas 17% vastajaist. Ka kogu Eestis ja Euroopas nähti pigem paranemist kui halvenemist. Maailma osas tervikuna oli ülekaal pessimistide poolel (halveneb 37%, paraneb 19%). Võrreldes 1994. aastaga on optimistlike arvamuste osakaal suurenenud nii kodukoha kui kogu Eesti keskkonnaseisundi tuleviku suhtes; Euroopa ja maailma kohta arvamust tollal ei küsitud.

Keskkond ja inimese tervis

- Enamik elanikkonnast (52%) pidas oma tervist üsna või väga heaks, 12% pidas üsna viletsaks või väga halvaks. Võrreldes 1994. aasta uuringuga on keskmine hinnang tervisele oluliselt paranenud (31% pidas üsna või väga heaks), seda nii eestlaste kui mitteestlaste puhul.
- Enamiku vastajate (67%) arvates ei mõjuta keskkonna olukord suuremalt nende tervist nüüd ega ole teinud seda ka 10 aasta eest (61%). 25 aasta möödudes aga mõjutab keskkonna olukord vastajate ja nende järeltulijate tervist enamiku vastajate (54%) arvates küll.
- Võrreldes 1994. aastaga nenditi 2007. aastal praegust keskkonnamõju oma tervisele vähem, kuid 10 aasta taguse aja kohta rohkem kui 1994. aastal. Tervisele avalduvat keskkonnamõju tulevikus eeldas 1994. aastal sama palju vastanuid kui nüüd (53%).
- Enim levinud tervist mõjutavad tegurid on vastanute arvates elanikkonna ebaõige toitumine, väheliikuv eluviis, suitsetamine ja vähene uni. Looduskeskkonna halba seisundit kui tugevat mõjurit mainis 13% elanikkonnast, 40% arvas, et sellel ei ole üldse mõju. Looduskeskkonna halb seisund oma tugeva mõjuga jäi kõikide tegurite pingereas viimasele kohale. Kuid arvestades juurde ka kerge mõju, tõusis see 18 loetletud aspekti seas 7. kohale.
- Võrreldes 1994. aastaga on suurenenud eelkõige pingerea esimeste nimetatud aspektide tugev mõju (toitumine, eluviis, suitsetamine).
- 37% elanikkonnast mainis tervist mõjutava tegurina halbu töötingimusi, võrreldes 1994. aastaga (46%) on see vähenenud. Kõige enam häirivad inimesi töökohal müra, ebasobiv temperatuur või ventilatsioon ning tolmu/tahm. Kõiki neid tegureid, eriti temperatuuri mainiti 1994. aastal sagedamini kui 2007. aastal.
- Tervisekahjulikku tööd mainis 11% elanikest (1994 – 17%), selle eest kas kaitstakse või hüvitatakse põhiliselt kaitseriistuse ja perioodilise arstliku kontrolliga. Endine lisapuhkuse osa on oluliselt vähenenud (1994 sai lisapuhkust 59% tervisekahjuliku töö tegijaist, 2007 – 21%).
- 10% vastajaist arvas, et nende asutuse/ettevõtte töö kahjustab keskkonda ning 6% arvates kahjustab keskkonda nende endi töö. Suur osa vastajaist ei osanud olukorda hinnata. Põhilisteks kahjustusteks peetakse keskkonnaohtlike jäätmete teket ja vee, õhu või pinnase saastamist. Võrreldes 1994. aastaga on ettevõtte keskkonnaohtlikkusega seotud näitajad veidi langenud. Isikliku tegevuse hinnang on statistilises mõttes peaaegu sama, mis 13 aastat tagasi.

- Enim levinud loodusega seotud tegevused on ajaveetmine värskes õhus ja toataimede kasvatamine. Vaatamata väheliikuvale eluviisile on varasemaga võrreldes oluliselt suurenenud nende inimeste hulk, kes näiteks matkavad või spordivad vabas õhus, teevad loodusvaatlusi. Vähenenud on aiasaaduste kasvatamine ning põllu- ja metsatööd.
- Enamik vastanuist eelistaks elada linna lähedal maal (51%). Ülejäänud jagunevad pooleks – linnas või maal. 1994. aastal soovis suurim osa elada linnas (50%).

Keskkond ja poliitika

- Kõige suurem vastutus Eesti keskkonna kaitstuse eest lasub enamiku vastajate arvates valitsusel ja vastavatel riigiasutustel (79%), elanikel endil (67%) ja kohalikel omavalitsustel (45%). 1994. aastal oli küsimus püstitatud teisiti, kuid ka siis oli põhivastutus valitsusel ja riigiasutustel (80% valis need põhivastutajateks). Vastuste jagunemisest võib järeldada, et nüüd peetakse elanike endi vastutust suuremaks – tollal pidas kodanikke peamisteks vastutajateks 32% vastajatest.
- Enamiku vastajate, s.t üle 50% arvates on kodanikuühenduste mõju nii kohaliku kui Eesti tasandi keskkonnamurede lahendamisele küllaltki arvestatav. Maailma tasandil olid ülekaalus need, kes Eesti kodanikuühenduste mõjukusse eriti ei uskunud, kuigi umbes kolmandik vastajaist uskus mõnevõrra sellessegi.
- Eesti keskkonnaühenduste tegevusest arvati kõige sagedamini, et need ühendused võiksid olla aktiivsemad (48%). Vaid 5% vastajaist arvas, et tegutsetakse aktiivselt ja arukalt. 1994. aastal esitati samasuguse ülesehitusega küsimus Eesti roheliste kohta. Ka tollal jagunesid seisukohad enam-vähem samas proportsioonis.
- Elanikkonna hulgas domineerib arvamus, et valitsus ja riigikogu arvestavad otsuste vastuvõtmisel mingil määral ka keskkonnavajadusi (42%), 9% vastajaist arwab isegi, et need on kõigi otsuste puhul tähtsal kohal. Siin on oluline nihe võrreldes 1994. aasta tulemustega, kui esikohal (46%) oli arvamus, et keskkonnavajadused on otsuste tegemisel tagaplaanile jäänud (2007 arvas nii 37%).
- Kuigi enamik küsitletutest (59%) oli nõus, et Eesti peab osalema kogu maailma keskkonna probleemide lahendamisel, arvati võrreldes 1994. aastaga märksa harvemini, et seda peaks tegema senisest tunduvalt enam (2007. a 16%, 1994. a 41%). 25% vastanutest leidis, et enne peaksime ise jalad alla saama (1994. a 12%).
- Valmisolek anda kolmandatele riikidele keskkonnaabi oli isegi veidi tagasihoidlikum (55%), ent mõõdukas abistamine oli siiski vastuvõetav suuremale osale kui 1994. aastal. Palju rohkem oli nüüd aga vastajaid (16%), kes leidsid, et iga riik saagu endaga ise hakkama (1994. a 9%).

Keskkond ja majandus

- Enamik elanikest (65%) leidis, et majanduskasv ja keskkonnakaitse peavad olema võrdse tähtsusega, 22% pidas keskkonnakaitset tähtsamaks. Need proportsioonid kordavad 1994. aasta tulemust (vastavalt 65% ja 23%).
- 19% vastajatest oleks valmis maksta keskkonnahoidlikult toodetud kaupade/teenuste eest kõrgemat hinda ja 9% tahaks maksta kõrgemat maksu keskkonnakaitse heaks. Enamiku vastajate seas domineerib ettevaatlik hoiak – otsus oleneks kaubast, hinnast, maksu suuruselt. Kui üldse, siis lubatakse hinnalisa enamasti kuni 5% ja maksutõusu 1% piirides. 1994. aastal olid vastusevariandid veidi teistsugused, kauba/teenuse hinnalisaga oli kindlalt nõus 12%. Keskkonnamaksu kohta siis ei küsitud.
- Väljendit säästev/jätkusuutlik areng oli kuulnud 60% vastajatest. Valikvastustest valiti mõiste sisu seletamiseks eelkõige looduskeskkonna kaitse ja säästev kasutamine (55%) ning tasakaalustatud areng, kus majanduse kasv ei toimu keskkonna- või sotsiaalprobleemide arvelt (48%).
- Põlevkivi tuleviku osas jagunesid arvamused päris suurtesse gruppidesse. Kõige enam (34%) toetati siiski seisukohta, et kaevandada tuleks vähem, ainult Eesti tarbeks. Võrreldes 1994. aastaga on oluliselt laienenud arvamus, et kaevandamine tuleks järkjärgult lõpetada ja arendada taastuvaid energiaallikaid – 23%. (1994. a 2%).
- Tuumaelektrijaama ehitamise osas Eestisse või mõnda lähiriiki olid ülekaalus eitavad vastused (vastavalt 69% ja 44%). Eestisse ehitamise poolt oli 16% ja lähiriiki 34% vastajatest. Võrreldes 1994. aastaga on Eesti tuumajaama pooldajate osakaal mõnevõrra kasvanud (1994. a 6%).
- Tuumajaama Eestisse ehitamise pooldajate põhiväited olid energiatootmise saaste vähenemine ning Kirde-Eesti keskkonna paranemine (59% peamine põhjus) ning suur vajadus elektrienergia järele (55%). Ka Venemaast sõltuvuse vähenemist toetati elavalt (40%). Tuumajaama Eestisse ehitamise vastaste põhiväited olid avariide hukatuslikud tagajärjed (72%) ja jäätmete ladestamisega kaasnev keskkonnarisk (45%).
- Tuumajaama lähiriiki ehitamise puhul uskusid pooldajad enamasti, et jaama kauguse tõttu väheneb keskkonnoaht, vastased aga, et kaugus ei ole piisav võimalike avariide tagajärgedest pääsemiseks.
- Enamik küsitletutest (56%) leidis, et Eestis on piisavalt looduskaitsealasid, 33% sooviks neid veel juurde. Enamik vastajaist (62%) arvas, et looduskaitsealad ei ole majandusele ega kohalikule ettevõtlusele takistuseks, vaid 9% oli vastupidisel seisukohal.

Keskkonnahoidlik tarbija

- Enamik elanikkonnast (53%) pidas end mõõdukalt keskkonnahoidlikuks, aeg-ajalt keskkonnavajadusi arvestavaks. 9% vastajaist väitis, et oma otsustes arvestavad nad keskkonnavajadusi harva.
- Kõige enam väljendub keskkonnateadlikkus kohalike (Eestis toodetud) kaupade ostmises (sageli 47%) ning jäätmete sortimises. Kõige enam sorditi 2007. aasta lõpul tagatisrahaga pakendeid (69%).
- Levinuim põhjus, miks ei käituta nii keskkonnateadlikult kui tahetaks, oli selleks vajalike tingimuste puudumine kodukohas või infopuudus (38%). 21% vastajaist ei pidanud oma tegevuse mõju keskkonnale nii suureks, et seda muuta tasuks.
- Enamik inimesi uurib poes kaupa ostes selle koostist või naturaalsust, kuid vähesed (alla 1/3) teevad seda sageli. Keskkonnamärgise olemasolu uurib enamasti veel vähem vastajaid (12%). Vähesed tähelepanu olulisemad põhjused on liiga väike kiri ja ajapuudus.
- Elanikkonna teadlikkus keskkonnaohtlikest tegevustest on vastajate väitel väga suur ning võrreldes 1994. aastaga on see märkimisväärselt kasvanud, eriti kasutatud patareidega ümberkäimise ja autokummide lõkkes põletamise osas. Kuid klooriga pleegitatud valge paberi tootmise keskkonnaohtlikkusest teati 2007. aastal enam-vähem sama vähe kui 13 aastat tagasi (1994. a teadis seda 32%, 2007. a 34% vastajaist).

Keskkond meedias

- Kõige enam on keskkonnainfot saadud massiteabevahendeist – televisioonist ja ajalehtedest. Kolmandal kohal on oma tähelepanekud loodusest, mis edestavad isegi Internetti (4. kohal). Võrreldes 1994. aastaga on kasvanud televisiooni roll ning vähenenud raadio ja raamatute oma.
- Kuigi esikohal oli arvamus, et meedias kajastatakse keskkonnateemasid piisavalt sageli, leidis ca 1/3 elanikest, et neist võiks rohkem juttu olla, eriti kirjutavas aja- kirjanduses.

Üldist

- Uuringu tulemustest on tunda endisest optimistlikumat suhtumist Eesti keskkonnaseisundi olevikku ja tulevikku ning ka iseenda tervisesse.

- Positiivne hoiak ei väljendu mitte ainult eestlaste, vaid veidi tagasihoidlikumalt ka mitteeestlastest vastajate puhul.
- Kõige aktiivsem ja teadlikum suhtumine keskkonnaküsimustesse ilmnes 40–49-aastaste seas nagu ka 1994. aastal.
- Muretut, ükskõikset või kriitilist suhtumist keskkonnahoidlikku käitumisse, keskkonnamuredesse või -seisundisse kohtas kõige rohkem noorte, 15–19-aastaste vastajate seas.
- Pensionärid, kes 1994. aastal keskkonnaküsimusi ehk üleliia lootusetuks pidasid, on nüüd oma aktiivse hoiaku Eesti keskkonna suhtes saanud tagasi.
- 13 aastaga on süvenenud tunnetus, et keskkonnakaitseks on vaja kõikide inimeste arusaamist ja isiklikku osavõttu.

III KÜSITLUSE TULEMUSED

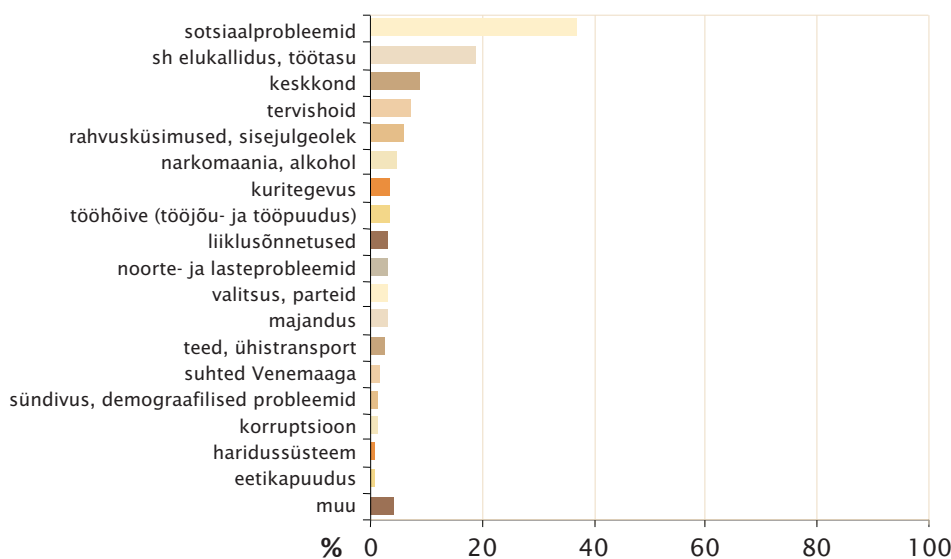
1 KESKKONNAPROBLEEMIDE TÄHTSUS

1.1 Kõige olulisem täna lahendamist vajav probleem Eestis

Vastajate vabades vastustes (ilma etteantud vastusevariantideta) kirja pandud kõige olulisematest lahendamist vajavatest probleemidest olid sotsiaalvaldkonnaga seotud kindlalt esikohal (37%) (Joonis 2).

Sotsiaalprobleemide valdkonda võiks liigitada teisigi joonisel 2 esitatud probleeme, näiteks tööhõive, noorte- ja lasteprobleemid. Vaadeldaval juhul kuuluvad aga siia suur hulk vastuseid ühisnimetajaga elukallidus, töötasu (18%).

Joonis 2. Mis on Teie arvates kõige olulisem täna lahendamist vajav probleem Eestis? Kõik vastajad n=1003

Keskkonnaprobleeme mainis kõige olulisemate ja kiireloomulisematenä 9% vastajaist ehk 89 inimest ning probleemide pingereas jäi see 2. kohale. Detailsemalt oli kõige enam juttu veega (13 korda), prügiga (11 korda), metsaga (8 korda), õhuga (5 korda) seonduvast.

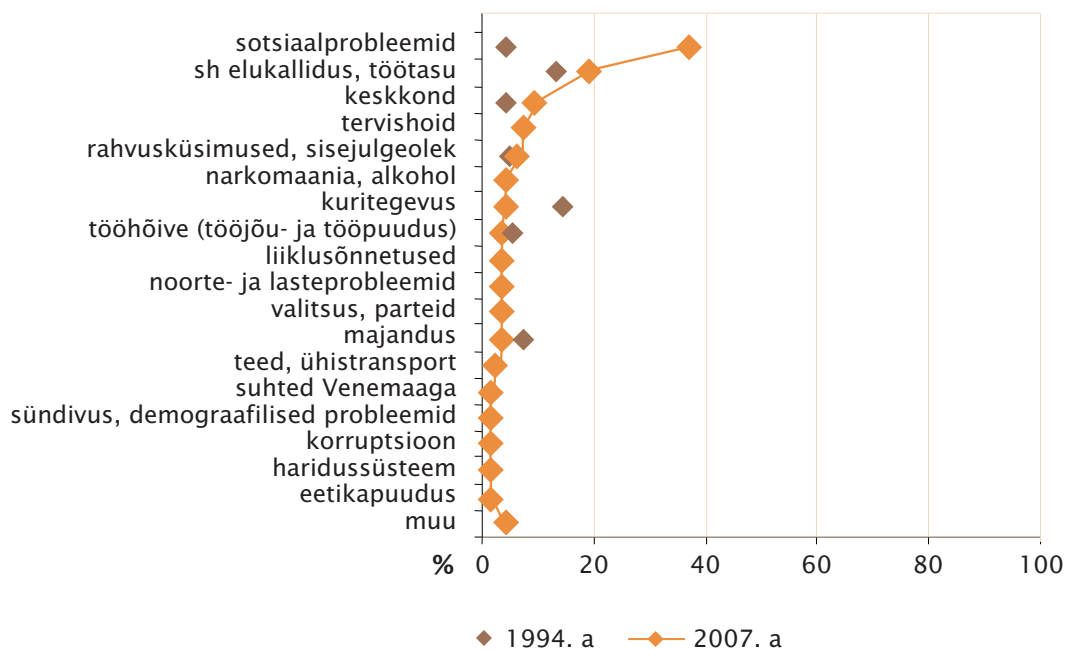
Võrreldes 1994. aasta analoogse uuringuga on probleemide pingereas näha muutusi. Tollal mainiti kõige sagedamini kuritegevust, mille olulisus muude hädade hulgas on nüüdseks tublisti taandunud, ehkki registreeritud kuritegusid oli näiteks

2006. aastal võrreldes 1994. aastaga üle 10 000 rohkem (Eesti Statistikaamet; Saar et al. 2002). Kuigi elukalliduse pärast tunti ka 1994. aastal sageli muret, on see nüüdseks palju selgemalt päevakorrale tõusnud. 1990-ndate alguses, kui oma riiki hakati taas üles ehitama, võisid inimesed olla leplikumad lootuses, et rasked ajad peagi mööduvad. Nüüd ilmnes vastustest inimeste sissetulekute järjest suurenevate vahede ja sellega seonduva ebaõigluse tunnetamist.

Keskkonnaga seonduv on nüüdseks veidi olulisem kui 1994. aastal (Joonis 3). Arvestades keskkonnateemale järjest enam tähelepanu pööramist ja keskkonnaprobleemide üha teravamaks muutumist kogu maailmas, on see ka ootuspärane.

Kõige tähtsama probleemina toodi keskkonnaga seonduv 2007. aastal esile Ida-Virumaal (21%). 1994. aastal mainis keskkonnaprobleeme Ida-Virumaal vaba vastusena vaid 2% taustrühmast.

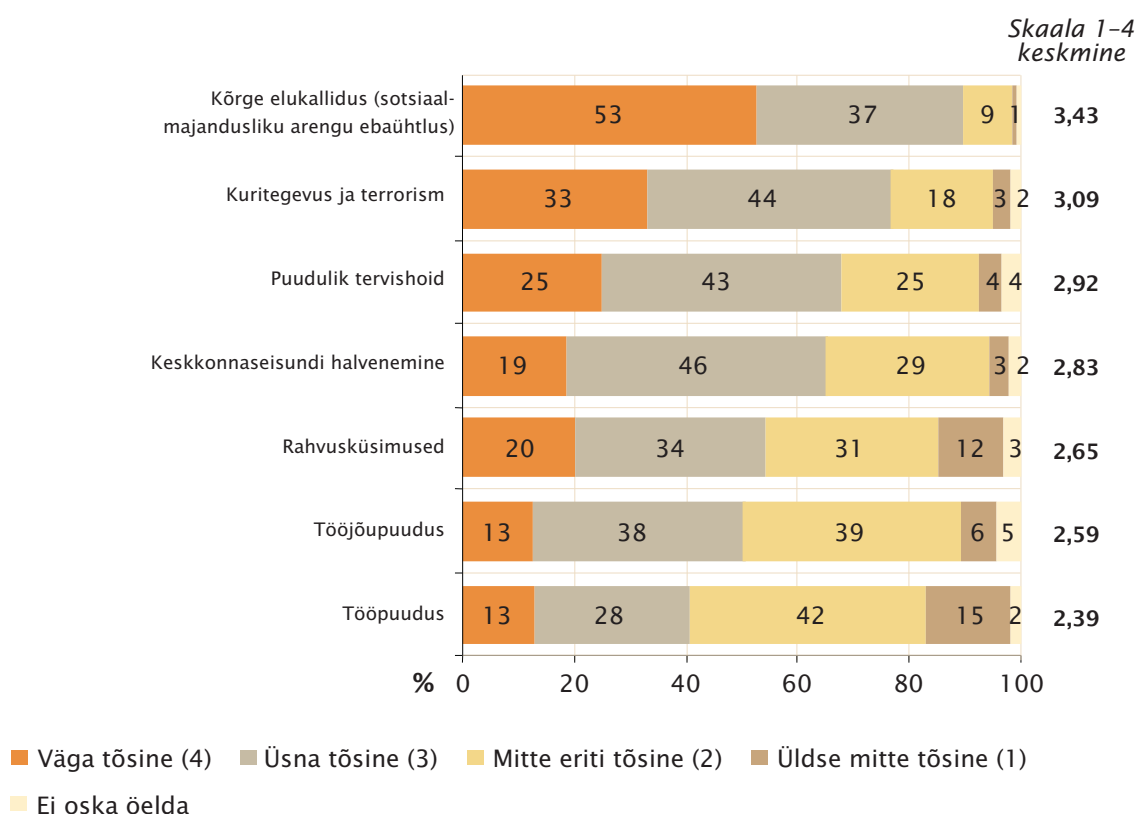
Joonis 3. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

1.2 Kui tõsiseks peetakse keskkonnaseisundi halvenemist Eestis

Et teada saada, kui aktuaalseks hinnatakse keskkonnaprobleeme võrdluses ühiskonna muude probleemidega, esitati vastajaile loetelu enim levinud probleemidest kogu maailmas (Joonis 4).

Joonis 4. Siin on loetelu probleemidest, mis vajavad lahendamist paljudes riikides. Palun öelge iga probleemi kohta, kui tõsiseks peate Te seda Eestis. Kõik vastajad n=1003

Nagu vastustes eelmisele, lahtisele küsimusele, nii tõusis ka vastajatele hindamiseks esitatud seitsme probleemi seas esikohale mure elukalliduse pärast. Väga tõsiseks pidas kõrget elukallidust ehk sotsiaal-majandusliku arengu ebaühtlust üle poole (53%) vastajaist. Selle pärast eriti ei muretsenud vaid kümnendik vastajatest.

Kõik probleemid peale tööpuuduse kuulusid enamiku vastajate, s.t rohkem kui poolte elanike arvates Eestis tõsiste kilda.

Järgmised paljusid inimesi tõsiseks tegevad asjaolud vastuste jagunemise pingereas on kuritegevus ja terrorism (77% väga + üsna tõsine) ning puudulik tervishoid (68%).

Keskkonnaseisundi halvenemine oli 7 probleemi pingereas 4. kohal. Tõsiseks pidas seda üle poole elanikkonnast (65%), sh suurem osa (46%) siiski üsna tõsiseks, mitte väga tõsiseks. Väga tõsiseks pidas probleemi 19% elanikest. Keskkonnaseisund ei olnud kuigi tõsine ühe kolmandiku elanikkonna arvates.

Tööjõupuudus tegi 2007. aasta lõpus Eestis rohkem muret kui tööpuudus. Siiski muret- ses ka tööpuuduse pärast 41% vastajaist.

Taustrühmade löikes olid keskkonnaseisundi halvenemisega seoses naised mõnevõrra murelikumad kui mehed keskmiselt. Ka suuremates, kolme ja enama lapsega peredes tõdeti probleemi tõsidust keskmisest veidi enam. Keskkonnaseisundit pealinnas näitab see, et neid, kes probleemi üsna tõsiseks pidasid, oli Tallinnas mõnevõrra rohkem kui muudes piirkondades või asulatüüpides. Pigem tõsine tundus keskkonnaprobleem suuremale osale teadus-, kultuuri- ja haridusala esindajatele. Ehitus-, transpordi- ja sidetöötajate rühmas aga suhtuti asjasse keskmisest muretumalt.

Elukalliduse tõus tegi keskmisest sagedamini muret pensionäridele, mitteeestlastele ja tallinlastele.

Ka kuritegevus ja terrorism hirmutavad muudest taustrühmadest enam pensionäre. Võrreldes muude asulatüüpidega peeti seda eriti murettekitavaks Põhja-Eesti maakonda- des ja maal. Samas tajuti Ida-Virumaal ja mitteeestlaste seas seda probleemi keskmisest leebemalt.

Puudulik tervishoid oli taas asjaolu, mis tegi eriti murelikuks vanemaid inimesi, pensio- näre, tallinlasi ja mitteeestlasi.

Rahvusküsimuse puhul oli peale tööpuuduse keskmisest suurem nende vastajate osakaal (12%), kes seda üldse tõsiseks ei pea. Keskmisest suuremat muret tundsid rahvusküsimuse pärast naised, kõrgharidusega inimesed, tallinlased, mitteeestlased tunduvalt sagedamini kui eestlased (70% versus 47%). Ida-Virumaal oli palju neid, kes seda tõsiseks mureks pidasid (75%), kuid enamasti vaid üsna tõsiseks (52%). Tööjõupuudust märgiti keskmisest sagedamini Lääne-Eestis, tööpuudust Ida-Virumaal. Tööpuudus oli olulisim probleem ka kutseharidusega, kuid ilma keskhariduseta inimeste jaoks.

1994. aastal pani vastajaid ka selle küsimuse põhjal kõige rohkem muretsema kuritegevus ja vägivald (*Joonis 5*). Tänapäevaks on see mure tugevasti taandunud, ent püsib pingereas siiski veel 2. kohal. Tööpuudus, mis tollal asus tõsiduselt 3. kohal, oli 2007. aasta lõpuks samuti oluliselt taandunud. Tervishoiule ja keskkonnaseisundile antud hinnangud on kokkuvõttes peaaegu sama olulised kui 1994. aastal. Endisega võrreldes on pingestunud rahvusküsimused, mis 1994. aastal jäid keskmiselt pigem ebaolulisteks.

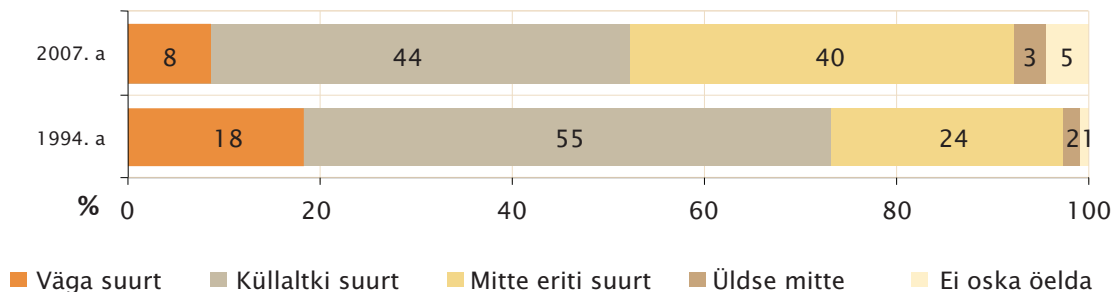
Joonis 5. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

1.3 Kui suurt muret tuntakse keskkonnaprobleemide pärast isiklikult?

Keskkonnaprobleemide pärast tundis 2007. aasta lõpul isiklikult muret üle poole elanikkonnast – 52% (Joonis 6). Üldse ei häiri need vaid väga väikest osa – 3%.

Joonis 6. Kuivõrd tunnete isiklikult muret keskkonnaprobleemide pärast? *n=kõik vastajad*

1994. aastal tundis keskkonnaprobleemide pärast isiklikult muret 73% vastajaskonnast. Kahe uuringu tulemuste võrdlus näitab, et kuigi keskkonnaprobleemide olulisust (küsimus 1.1) tunnetatakse praegu üldiselt veidi teravamaltki kui 13 aastat tagasi, ei häiri see enam nii paljude elanike und kui toona, taasiseseisvuse algusaastail.

Sellist isikliku mure ja probleemi aktuaalsuse vahelist erinevust täheldati 1994. aastal maailma teiste riikide uuringute tulemustes, mitte aga Eestis.

Nagu selgus eelmisestki küsimusest, oli keskkonna hea käekäik keskmisest rohkem südamel naistel, kõrgharidusega ning teadus-, kultuuri- ja haridusala esindajatel. Keskmisest mõnevõrra suurem oli murelike osakaal ka suurima sissetulekuga grupis (üle 8000 krooni pereliikme kohta kuus), avalikus sektoris, eestlaste, Nõmme elanike seas. Keskmisest veidi vähem muretsesid õpilased, Lasnamäe elanikud, ehitus-, side- ja transporditöötajate gruppi kuulujad.

Kui mitteeestlaste seas oli 1994. aastal rohkem kui eestlaste seas nii neid, kes keskkonna pärast väga suurt muret tundsid, kui ka neid, kes sellele üldse ei mõelnud, siis 2007. aastal oli äärmuslikke hinnanguid enam-vähem võrdselt, ent mõõdukat muret tuntakse eestlaste seas mõnevõrra sagedamini kui muulaste seas. Kui 1994. aastal tundsid Ida-Viru elanikud isiklikult keskkonna pärast tunduvalt enam muret kui muude piirkondade vastajad, siis 2007. aasta tulemustes märkimisväärset vahet ei olnud.

Samas tõusis keskkonnaprobleem Eesti ühiskonna olulise probleemina ka idavirulaste seas selgelt esile.

1.4 Hinnang keskkonnaprobleemide tõsidusele Eestis

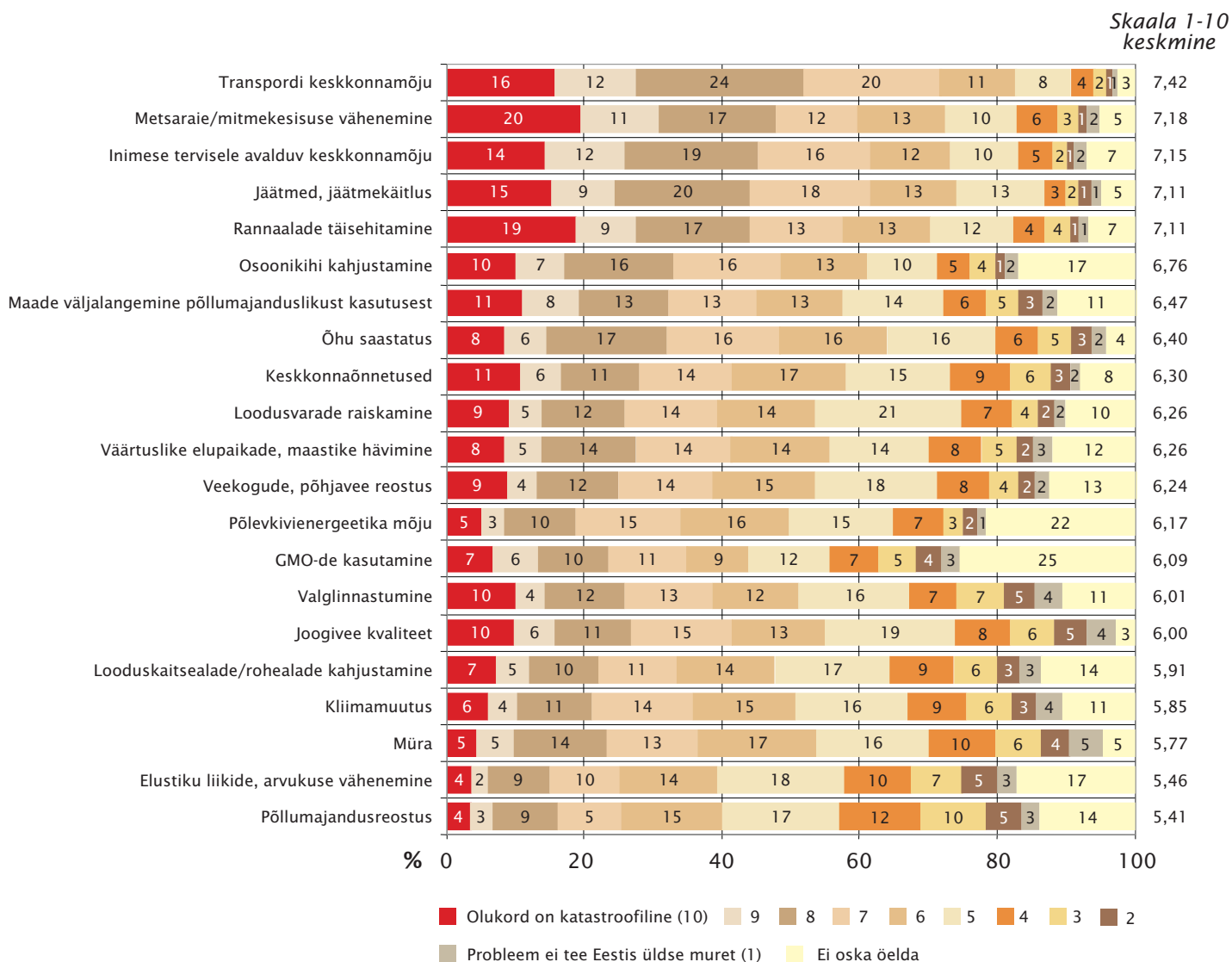
Jooniselt 7 on näha, et hinnatuna 10-pallisel skaalal on kõik loetletud probleemid elanikkonna keskmise arvamuse järgi pigem aktuaalsed, s.t üle 5 palli.

Kõige tõsisem keskkonnaprobleem keskmiste hinnangute järgi oli transpordi keskkonnamõju, mida pidas katastroofiliseks 16% ja üle keskmise hulluks 82% vastajaist. Järgmised aktuaalsemaks peetavad valdkonnad vastuste keskmiste põhjal olid:

- metsade mitmekesisuse vähenemine/ülemäärane metsaraie – 72% üle keskmise halb
- inimese tervisele avaldub keskkonnamõju (nt kemikaalide ja säilitusainete kasutamise tõttu) – 73%
- suurenev jäätmekogus ja nende käitlus – 74%
- rannaalade täisehitamine ja nendele juurdepääsu sulgemine maavaldajate poolt – 70%

On valdkondi, mille kohta päris suur osa vastajatest ei osanud oma seisukohta avaldada, nt GMO-d, põlevkivienergeetika mõju, osoonikihi ja elustiku kahjustumine.

Joonis 7. Palun hinnake 10 palli skaalal järgmiste keskkonnaprobleemide aktuaalsust praegu Eestis. Kõik vastajad n=1003

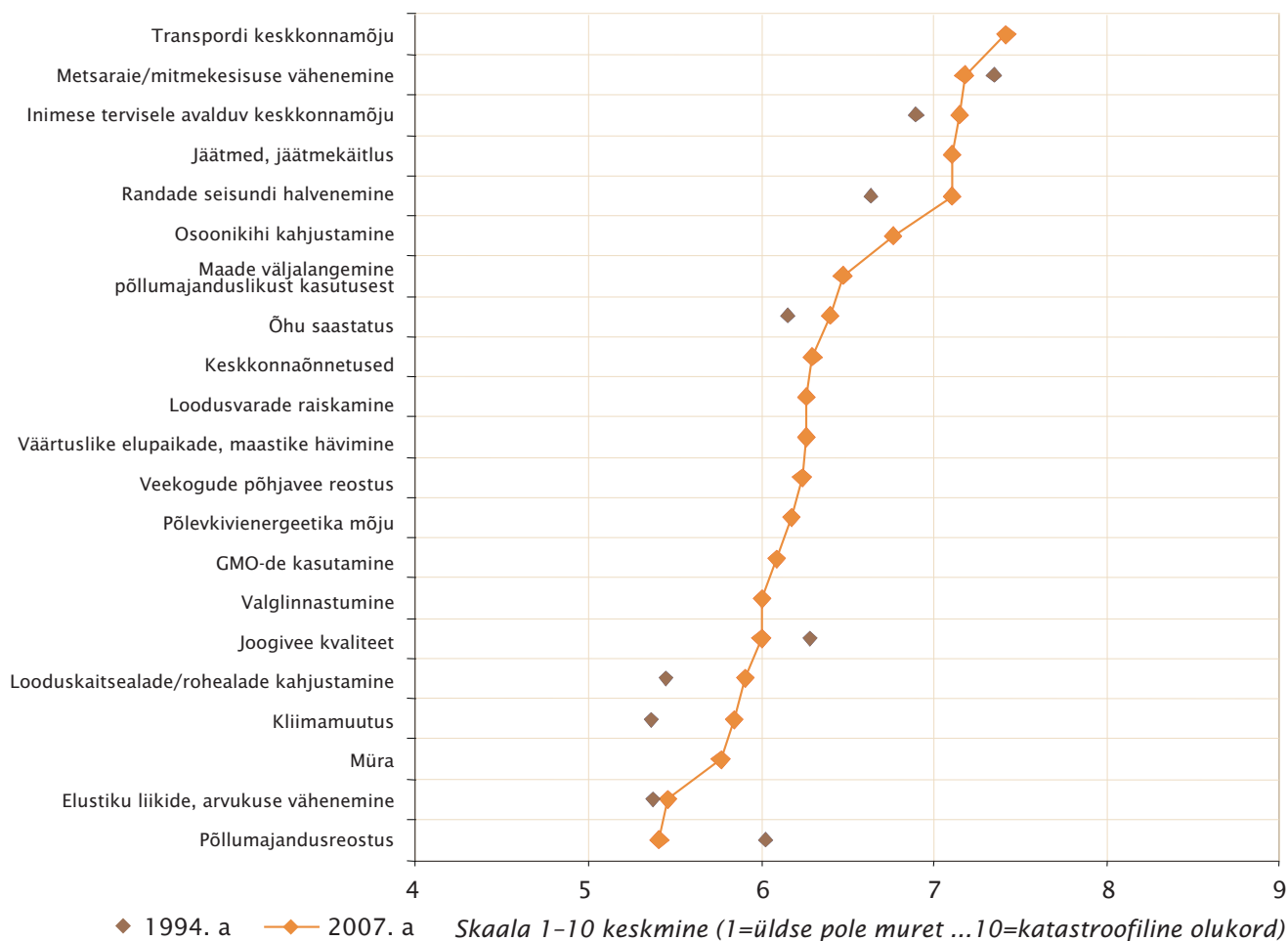

Võrreldes 1994. aastaga (küstiti märksa väiksema arvu probleemide kohta) on kõige põletavamate probleemide järjestus samaks jäänud, kuigi nende kaal on pisut muutunud (Joonis 8).

Nii on mure metsa pärast tänaseks veidi taandunud, kuid inimese tervist mõjutavate ainete ning eriti randade täisehitamise pärast on see suurenenud. Varasemaga võrreldes on märkimisväärselt kaotanud aktuaalsust põllumajandusreostus ning ka joogivee kvaliteet, millele on kaasa aidanud Euroopa Liidu keskkonnanõuete täitmine. Endisest märksa enam on päevakorda tõusnud kliimamuutus, mis annab tunda ka Eestis

soojemate talvede, varasemate kevadete ning üleujutuste ja tormide kaudu. Looduskaitsealade/rohealade kahjustumist peetakse samuti aktuaalsemaks, tingituna inimtegevuse, sh kinnisvaraarenduse kasvavast survest nendele aladele. Pisut teravamaks probleemiks on kujunenud õhu saastatus ning tunnetus, et elustiku liigid ja arvukus on vähenemas. Seega vaid kolmele keskkonnamurele üheksast on 13 aasta jooksul keskmised hinnangud paremaks läinud. 1994. aastal oli pingereas esikohal ülemäärane metsaraie; transpordi kohta siis arvamust ei küsitud.

Joonis 8. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

Nii 1994. kui 2007. aastal olid eestlased enamiku probleemide suhtes keskmiselt pisut rahulikumad kui mitteeestlased. Samas oli mõlemal korral mitteeestlaste seas üsna suur osa neid, kes üleestiliste või üleilmsete probleemide kohta arvamust üldse ei avaldanud.

Otseselt tervisega seotud probleemide kohta vastati aktiivselt, olenemata rahvusest. Keskmiselt teravamalt tundsid mitteeestlased, eriti Ida-Virumaal, muret joogivee kvaliteedi, põhjavee ja veekogude seisundi, GMO-de ja kemikaalide kasutamise pärast

toidus. Ka metsadega seotu oli mitteeestlaste arvates (keskmiselt) aktuaalsem kui eestlaste seas. Ida-Virumaa vastajate jaoks oli arusaadavalt mõnevõrra tähtsam ka põlevkivienergeetika mõju keskkonnale.

Kui Ida-Virumaa kõrgendatud häiritus välja arvata, erinesid hinnangud probleemide aktuaalsusele regiooniti vähe. Teistega võrreldes tekitas transpordi keskkonnamõju ja rannaalade täisehitamine tallinlastele veidi rohkem muret kui muude piirkondade elanikele.

Ka asulatüüpide ning muudegi taustrühmade lõikes erinesid keskmised hinnangud üldiselt väga vähe. Võib vaid nentida, et vastajate vanuse seisukohast keskmiselt olid enamiku probleemide pärast kõige rohkem mures vanemad ning suhteliselt muretud noored vastajad.

Muude vanusegruppidega võrreldes olid noorimad vastajad silmatorkavalt vähem mures GMO-de kasutamise pärast, samas olid ülejäänutest veidi rohkem mures õhu saastatuse ja keskkonnaõnnetuste pärast.

Ankeet võimaldas aktuaalseid keskkonnaprobleeme ka omalt poolt juurde lisada. Kuigi osaliselt olid teemad ka loetelus esindatud, tuli eriti südamelähedase teemana esile metsa väärtuste kadumine (*“iga puu tahetakse maha võtta”, “metsad on eraomandis või on maha raiutud, pole kuskil seeni ja marju korjata”, “metsad, järved on eraomandis, pole kuskil kala püüda ega seeni korjata”, “jahimeeste üleküllus, puudub kontroll nende üle”*). Toodi välja ka merereostus ja prügistatus: *“ebaseaduslik prügiladestus”, “viiakse prügi metsa ja sellega hävitatakse loodust”*. Ühel korral mainiti radioaktiivset kiirgust ning üldise probleemina *“liiga palju jutte, vähe tegusid”*.

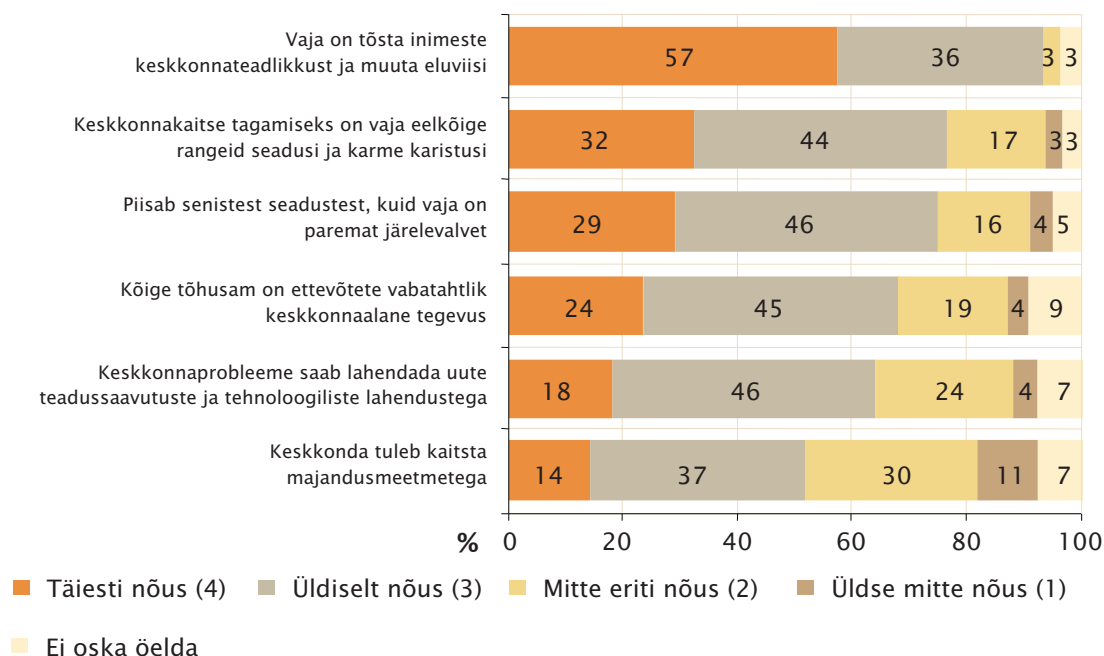
Eurobaromeetri uuringus inimeste keskkonnaalastest hoiakutest (European Commission, 2008) paluti vastajatel etteantud loetelust, mis erines mõnevõrra “Inimese ja keskkonna” uuringu sellekohasest loetelust, valida välja viis nende jaoks kõige suuremat keskkonnamuret. Kui Euroopa Liidus tervikuna muretsevad inimesed enim kliimamuutuse pärast, siis Eesti vastajad (nagu ka Lätis ja Leedus) olid kõige rohkem mures veereostuse pärast. Üle Euroopa Liidu keskmise teevad Eesti elanikule muret ka kemikaalide mõju tervisele, suurenev jäätmekogus, linnade keskkonnaprobleemid ja oma tarbimis-harjumused. Eurobaromeetri küsimustikus ei olnud metsad ja rannaalad eraldi välja toodud.

1.5 Kuidas lahendada keskkonnamuresid?

Vastajatelt küsiti, kuidas nad on nõus ühe või teise väitega keskkonnakaitse tagamiseks (Joonis 9).

Kõige olulisemaks lahenduseks keskmist tulemust arvestades peeti inimeste keskkonnateadlikkuse arengut ja eluviisi muutmist – sellega oli nõus peaaegu kogu vastajaskond. Siinjuures on oluline rõhutada eluviisi muutmise tähtsust, et teadmisi viidaks ka iga päev ellu.

Joonis 9. Kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega keskkonnamurede lahendamise kohta? Kõik vastajad n=1003

Rangeid seadusi ja karistusi ning ka paremat järelevalvet praeguste seaduste täitmise üle pooldati keskmisest veidi sagedamini vanemate (üle 60-aastaste) vastajate seas. Noorimate vastajate seas oli praeguste seaduste piisavuse, ent parema järelevalve vajalikkuse suhtes kahtlejad omakorda teistega võrreldes veidi enam, kuigi keskmisest sagedamini ei osatud selles grupis ka seisukohta võtta.

Meeste seas oli rohkem neid, kes uskusid, et keskkonnaprobleemidest saab jagu uute teadussaavutuste ja tehnoloogialahendustega. Seda seisukohta pooldasid ka mitte-eestlased mõnevõrra sagedamini kui eestlased. Samas lootsid mitteeestlased inimeste teadlikkuse kasvule eestlastest veidi harvemini.

Kõige enam lahkavamus tekitas väide, et keskkonda on vaja kaitsta majandusmeetmetega. Selle väite suhtes oli 41% vastajatest pigem eitaval seisukohal, kuigi 48% pooldas sedagi. Keskkonnamaksude, maksusoodustuste, subsiidiumide jm majandushoobade tõhususse keskkonna kaitsel oli kõrgharidusega vastajatel rohkem usku (täiesti + üsna nõus 53%). Ka Tallinnas toetati seda mõtet keskmisest veidi sagedamini. Vastuseis oli aga keskmisest sagedasem teistes linnades, avalikus sektoris ja mitte-eestlaste seas.

Mis puutub arvamusse, et ettevõtete vabatahtlik keskkonnategevus on kõige tõhusam, siis selles osas enamiku vastajate arvamused eriti ei lahknud, küll aga eristus põllumajandustootjate keskmine hinnang, kus seda toetas täiesti tervenisti 46% rühmast (üldine keskmine 24%). Põllumeeste seas jäigi see väide olulisuselt 2. kohale keskkonnateadlikkuse suurendamise järel. Võib vaid oletada, kas sellist soovivat hinnangut mõjutas senine positiivne kogemus mahepõllumajandusega, mis on talunike jaoks vabatahtlik tegevus ning mida toetatakse ka rahaliselt Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist.

Eurobaromeetri uuringus (European Commission, 2008) oli küsimusele, milline oleks kõige tõhusam viis keskkonnamurede lahendamiseks, Eestis vastanute seas samuti suurim toetus arvamusele, et keskkonnaga seotu kohta tuleb jagada rohkem infot. Euroopa Liidus tervikuna pooldati enim süüdlastele suuremate trahvide määramist.

Varasemas "Inimese ja keskkonna" uuringus (1994) oli selle teema kohta vaid üks väide: keskkonnakaitse tagamiseks on vaja eelkõige rangeid seadusi ja karme karistusi. Selline seisukoht on tänaseks veidi taandunud (Tabel 1).

Tabel 1. Mida Te arvate väitest, et keskkonnakaitse tagamiseks on vaja eelkõige rangeid seadusi ja karme karistusi?

	1994. a (%)	2007. a (%)
Täiesti nõus	45	32
Üldiselt nõus	38	44
Mitte eriti nõus	10	17
Üldse mitte nõus	2	3
Ei oska öelda	4	3

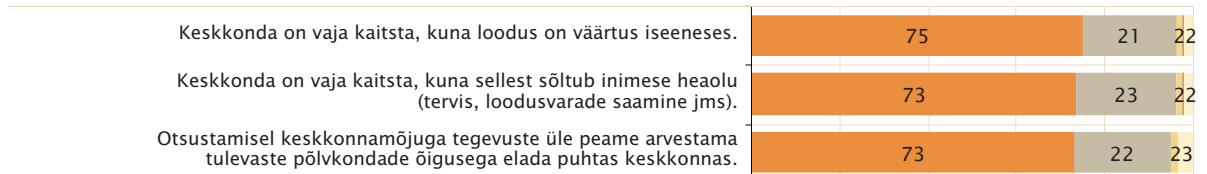
1.6. Väärtushinnangud – inimese kohustused looduse ees

Vastajatele esitati rida väiteid, et uurida, millisenad nad tajuvad keskkonnahoidu ning seoseid inimtegevuse mõju ja keskkonna vahel (Joonis 10).

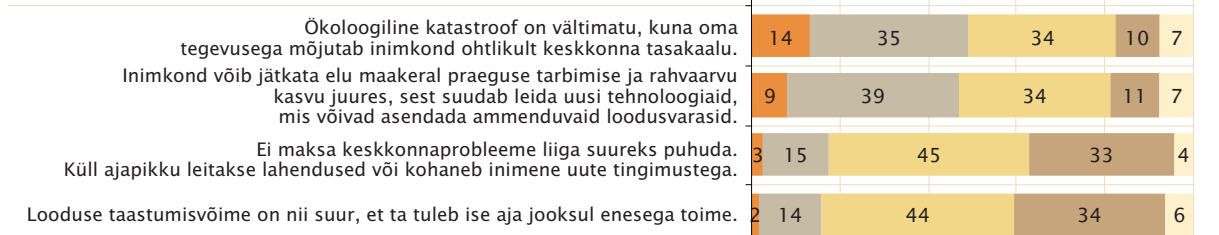
Väga väheste eranditega olid kõik vastajad nõus, et loodust tuleb kaitsta kui väärtust iseeneses, kui inimese heaolu alust ja kui õigustatud pärandit tulevastele põlvedele. Vastustest 1. ja 2. väitele on näha, et loodus- ja inimkeskne arusaam meid ümbritsevast keskkonnast on peaaegu võrdse tähtsusega.

Joonis 10. Mida Te arvate järgmistest seisukohtadest? Kõik vastajad n=1003

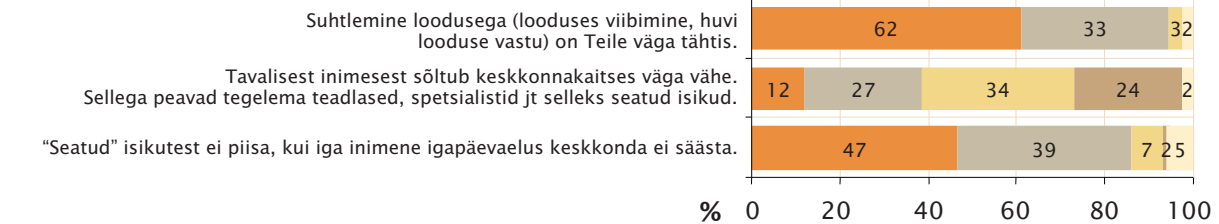
Milleks kaitsta keskkonda?

Kui tõsiselt ohustab inimtegevus keskkonda?

Inimese side loodusega ja kohustused keskkonna vastu

■ Täiesti nõus ■ Üldiselt nõus ■ Mitte eriti nõus ■ Üldse mitte nõus ■ Ei oska öelda

Suuresti lahknesid arvamused järgneva kolme väite puhul.

Ökoloogiline katastroof on vältimatu – sellega ei olnud (eriti) nõus üle poole kõrgharidusega vastajatest (mitte eriti + üldse mitte nõus 56%), samas oli nõustujaid üle keskmise 15–19-aastaste grupis. Kõige resoluutsemalt seisti selle arvamuse vastu Ida-Virumaal, kus 23% vastajaist ei olnud sellega üldse nõus (vastajaskonna keskmine 10%). Ka tervishoiu, sotsiaalhoolduse ja spordiga tegelevate inimeste seas oli ülekaal nende inimeste pooltel, kes nii pessimistlikku seisukohta ei pooldanud.

Tavalisest inimesest sõltub keskkonnakaitstes vähe. Sellega peavad tegelema spetsialistid – selle väitega nõustujaid oli keskmisest enam üle 60-aastaste (52% üldiselt + täiesti nõus) ja Tallinna elanike seas (45%), eriti Põhja-Tallinnas. Ka mitteeestlaste seas võrreldes eestlastega on sellise mõtteviisi pooldajaid veidi rohkem. Eestlastest 63% ja mitteeestlastest 49% aga ei ole nõus sellega, et tavalisest inimesest midagi ei sõltu. Noorimatest vastajatest ülekaalukas osa (66%) peab tavainimeste vastutust oluliseks. Selline hoiak domineerib ka lastega peredes ning eriti selgelt teadus-/kultuuri-/haridusala esindajate seas (79%).

Inimkond suudab jätkata elu maakeral praeguse tarbimise ja rahvaarvu kasvu juures, sest suudab leida uusi, ammenduvaid maavarasid asendavaid tehnoloogiaid – sellist tehnoloogilist optimismi väljendava väite osas on raske välja tuua mingeid arusaadavaid tendentse taustrühmade seisukohalt. Võib vaid mainida, et Ida-Virumaal on keskmisest enam neid (14%), kes selle kohta ei osanud arvamust avaldada, 30–39-aastaste seas aga keskmiselt enam neid, kes selle seisukohaga eriti nõus ei olnud (mitte eriti 43%, üldse mitte 7%).

Kui ökooptimismi väljendava väitega “Looduse taastumisvõime on nii suur, et ta tuleb ise aja jooksul enesega toime” nõustujaid oli vaid 16% (täiesti + üldiselt nõus), siis ökopessimismi (“Ökoloogiline katastroof on vältimatu ...”) kaldus 49% vastajatest.

Võrreldes 1994. aastaga oli 2007. aasta uuringus esitatud rohkem väiteid, mille kohta seisukohta oodati. Tabelist 2 on näha, et kolme väite suhtes viiest on vastajaskonna jagunemine 13 aastaga jäänud peaaegu muutumatuks: endiselt väidavad peaaegu kõik Eesti elanikud, et loodus on neile väga oluline ja et keskkonna heaolu sõltub esmajoonel igapäevaelu isiklikust hooldest. Seda toetab aga ka enamuse arvamus, et ainult tavainimeste suhtumisest ei piisa – vaja on ka teadlaste ja keskkonnaametnike sihikindlat tegevust.

Tabel 2. Mida Te arvate järgmistest seisukohtadest?

	1994. a (%)		2007. a (%)	
	Täiesti + üldiselt nõus	Mitte eriti + üldse mitte nõus	Täiesti + üldiselt nõus	Mitte eriti + üldse mitte nõus
Suhtlemine loodusega on Teile väga tähtis	91	4	95	5
“Seatud” isikutest ei piisa, kui iga inimene igapäevaelus keskkonda ei säästa	88	6	86	9
Tavalisest inimesest sõltub keskkonnakaitses väga vähe. Sellega peavad tegelema teadlased, spetsialistid jt selleks seatud isikud	37	58	39	58
Ei maksa keskkonnaprobleeme liiga suureks puhuda. Küll ajapikku leitakse lahendused või kohaneb inimene uute tingimustega	9	85	18	78
Looduse taastumisvõime on nii suur, et ta tuleb ise aja jooksul enesega toime	12	80	16	78

Võrreldes varasemaga on pisut laienenud inimeste ring, kes ei leia muretsemiseks erilist põhjust, sest küllap aja jooksul leitakse häid lahendusi. Siiski on selle mõtteviisi kandjaid ka nüüd küllalt vähe (ca 1/5) ning enamik elanikkonnast arvab endiselt, et keskkonnaga tuleb tegelda siin ja praegu.

Looduse lõpmatusse taastumisvõimesse ei usu samuti põhiosa vastajaist ning kuigi nende osakaal näitab kergelt langustrendi, on muutus varasemaga võrreldes väga väike ning võib jääda lubatud statistilise kõikumise piiridesse.

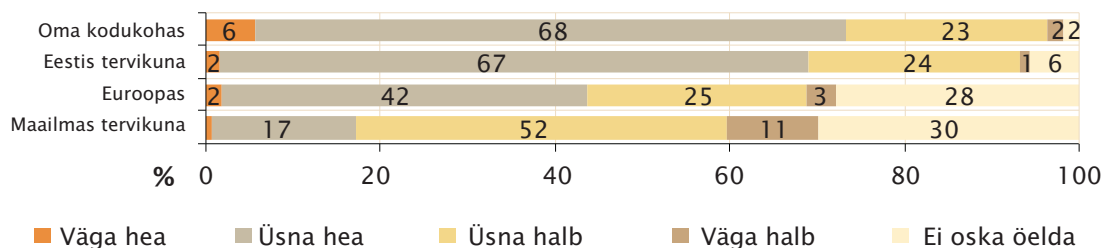
2 HINNANG KESKKONNASEISUNDILE

2.1 Keskkonnaseisund kodukohas, Eestis, maailmas

Keskkonnaseisundit pidas heaks või väga heaks oma kodukohas (vallas või linnas) 74%, Eestis tervikuna 69%, Euroopas 44% ja maailmas tervikuna 18% elanikkonnast (Joonis 11).

Seega mida lähem piirkond, seda positiivsem oli suhtumine. Kodukoha ja Eesti keskkonnaseisundit peeti ülekaalukalt heaks ning päris halvaks ei peetud seda peaaegu üldse. Maailma seisundit peeti ülekaalukalt halvaks, iga kümnes vastaja pidas seda koguni väga halvaks. Ka Euroopa puhul olid mõningas ülekaalus arvamused, et seisund on küllalt hea. Euroopa ja maailma olude kohta ei osanud siiski paljud arvamust avaldada.

Joonis 11. Kuidas Te hindate keskkonnaseisundit oma kodukohas, Eestis, Euroopas, maailmas? *Kõik vastajad n=1003*

Välja arvatud mõned Tallinna linnaosad (Lasnamäe, Kristiine ja Mustamäe), oli kõikides taustühendustes ülekaalus need vastajad, kes olukorda kodukohas üsna heaks pidasid. Kõige väiksem on selliste vastajate ülekaal mitteeestlaste hulgas, Tallinnas ja Ida-Virumaal, suurim Kesk-Eesti elanike (88% üsna + 7% väga hea) ja maaelanike (83% + 8%) seas. Rahulolu oma elukoha keskkonnaga näitab teatud tõusutendentsi koos rahalise heaolu kasvuga. Nii oli neist, kelle sissetulek pereliikme kohta suurim (üle 8000 kr), tervelt 12% olukorraga kodukohas väga rahul. Eelduspäraselt hindasid keskkonna olukorda kõrgemalt ka ühepereelamute asukad.

Olukorda Eestis tervikuna peeti keskmisest veidi halvemaks 15–19-aastaste seas (36% üsna halb), 30–39-aastased omakorda olid kõige positiivsemad (74% üsna + 1% väga hea). Suurema sissetulekuga vastajate seas oli keskmine arvamus kõrgem kui madalama sissetulekuga vaatajate seas, kelle võimalused Eestis ringi liikuda ning Eestit teiste riikidega võrrelda on tõenäoliselt kesisemad. Avaliku sektori töötajate seas oli keskmine arvamus keskkonnaseisundist kõrgem kui erasektoris.

Ka Euroopa keskkonnaseisundit hindasid jõukamad inimesed ja avaliku sektori töötajad paremaks kui madalama sissetulekuga vastajad keskmiselt. Viimaste hulgas oli palju neid, kes vastata ei osanud. Suur osa (40–41%) mitteeestlastest ja vanematest inimestest ei osanud samuti seisukohta võtta.

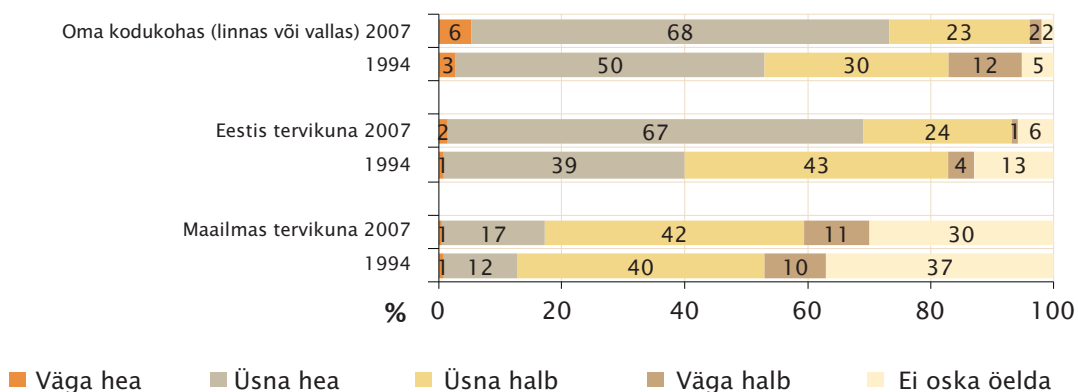
Maailma seisundi osas, kus ülekaalus olid negatiivsed arvamused, oli hoiak eriti kriitiline nooremate vastajate (15–29 a), kõrgharidusega ja teadus-/kultuuri-/haridusala töötajate seas. Selles küsimuses ei osanud seisukohta võtta samad taustrühmad, kes ka Euroopa puhul.

Võrreldes 1994. aasta uuringuga on keskmine arvamus keskkonnaseisundist eriti Eestis tervikuna, aga ka oma kodukohas oluliselt tõusnud (*Joonis 12*). Kui 1994. aastal arvati ülekaalukalt, et seisund Eestis tervikuna on pigem halb, siis nüüd peab enamik elanikest seda pigem heaks. Ka tartlaste keskkonnauuringust ilmnes Tartu elukeskkonna üldise seisundi üha parem hindamine: 2001. aastal hindas linna üldist seisundit heaks 41% ja 2006. aastal 46% tartlastest (Tartu Linnavalitsus, 2006).

Maailma osas on silmapiir avardunud, ent pisut on kasvanud nii heade kui halbade hinnangute protsent. Keskmise hinnangu järgi oli ja on keskkonna olukord maailmas siiski pigem halb.

Ka 1994. aastal nii Eestis kui teistes riikides tehtud uuringutest ilmnes tendents: mida lähem piirkond, seda parem hinnang.

Joonis 12. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

Keskmine hinnang oma kodukoha seisundile on tõusnud maaelanike ning eriti Ida-Virumaa vastajate seas. Viimastest pidas seisundit üsna heaks 1994. aastal 20%, 2007. aastal aga 58%.

1983. aasta andmetega saame võrrelda vaid eestlaste arvamust kodukoha seisundile. Ka siin on täheldatav edasimineku ajas (*Tabel 3*).

Tabel 3. Eestlaste hinnang kodukoha seisundile aastail 1983, 1994, 2007

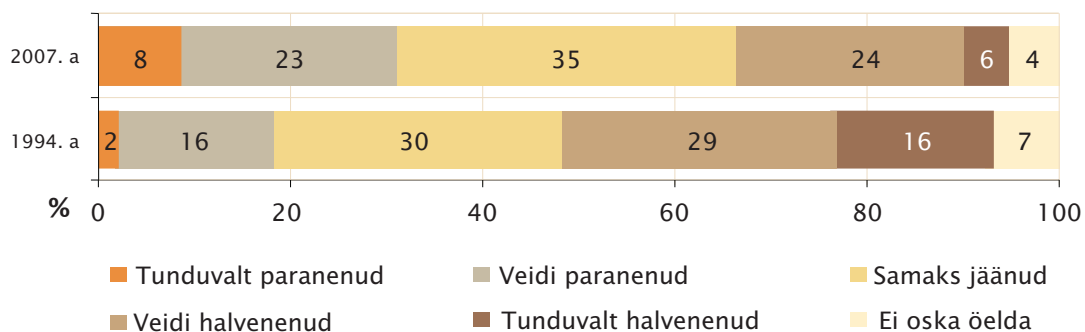
	1983. a (%)	1994. a (%)	2007. a (%)
Väga hea	2	2	6
Hea/üsna hea	21	55	75
Keskmine/üsna halb	60	30	16
Väga halb	3	2	1

Võib arvata, et keskkonnaseisundi paranenud hinnangud on oluliselt seotud mitmete Eesti keskkonnanäitajate vastavusse viimisega rangemate Euroopa Liidu nõuetega. Ka võivad inimesed mujal ringi liikudes olla tajunud, et meil on veel suhteliselt hästi säilinud mitmekesist loodust (nt märgalad, rannikukooslused, metsad), mida tiheda inimasustuse, intensiivse tööstuse ja põllumajandusega maades enam alles ei ole.

2.2 Kuidas on keskkonnaseisund kodukohas muutunud viimasel aastakümnel?

Eelnevalt ilmnenu positiivne trend arvamustes kodukoha seisundi kohta sai kinnitust ka otsese küsimuse vastustes. 31% vastajaskonnast leidis, et keskkonnaseisund kodukohas on viimasel aastakümnel paranenud, 30% arvates on see halvenenud (Joonis 13).

Joonis 13. Kuidas on muutunud keskkonnaseisund Teie kodukohas (vallas või linnas) viimasel aastakümnel? *n=kõik vastajad*

Kokkuvõttes jagunesid 2007. aasta vastused kolmeks üsna võrdseks osaks: paranenud, samaks jäänud, halvenenud.

Kõige rohkem nenditi paranemist viimase 10 aasta jooksul põllumajandustöötajate (veidi paranenud 42% + tunduvalt 3%) ja väikelinnaelanike seas (vastavalt 27% + 13%). Kõrgharidusega vastajate seas ja Tallinnas oli keskmisest enam neid, kes nentisid pigem olukorra halvenemist. Tallinnas sõltusid arvamused elukohast: positiivsed hinnangud olid tugevas ülekaalus Haabersti linnaosas (61% veidi + tunduvalt paranenud), mujal, eriti Põhja-Tallinnas, Kristiines, Kesklinnas ja Mustamäel on keskkonnaseisund pigem halvenenud.

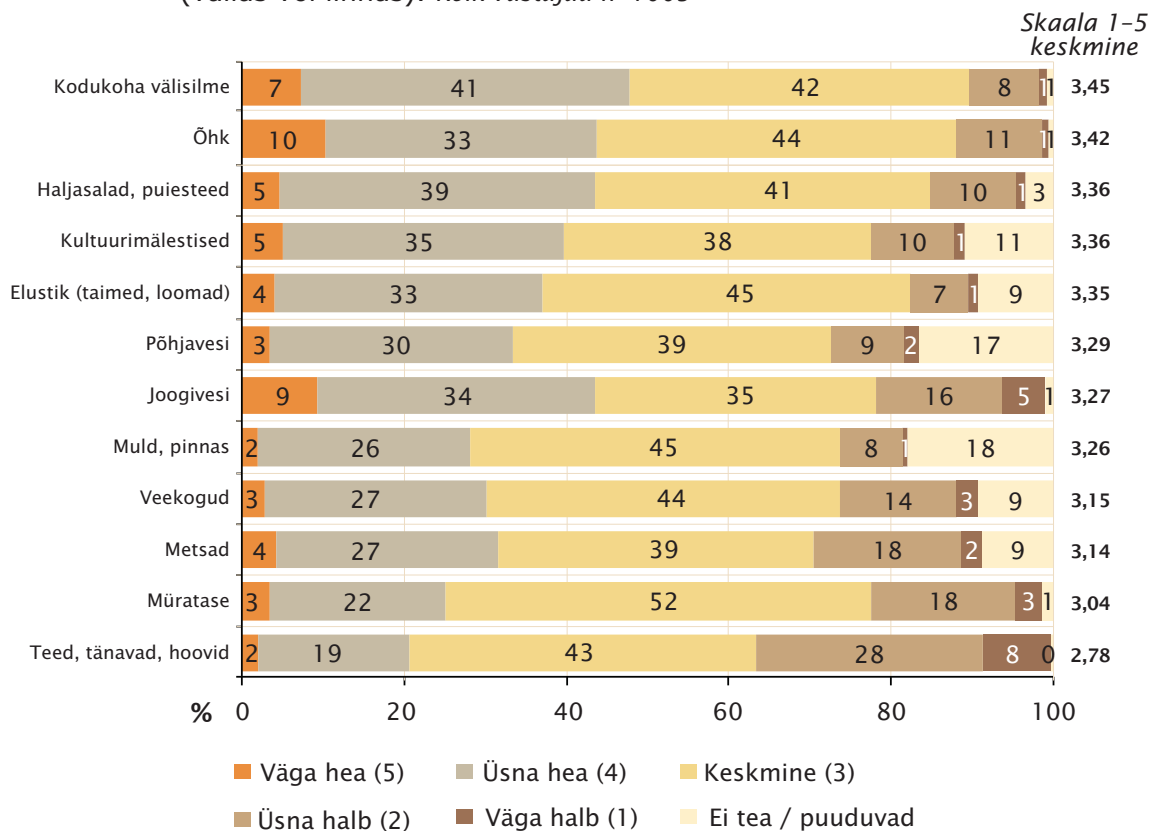

Võrreldes 1994. aasta tulemustega on seis oluliselt paranenud. Tollal olid tugevas ülekaalus need vastajad, kelle arvates kodukoha keskkonnaseisund oli viimasel aastakümnel halvenenud.

2.3 Hinnang keskkonnaosade seisundile kodukohas

Keskmiselt peeti kõige paremaks oma kodukoha välisilmet, õhu kvaliteeti ja haljasalade olukorda (Joonis 14).

Joonis 14. Palun hinnake keskkonnaosade seisundit (puhtus, tase) oma kodukohas (vallas või linnas). Kõik vastajad n=1003

Tulemused on seatud pingeritta hinnangute aritmeetilise keskmise järgi. Kõigi loetletud keskkonnaosade puhul (v.a teede, tänavate ja hoovide olukord) jäi heade hinnangute (4+5) osakaal suuremaks kui halbade (1+2) oma ning kodukoha välisilme, haljasalade, kultuurimälestiste ja joogivee puhul isegi keskmisest paremaks.

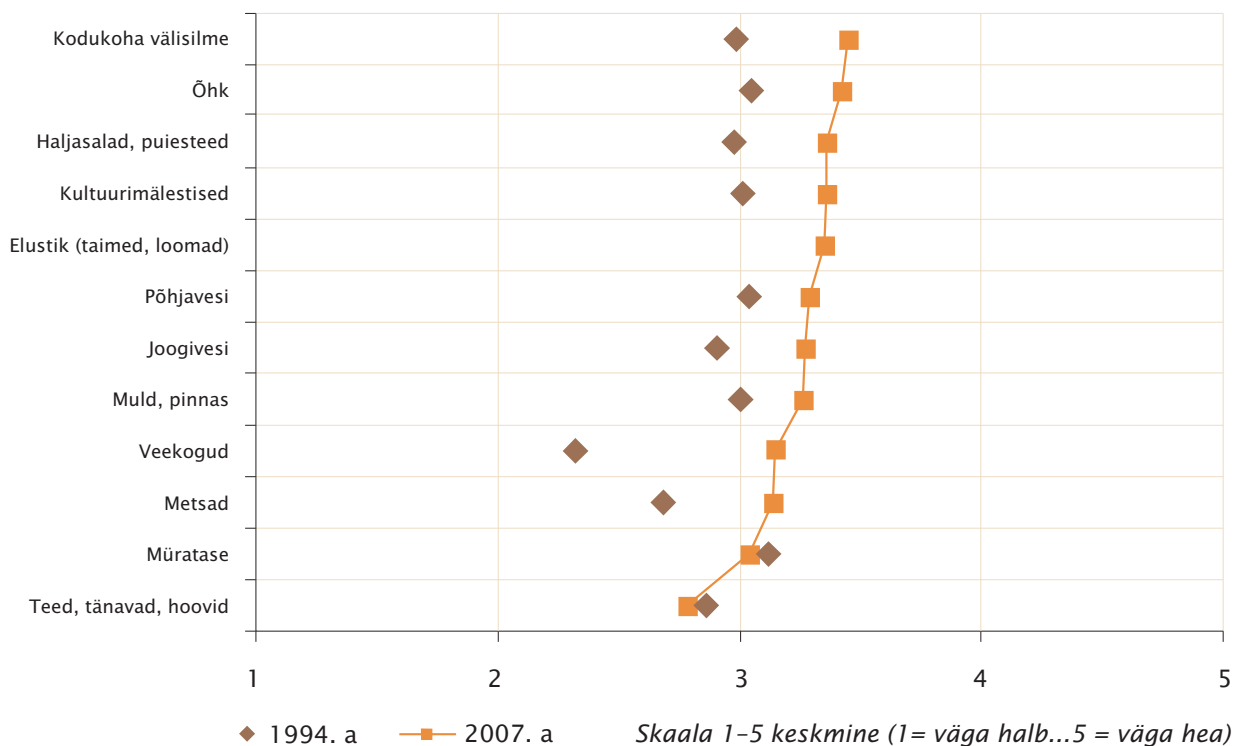
Joogivee ja mürataseme hinnangud lahknesid kõige enam. Kõige rohkem halbu hinnanguid anti joogiveele Ida-Virumaal (30% üsna + 12% väga halb). Eriti Põhja-Eestis, aga ka Lõuna- ja Kesk-Eestis olid ülekaalus head hinnangud.

Mürataset hinnati keskmisest halvemaks Lõuna-Eestis ja loomulikult suurtes linnades, keskmisest paremaks Põhja- ja Kesk-Eestis. Väikelinnades ja maal oli hinnangute vaherkord muidugi tunduvalt parem kui suurtes linnades. Tallinnas tuli kõige enam negatiivseid hinnanguid Põhja-Tallinnast (25% väga halb + 11% üsna halb) ning Nõmmelt (vastavalt 3% + 35%). Kõige paremaid hinnanguid anti Pirital (50% üsna + 17% väga hea).

Veekogude seisund, mis tegi kõige enam muret **1994. aastal**, on nüüd keskmine või pigem hea. Selles osas lahknesid arvamused kõige enam Lõuna-Eestis, kus tervelt 20% vastajaist pidas olukorda üsna halvaks.

Olukorra paranemist näitab ka järgmine joonis (Joonis 15), kus võrreldakse keskmisi hinnanguid aastatel 1994 ja 2007.

Joonis 15. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

2.4 Milliseks kujuneb kodukohta keskkonnaseisund lähematel aastakümnetel?

Ehkki pessimistlikke vastajaid on omajagu, jääb veenev ülekaal inimestele, kes usuvad kodukohta keskkonnaseisundi paranemisse või vähemalt praeguse olukorra säilimisse (Joonis 16).

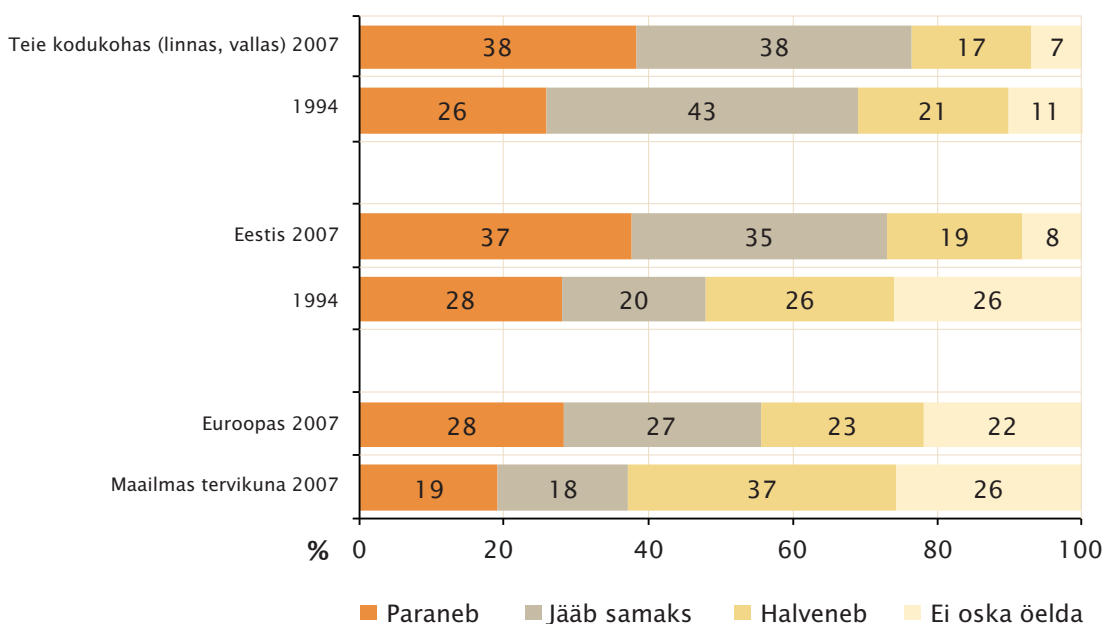
Kuigi kõikides taustrühmades (peale mõne Tallinna linnaosa) oli olukorra paranemisse uskujaid rohkem kui neid, kes halvenemist ette nägid, siis pessimistlikke oli keskmisest enam kõrgharidusega vastajate ja avaliku sektori töötajate seas. Piirkondlikult olid Lõuna-Eesti ja väikelinnade elanikud kõige optimistlikumad. Tallinnas olid optimistid tugevas ülekaalus Haaberstis, pessimistid aga Kristiines.

Eesti kohta tervikuna erinesid taustrühmade tulemused üksteisest vähe. Siiski olid ka selles küsimuses Lõuna-Eesti ja väikelinnade elanikud kõige lootusrikkamad, suurlinnade omad aga skeptilisemad.

Ka maailma kohta tervikuna ilmnis erinevusi taustrühmiti vähe. Mainimist väärib eestlaste suurem pessimism võrreldes mitteeestlastega, kelle seas jättis küll suur osa arvamuse avaldamata. Keskmisest suurem oli nõutus üle 60-aastaste inimeste seas. Eriti lootusetu oli õpilaste/üliõpilaste keskmine arvamus, kus 48% rühmast uskus olukorra halvenemist.

Võrreldes 1994. aastaga on üldine optimism Eesti ja kodukohta tuleviku suhtes märkimisväärselt tõusnud. Euroopa ja maailma kohta tollal ei küsitud.

Joonis 16. Milliseks kujuneb Teie arvates keskkonnaseisund lähematel aastakümnetel? *n=kõik vastajad*

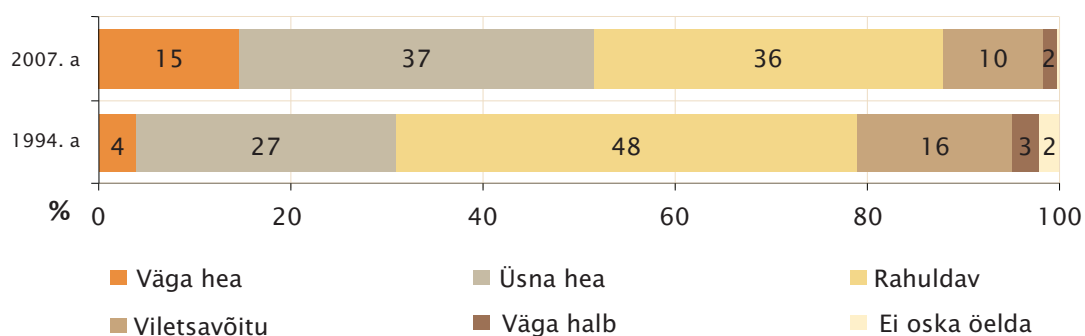

3 KESKKOND JA INIMESE TERVIS

3.1 Hinnang tervislikule seisundile

Väga heaks või heaks pidas oma tervist 52%, kehvapoolseks või lausa halvaks 12% elanikest (Joonis 17).

Joonis 17. Kuidas Te hindate oma tervislikku seisundit? *n=kõik vastajad*

Hinnang tervisele sõltub oluliselt inimese vanusest: kui 15–19-aastastest noortest pidas oma tervist väga heaks + üsna heaks 86%, siis 60-aastaste ja vanemate puhul oli neid vaid 17% ning viletsaks pidas tervist eakatest 31%.

Muudest taustrühmadest võib esile tuua kõrgharidusega vastajaid, kelle seas oli keskmisest rohkem hea tervisega vastajaid (61%). Ka Tallinnas, Lõuna-Eestis, erasektori töötajate seas oli hinnang tervisele keskmisest pisut kõrgem. Halvemaid hinnanguid oli keskmisest rohkem väikese sissetulekuga vastajate rühmas, mis on seal enamasti seletatav suurema pensionäride osakaaluga.

Võrreldes 1994. aasta uuringuga on rahva hinnang tervisele oluliselt paranenud (Tabel 4). Tollal pidas tervist väga heaks või heaks 31% ja viletsaks või halvaks 19% vastajaskonnast. Ilmselt mõjutas üleminekuaja stress 1994. aastal nii eestlaste kui mitteestlaste tervist. Seda peeti keskmiselt halvemaks kui kümme aastat tagasi või edasi.

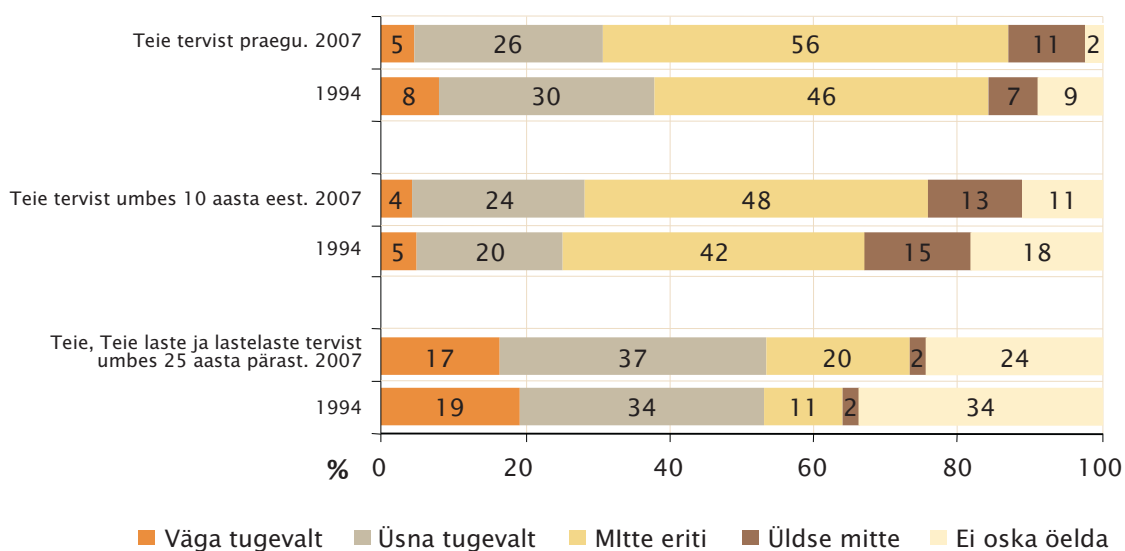
Tabel 4. Hinnang oma tervisele, 1983, 1994, 2007

	Eestlased		Mitteestlased	
	Väga hea + hea (%)	Viletsavõitu + halb (%)	Väga hea + hea (%)	Viletsavõitu + halb (%)
1983	38	10	29	9
1994	33	19	29	19
2007	53	12	48	11

3.2 Kuidas on keskkonnaseisund tervist mõjutanud või mõjutab tulevikus?

Enamiku vastajate arvates ei mõjuta keskkonnaseisund nende tervist praegu (67%) ega mõjutanud ka 10 aasta eest (61%) (Joonis 18). Küll aga arvas enamik vastajaist (54%), et umbes 25 aasta pärast annab see ennast tunda nende enda või nende järglaste tervises. Seega kui suur osa vastajaid uskus kodukoha ja Eesti keskkonnaseisundi paranemisse või vähemalt samale tasemele jäämisesse tulevikus (Joonis 16), siis oma tervisele arvati keskkonnamõju aja jooksul pigem kasvavat.

Joonis 18. Kuidas Teie arvates mõjutab või mõjutas keskkonnaseisund ...
n=kõik vastajad

Praeguse tervisega seoses nenditi keskkonnamõju keskmisest veidi sagedamini Tallinnas, harvemini maal ja väikelinnades. Tallinna linnaosadest paistis silma Haabersti, kus keskkonnamõju tervisele mainis 64% grupist. Samas oli nii Tallinna kui Haabersti rühmas keskmisest rohkem inimesi, kes pidasid oma tervist väga heaks. Seega pole põhjust arvata, et seal peeti keskkonnamõju tervisele halvaks.

10 aasta eest nenditi keskkonnamõju tervisele keskmisest sagedamini Ida-Virumaal (40% üsna + väga tugevasti), mis leidis kinnitust ka võrdluses varasema uuringuga. Tulevikkuvaatavalt ei erinenud selle piirkonna arvamuste jagunemine keskmistest tulemustest.

Mõju 25 aasta pärast eeldati keskmisest veidi sagedamini Lõuna-Eestis, teadus-, kultuuri- ja haridustöötajate seas, Tallinnas Nõmme ja Kristiine elanike hulgas.

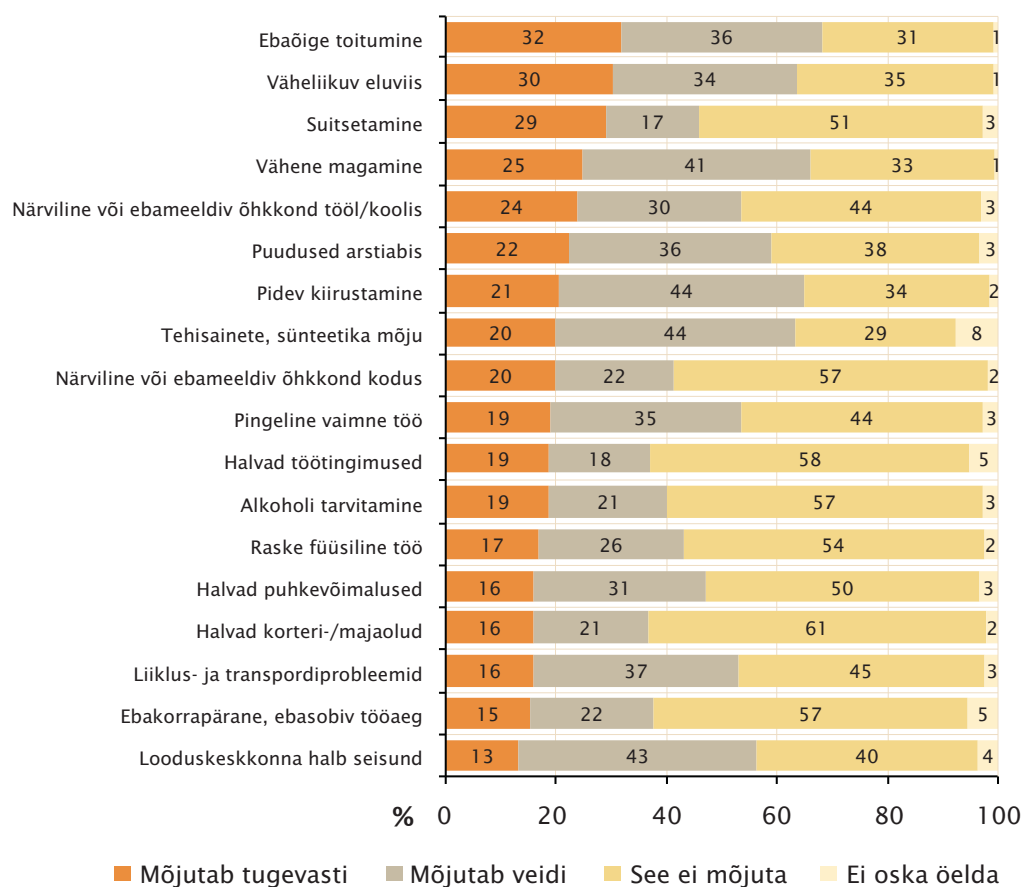
Peaaegu samades proportsioonides nagu 2007. aastal jagunesid arvamused ka **1994. aastal**, kuigi praeguses uuringus on tunda veidi suuremat optimismi: kui 1994. aastal arvas 38% vastajaist, et keskkonnaseisund mõjutas sel ajal nende tervist, siis 2007. aastal oli selliste arvamuste osakaal 31%. Tulevikkuvaatavalt kattusid tulemused aga peaaegu täpselt: 53%–54% vastajaist uskus, et keskkond avaldab tervisele mõju 25 aasta pärast. Neljandik vastajaist ei osanud seisukohta võtta, ent nende osa on 1994. aastaga võrreldes vähenenud – siis puudus arvamus kolmandikul vastajaist.

Kui 1994. aastal olid Ida-Virumaa elanikud kõige pessimistlikumad: neist 15% uskus, et keskkonnaseisund mõjutab nende tervist olevikus väga tugevasti, siis nüüd jagas sellist arvamust vaid 7% idavirulastest.

3.3. Kui palju mõjutavad tervist mitmesugused tegurid?

Tulemusi kokku võttes on Eesti elanike kõige suuremad tervisemõjurid ebaõige toitumine, väheliikuv eluviis, suitsetamine ja vähene magamine. Neid kõiki tõi tugevate teguritena esile vähemalt neljandik elanikkonnast (Joonis 19).

Joonis 19. Kui palju mõjutavad Teie tervist järgmised tegurid? Kõik vastajad n=1003

Looduskeskkonna halba seisundit tervise tugeva mõjutajana mainiti kõige vähem (13%), ent sellele lisandus veel 43%, kes pidas seda teatud määral mõjutajaks.

Võttes kokku tugeva ja teatud mõju, siis üle poole elanikkonnast tunneb järgmiste tegurite mõju oma tervisele (pingereas): ebaõige toitumine, vähene magamine, pidev kiirustamine, vähene liikumine, tehisainete mõju, arstiabi puudused, looduskeskkonna halb seisund, pingeline vaimne töö ja närviline õhkkond tööl või koolis, liiklus- ja transpordimured. Neist neli esimest võib mahutada ühise nimetaja alla – kiire elutempo.

Kõige väiksem (veidi üle kolmandiku) oli nende inimeste osakaal, kellel on tervisehädasid seoses ebasobiva tööajaga, halbade töö- või korteritingimustega. Pingeline vaimutöö kurnab suuremat osa inimestest enam (54% väga + veidi) kui raske füüsiline töö (43%).

Enamiku loetletud tegurite, eriti toitumise, vähese liikumise ja suitsetamise mõju tunnetavad kõige enam 30–39-aastased. Suitsetamist kui tugevat mõjurit nentis ka märkimisväärne osa 15–19-aastastest (44%).

Puudusi arstiabis mainiti üle keskmise sageli 60-aastaste ja vanemate grupis (30% tugev mõjur), kuhu kuuluvad oma vanuse tõttu tervishoiuteenust tavaliselt ka kõige enam kasutavad.

Ilmneb, et vähene magamine, halvad puhkevõimalused ja looduskeskkonna halb seisund on mitteeestlaste seas suurem probleem kui eestlaste seas. Eestlaste puhul oli seevastu sagedamini rõhutatud pingelist vaimset tööd (tugevasti 22%). Pingeline vaimne töö ja ebakorrapärane tööaeg olid keskmisest tugevamad mõjurid ka suurema sissetulekuga vastajate seas.

Närviline või ebameeldiv õhkkond tööl ja sellele lisaks pingeline vaimne töö olid avalikus sektoris suurem probleem kui erasektoris. Halba õhkkonda tööl või koolis ja pidevat kiirustamist tuli keskmisest sagedamini ette peredes, kus on mitu alla 18-aastast last.

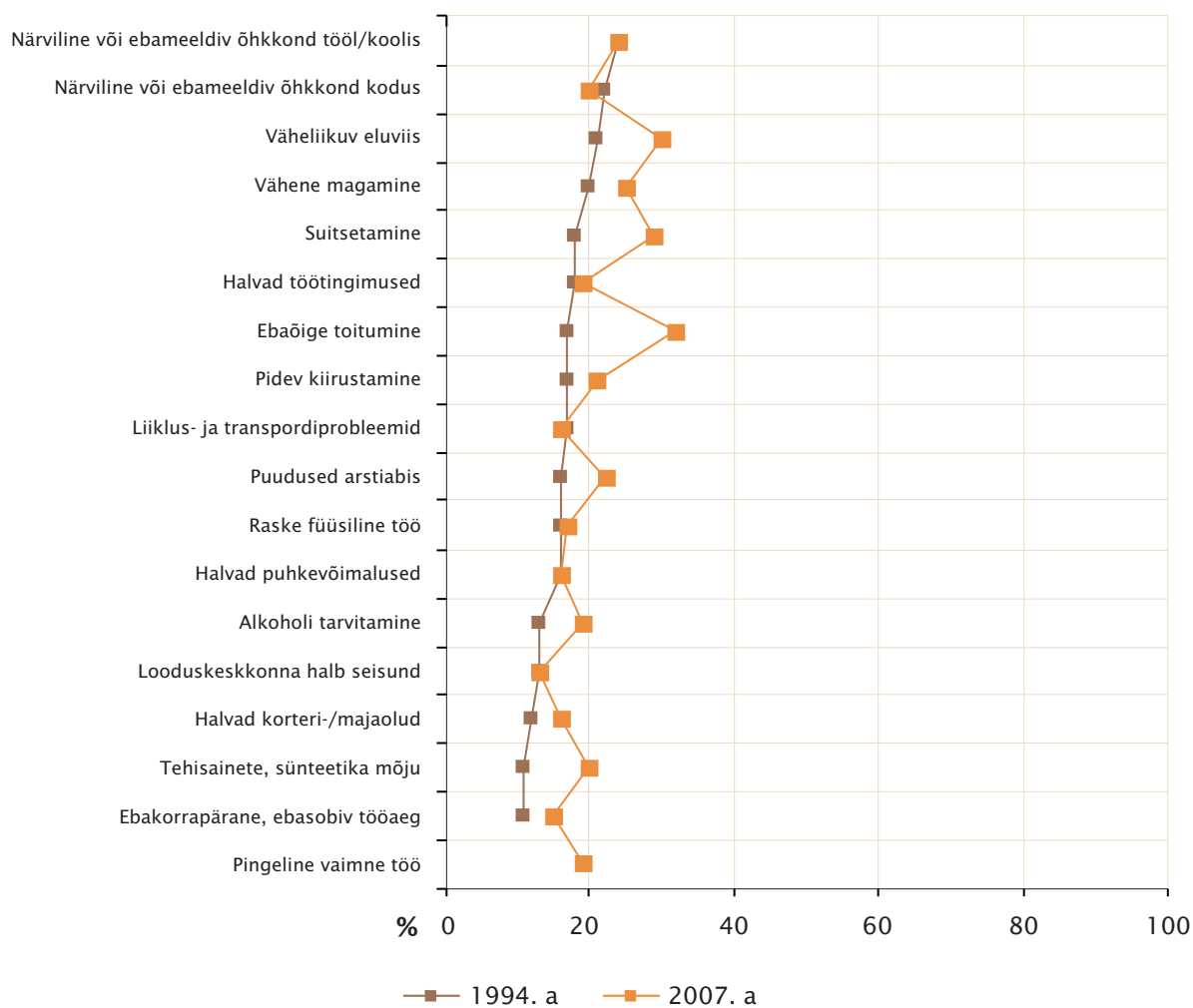
Vale toitumist tunnetati kõige tugevamini ettevõtjate seas. Palgatöötajad eristusid teistest eelkõige närvilisema õhkkonnaga tööl.

Kõik tööga seotud hädad ja ka puudused arstiabis tulid keskmisest sagedamini esile väikelinnade elanike vastustes. Kõige rahulikum on maainimeste suhtumine tegureisse, kus ükski probleem ei tõusnud esile kogu vastajaskonna keskmise taustal, pigem olid need esile toodud harvem kui muudes asustustüüpides.

Regioonidest oli enamikku kahjulikke tegureid, eriti alkoholi tarvitamist, suitsetamist ja puudulikku arstiabi, mainitud kõige enam Põhja-Eesti maakondades. Ka looduskeskkonna halba seisundit toodi Põhja-Eestis (s.t ühendatult Harjumaal, v.a Tallinnas, ning Lääne-Virumaal) esile kaks korda sagedamini kui vastajaskonnas keskmiselt. Puudulikku arstiabi ja kesiseid puhkusevõimalusi rõhutati ka Ida-Virumaal. Kõige tagasihoidlikumalt tõid halbu mõjusid esile Kesk-Eesti elanikud.

Võrreldes 1994. aasta uuringuga oli tegurite loetelus väikesi muudatusi, näiteks tollase “närvilise töö” ja “üle jõu käiva töökoorma” asemel oli nüüd lisaks “raske füüsilisele tööle” “pingeline vaimne töö”. Joonis 20 näitab, kuidas erines vastajate osakaal, kes pidasid ühe või teise teguri mõju oma tervisele tugevaks.

Joonis 20. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

Kahe uuringu tulemuste võrdluses ei ole märgata tegurite tugeva mõju olulist vähenemist, küll aga on suurenenud mitme aspekti tunnetamine. Eriti on süvenenud arusaam vale toitumise, vähese liikumise ja suitsetamise negatiivsest osast tõenäoliselt tänu teadlikkuse kasvule tervetest eluviisidest.

Hinnang looduskeskkonna mõjule ei ole 13 aastaga muutunud, olgu see siis tugev või teatud mõju.

Kui 1994. aastal olid enamiku probleemidega kõige enam kimpus 40–49-aastased ja vanemad vastajad, siis nüüd on raskuspunkt nihkunud noorematele (eriti 30–39-aastased). Ka tollal mainiti närvilist või ebameeldivat õhkkonda tööl, eriti avalikus sektoris. Kui 1994. aastal oli kõige kriitilisem regioon Ida-Virumaa sealsete halbade töö-, olme-, puhkuse- ja looduskeskkonna tingimustega, siis nüüd ei erine Ida-Virumaa elanike hinnangud Eesti keskmistest eriti millegi poolest, kui kehvad puhkuse tingimused ja puudused arstiabis (need tegid muret ka 1994. aastal) välja arvata.

3.4 Häirivad tegurid töökeskkonnas

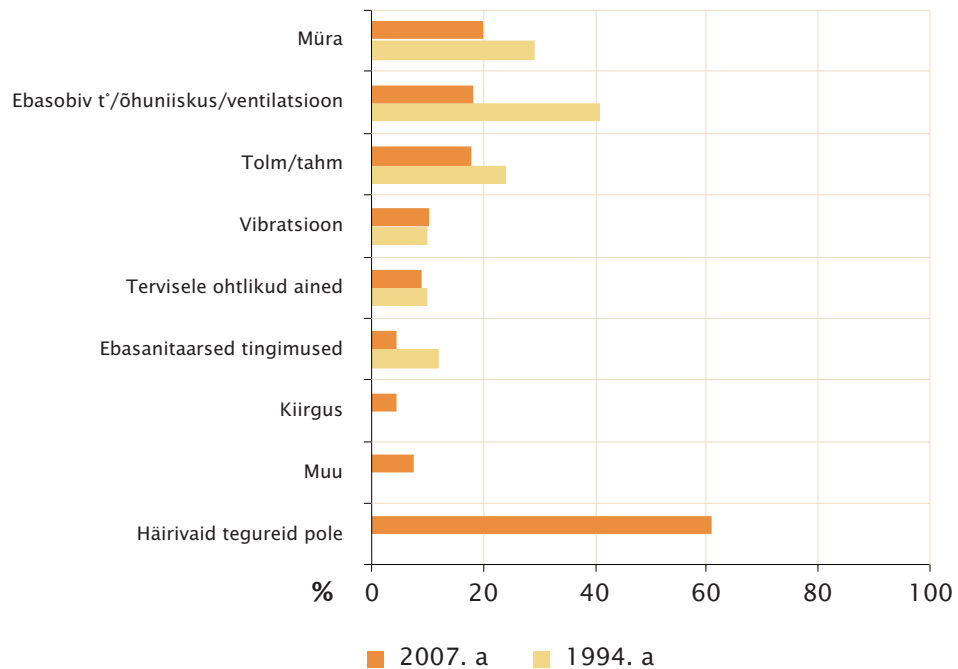
Kui eelmisele küsimusele vastates toodi tervisemõjuritena välja ka halvad töötingimused, siis paluti täpsustada, millised keskkonnategurid nende hulka kuuluvad. Halbu töötingimusi kui tervist tugevasti või teatud määral mõjutavat tegurit mainis üldse 37% vastajaskonnast, 1994. aastal oli see näitaja 46%. Kõige enam häirivad inimesi töökeskkonnas müra, ebasobiv temperatuur ja halb ventilatsioon ning tolm või tahm (*Joonis 21*).

Kõiki enam mainitud tegureid esines keskmisest sagedamini meeste seas, 30–39-aastaste vanusegrupis, palgatöötajate, tootmisettevõtete ja transpordi või ehitusega seotud töötajate seas. Tolm/tahm ja ebasobiv temperatuur või ventilatsiooni puudumine on iseloomulikud mured nn suurte linnade elanikele (ühendatud Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve, Narva grupp), ent Ida-Virumaa grupis tervikuna ei ilmnenud selles uuringus kõrvalekaldeid keskmistest tulemustest.

Põllumajandustöötajad nentisid keskmisest enam halba temperatuuri/ventilatsiooni, seda rõhutati ka kõrgharidusega vastajate grupis. Ilmselt seoses infotehnoloogia laialdase kasutamisega nentis 8% kõrgharidusega vastajaist kiirguse mõju (vastajaskonna keskmine 4%). Tervishoiu- ja sporditöötajad mainisid keskmisest sagedamini tervisele ohtlikke aineid.

Ka 1994. aastal häirisid inimesi töökeskkonnas kõige enam samad tegurid, mis nüüdki. Kõik nimetatud tegurid, eriti vale temperatuur, ilmutavad laias laastus taandumismärke.

Joonis 21. Kui Teie tervist mõjutavad halvad töötingimused, siis missugused järgmistest teguritest häirivad Teid töökeskkonnas? *n=kõik vastajad*

3.5 Tervisekahjulik töö ja selle hüvitamine

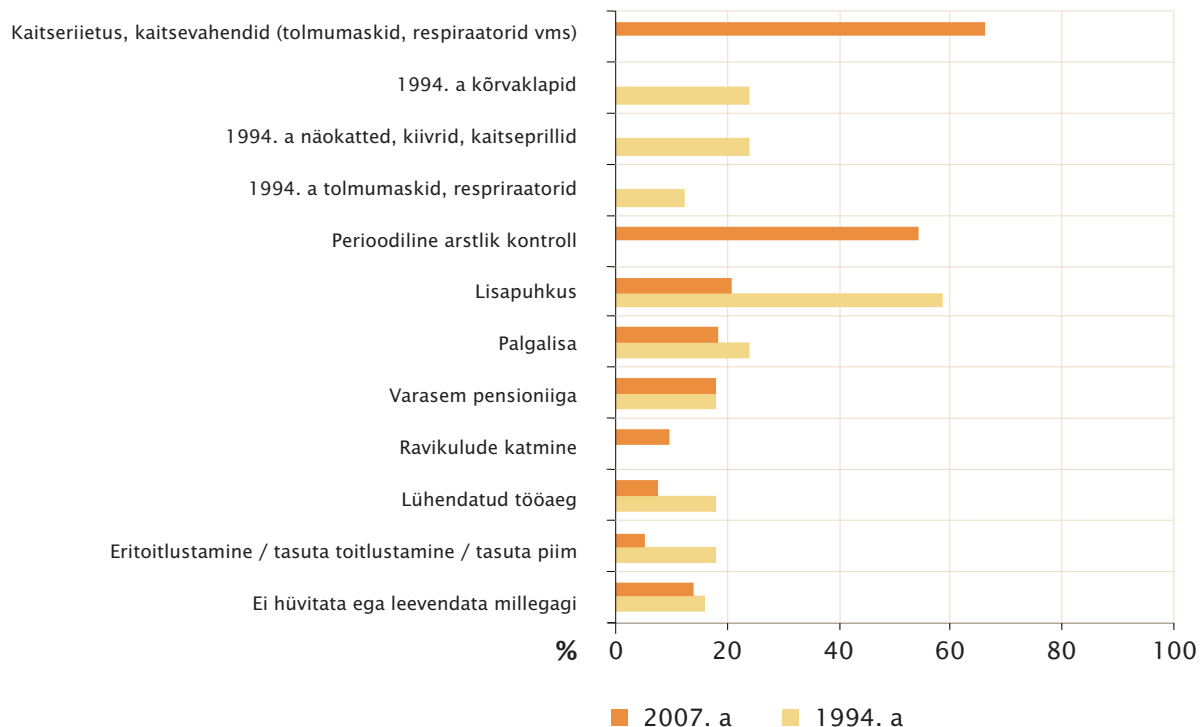
Tervisekahjulikku tööd tegi 2007. aastal endale teadaolevalt 11% elanikkonnast. Kõige rohkem oli tervisekahjuliku töö tegijaid Ida-Virumaal (18% grupist), mitteeestlaste seas (16%), 30–39-aastaste vastajate seas (19%), tootmis- või energeetika- (27%) ja transpordi- või ehitusettevõtetes (20%).

Põhilised vahendid, millega ettevõtetes üritatakse tervisekahjustusi vältida või leevendada, on kaitseriietus ja muud kaitsevahendid (66% vastava töö tegijaist) ning perioodiline arstlik kontroll (54%) (Joonis 22). Ida-Virumaa ettevõtetes on peale nende meetmete olulisel kohal ka varasem pensioniiga (55% vastava töö tegijaist Ida-Virumaal), mida rakendatakse nt maavarade allmaakaevandamise, keemiatööstuse, põlevkivitöötlemise ettevõtetes.

1994. aastal oli tervisekahjuliku töö tegijaid 17% ning ka siis esines selliseid töökohti kõige rohkem Ida-Virumaal.

Kuna uuringutes on seda küsimust mõnevõrra erinevalt sõnastatud, ei saa andmeid täpselt võrrelda. Võib siiski nentida, et tänasega võrreldes oli tollal märksa levinum lisapuhkuse andmine. Ka tervisekahjuliku töö palgalisa ja eritoitlustamine on nüüdseks taandunud või oma vormi ja nimetust muutnud.

Joonis 22. Kui Teie töö on tervist kahjustav, kuidas seda hüvitatakse või leevendatakse? *n=töö on tervist kahjustav*

3.6 Kas ettevõtte või vastaja töö kahjustab keskkonda?

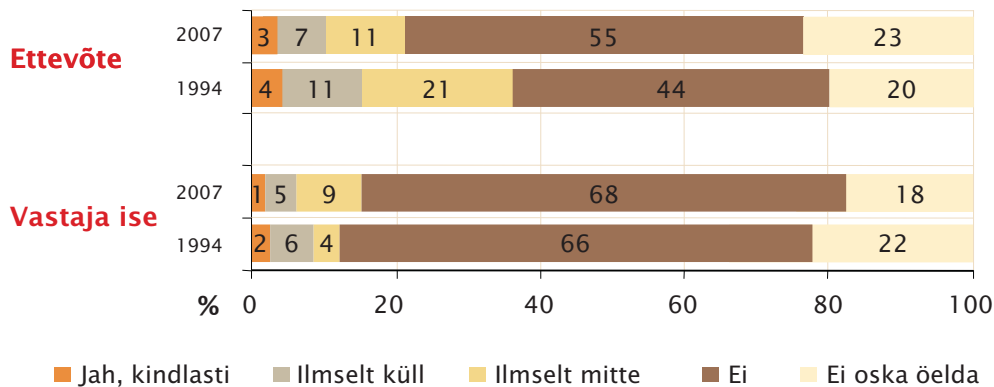
Inimtegevus avaldab keskkonnale peaaegu alati mõju. Et kindlaks teha, kas seda mõju tajutakse ka oma töö ja töökohaga seoses, esitati üldistav küsimus, kuidas inimesed hindavad oma tegevuse mõju keskkonnale.

Vastajaist 6% arvas, et nende töö kahjustab keskkonda. 10% arvas, et keskkonda kahjustab ettevõtte. Enamasti ei olnud arvajad päris kindlad, kuidas olukorda hinnata (Joonis 23).

Eelduspäraselt peeti iseenda või ettevõtte tööd (vastavalt 15% ja 29%) keskkonda kahjustavaks keskmisest sagedamini tootmissfääris. Muid märkimisväärseid erinevusi taustrühmiti ei ilmnenud. Väga suur osa küsitletutest ei pidanud oma või oma asutuse/ettevõtte tööd keskkonda kahjustavaks.

Võrreldes 1994. aastaga on ettevõtte keskkonnaohtlikkusega seotud näitajad veidi langenud. Raske on öelda, kui suur osa on nendes tulemustes tegeliku olukorra paranemisel, kui palju lihtsalt inimeste teadmatusel. Isikliku tegevuse hinnang on statistilises mõttes peaaegu sama mis 13 aasta eest.

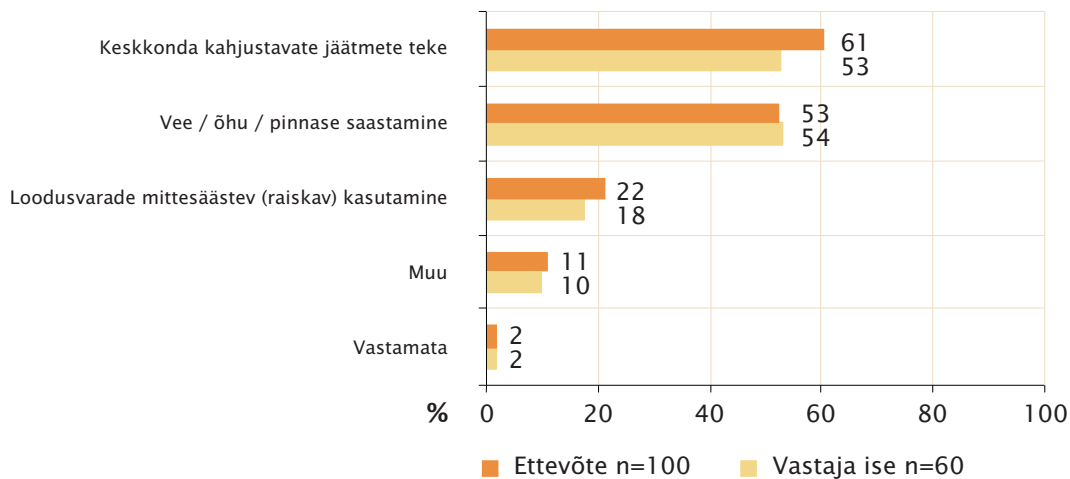
Joonis 23. Kas Teie asutuse/ettevõtte tegevus kahjustab või Teie ise oma ameti tõttu kahjustate keskkonda? *n=kõik vastajad*

3.7 Millega töö keskkonda kahjustab?

Uurides täpsemalt, mida vastajad keskkonnakahjuliku tegevuse all silmas pidasid, selgus, et nii ettevõtte kui iseenda keskkonda kahjustav tegevus seisneb eeskätt jäätmete tekkes ning vee, õhu või pinnase saastamises (Joonis 24).

Joonis 24. Kuidas Teie asutuse ja/või Teie töö keskkonda kahjustab? *n=tegevus kahjustab keskkonda*

Muude tegurite all toodi välja nt müra, keemiliste ainete kasutus, mürgised gaasid, värvid.

3.8 Kui palju harrastatakse loodusega seotud või värskes õhus toimuvaid tegevusi?

Kui ühe Eesti elanike tervist kõige enam mõjutava tegurina toodi esile väheliikuv eluviis, (Joonis 19), siis järgmise küsimuse eesmärk oli lähemalt uurida looduse ja/või värskes

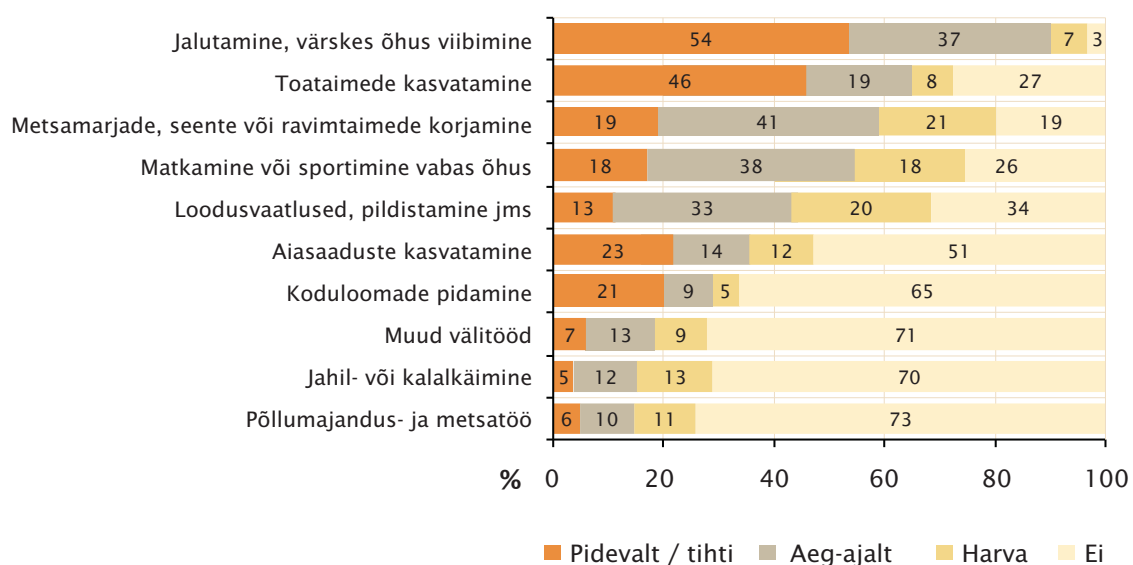
õhuga seotud tegevuste osakaalu inimeste elulaadis. Loodusläheduse seost inimeste subjektiivse heaoluga (rahulolu eluvaldkondadega, nt materiaalne heaolu, pere- jt suhted, tervis) on uurinud Tallinna Ülikooli keskkonnapsühholoogia uurimisgrupp (Raudsepp, 2005). Nende üleeestilise arvamusküsitluse “Keskkond ja meie” tulemuste analüüs näitab, et otseste looduskontaktide sagedus suurendab ka inimeste subjektiivset heaolu.

Eesti elanike kõige levinum loodusega suhtlemise viis on jalutamine ja värskes õhus viibimine, millega pidevalt või tihti tegeleb 54% elanikest. Peale selle on populaarne toataimede kasvatamine (46% elanikest) (Joonis 25). Kõige väiksem osa elanikkonnast on hõivatud põllu- või metsatöödega (üldse ei tegele 73%).

Taustrühmiti tuli välja mõningaid erinevusi:

- maainimestest 47% ei tegele põllumajandus- või metsatöödega (enamik kasvatab siiski aiasaadusi)
- koduloomi, sh lemmikloomi kasvatavad mitteeestlased sagedamini kui eestlased, toataimedega on vastupidi
- toataimede ja koduloomade (lemmikloomade) kasvatajaid on keskmisest enam Tallinnas. Taimedega tegelejaid on rohkem Põhja-Tallinnas, Kristiines ja Nõmmel
- metsaadide korjamine kasvab hüppeliselt alates 40-ndatest eluaastatest
- matkamine ja sportimine vabas õhus on muidugi eriti sagedane noorte seas, kuid sellega tegeleb tihti ka ligi kolmandik üle 60-aastastest
- ehitus- ja muud välitöid tehakse eriti Lõuna-Eestis

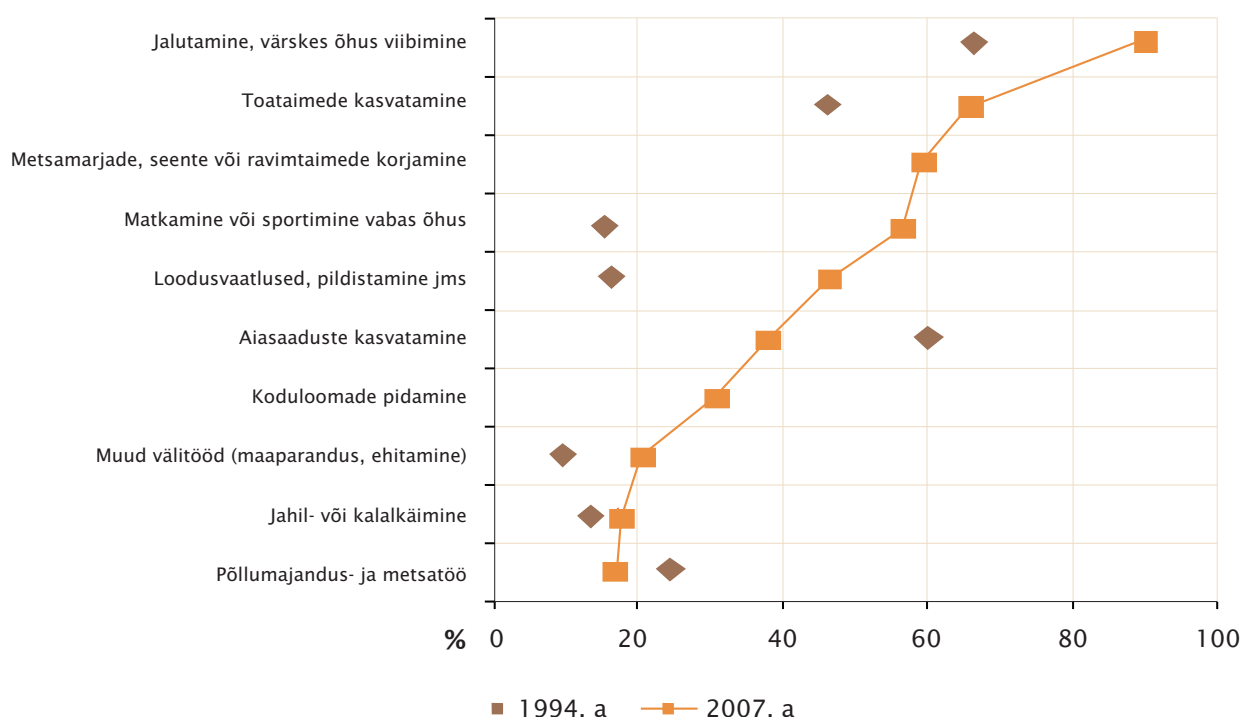
Joonis 25. Kas ja kui võrd Te tegelete järgmiste tööde ja harrastustega?
Kõik vastajad n=1003

Võrreldes 1994. aastaga on oluliselt vähenenud aiasaaduste kasvatamine ning veidi ka muu põllumajandus- ja metsatöö (Joonis 26). Põllumajandussektori töötajate osakaalu vähenemine on iseloomulik kõikidele uutele Euroopa Liidu liikmesriikidele. Erilise hoo on saanud sportimine ja muud harrastused vabas õhus (pildistamine ja loodusvaatlused).

Endisest enam tegeldakse ka toataimede kasvatamisega ja välitöödega (nt ehitamine), mida on soodustanud kinnisvarabuum ja soov saada avaramat eluaset.

Joonis 26. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=tegelevad sageli + aeg-ajalt*

3.9 Kus elaksid inimesed kõige meelsamini?

Kõige rohkem meeldiks Eesti elanikele elada linna lähedal maal (51%) (Joonis 27). Ülejäänud vastajad jagunesid enam-vähem pooleks, eelistades kas linna (25%) või maad (23%).

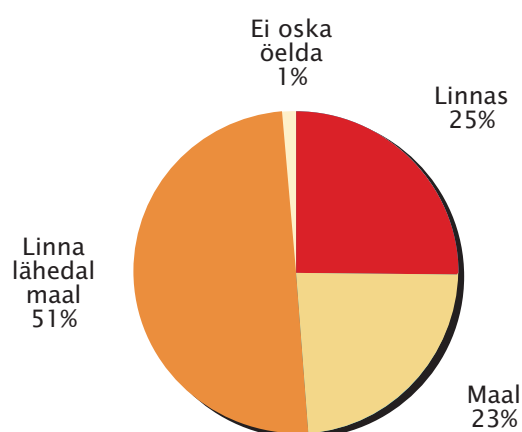
Võrdluseks võib tuua, et 2006. aastal elas Statistikaameti andmeil 69% Eesti elanikest linnalistes asulates (linn, alev) ning 31% maaasulates (alevik, küla).

Maaelanike seas oli siiski väike ülekaal nende poolel, kes eelistaksid elada maal (51%). Maaelanikest tahaks päris linnas elada vaid 5%. Linnaelanikud, eriti väikelinnades, sooviksid ülekaalukalt elada linna lähedal maal. Tallinna elanikest 39%, seega üle vastajaskonna keskmise, elaks siiski hea meelega linnas. Tallinlastest 15% elaks maal.

Vanuse seisukohalt oli kõige suurem soov linnas elada noortel, eriti 20–29-aastastel vastajatel (37%) ja kõige väiksem 50–59-aastastel (19%). Maal elamise soov suurenes koos vanusega (16% 15–19-aastastel kuni 27% 60+-aastastel).

Mitteeestlastest sooviks linnas elada suurem osa (40%) kui eestlastest (18%). Maal elaks omakorda rohkem eestlasi (28%) kui mitteeestlasi (14%). Ka linna lähedal maal elamine meeldiks eriti eestlastele.

Joonis 27. Kus Teile kõige rohkem meeldiks elada? Kõik vastajad n=1003

1994. aasta ankeedis oli küsimus esitatud teisel kujul – oli vaja määrata piirkonnad, kus meeldiks elada, ja seejuures ka eelistatud elamutüüp. Kuna osa vastajaist valis mitu varianti, siis vastuste summa kujunes suuremaks kui 100%.

Tollal soovis kõige suurem osa elanikest elada linnas (50%), seejuures jagunesid soovijad enam-vähem pooleks: 26% suures ja 24% väikeses linnas. Suures linnas sooviti elada põhiliselt äärealal (21%), linnakeskust eelistas ainult 5%.

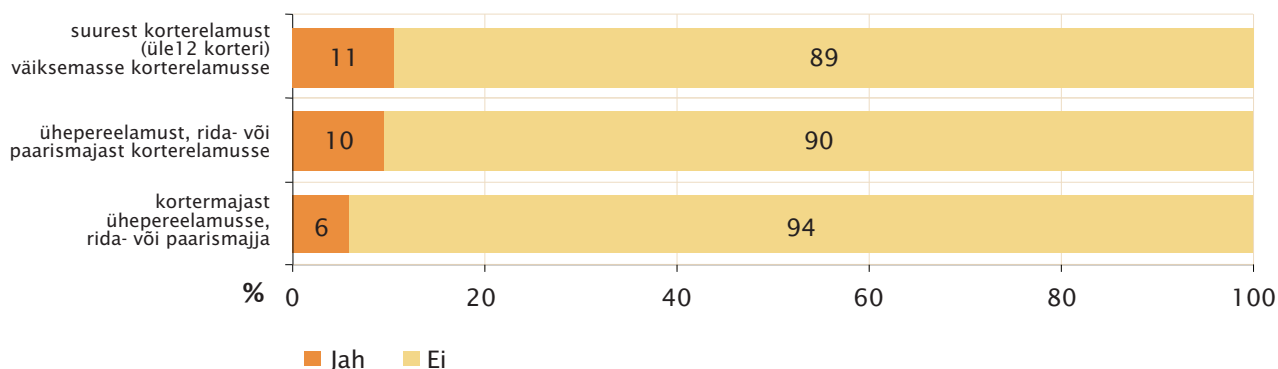
Maal oleks tahtnud elada 39% vastajaist, kuigi enamik neist (21%) maakeskuses. Suure linna lähedal maal soovis 1994. aastal elada vaid 20% vastajaskonnast (see teema polnud veel päevakorral).

Elamutüüpidest eelistati kõikide loetletud vormide puhul peale suure linna keskuse ülekaalukalt ühepereelamut. Suure linna keskuse puhul eelistati mitmekorterilist maja.

3.10 Kolinud viimase 10 aasta jooksul

Viimase 10 aasta jooksul on kolinud 22% elanikkonnast, vähemalt vahetanud oma eluaseme tüüpi. Enam-vähem võrdselt on nii neid, kes on kolinud suurest korterelamust väiksemasse, kui neid, kes kolisid väikesest korterelamusse suuremasse (11%/10%) (Joonis 28).

Joonis 28. Kas olete viimase 10 aasta jooksul kolinud ... Kõik vastajad n=1003

Kolimisi on olnud eelduspäraselt keskmisest enam nooremate vastajate seas ja Lõuna-Eestis, mis on arvatavasti osaliselt seotud Tartu kõrgkoolidega.

Eestlaste seas on kolimisi märksa rohkem kui mitteeestlaste seas. Eluaseme vahetamisel on teatud seos ka sissetulekute tõusuga, eriti suure korterelamu väiksema vastu vahetamise korral.

Maaelanike seas on keskmisest enam (15%) neid, kes on kolinud korterelamust ühепere- või ridamajja.

Ühепereelamute praegustest asukatest 20% on sinna kolinud korterelamuist viimase 10 aasta jooksul. Sellega on realiseerunud teatud osa igatsusest omaette (ja aiaga) elamise järele, mis ilmnes 1994. aasta uuringus.

4 KESKKOND JA POLIITIKA

Selle teemaga seoses uurisime lähemalt ühiskonna eri osaliste vastutust ja/või mõjukust keskkonna kaitsel kas Eestis või üleilmselt.

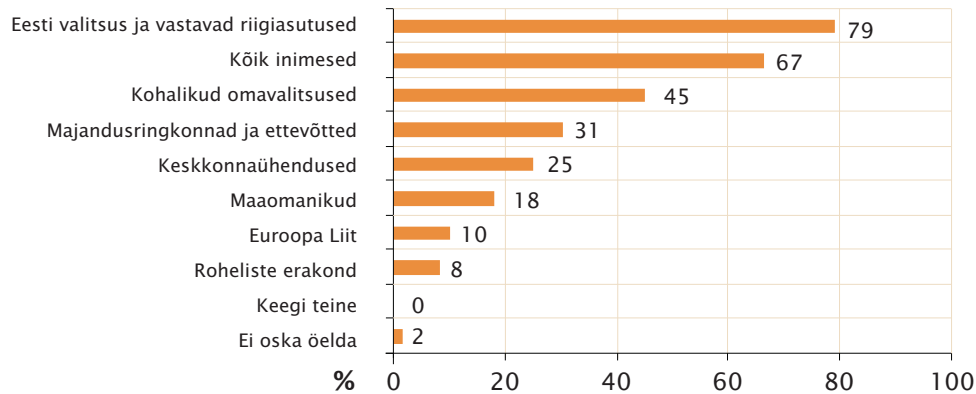
4.1 Kes peab esmajoones kandma hoolet Eesti keskkonna kaitstuse eest?

Vastajatele esitati institutsioonide ja huvirühmade nimekiri ning paluti sealt välja valida kuni kolm kõige olulisemat. Kõik nimekirjas olivad kuulusid kellegi meelest kolme tähtsama hulka.

Vastajaskonna arvates keskmiselt kuulub kõige suurem vastutus siiski valitsusele ja sellekohastele riigiasutustele (79%), elanikele endile (67%) ja kohalikele omavalitsustele (45%) (Joonis 29).

Joonis 29. Kes Teie arvates peab esmajoones hoolt kandma Eesti keskkonna kaitstuse eest? Valige kuni kolm kõige olulisemat. *Kõik vastajad n=1003*

Võrreldes vastajaid rahvustunnuse järgi, siis panid mitteeestlased eestlastest sagedamini vastutuse riigi (88%) ja majandusringkondade (40%) õlule. Eestlaste puhul oli inimeste ehk kodanikuühiskonna roll peaaegu sama suur kui riigi oma (vastavalt 73% ja 75%). Mida lähemal loodusele asustustüübi mõttes, seda suuremaks kasvas inimeste endi ja jäi väiksemaks riigi vastutus. Kui Tallinnas pidas 88% vastajaist vastutajaks riiki ja vaid 58% inimesi, siis maal olid esikohal Eesti elanikud ise (75%) ning riigi valis kolme hulka vaid 64% maaelanikest. Samas tähtsustati maal keskmisest märksa enam maaomanike rolli (34%).

Ida-Virumaal ja Põhja-Eesti maakondades peeti keskmisest palju olulisemaks ka kohalikke omavalitsusi (vastavalt 63% ja 55%). Tallinnas pandi muude piirkondadega võrreldes suuremat rõhku majandusringkondadele ja ettevõtetele (40%).

1994. aasta uuringus oli küsimus püstitatud teisiti – vaja oli määrata vaid kolme variandi (valitsus ja riigiasutused, majandusringkonnad, kodanikud ja nende ühendused) olulisuse aste. Ent ka siis peeti keskkonnakaitset eelkõige riigi ülesandeks (80% valis vastuse “põhiliselt”). Majandusringkonnad oleksid pidanud peamiselt vastutama 38% ja kodanikud ise 32% vastajate arvates.

Ka tollase uuringu kohaselt peeti mitteeestlaste seas valitsuse vastutust eriti suureks. Erinevalt nüüdsest uuringust peeti tollal inimeste endi vastutust seda suuremaks, mida nooremad olid vastajad. 2007. aastal on aga märgata kergest suundumust selle poole, et mida nooremad vastajad, seda enam panustatakse riigile.

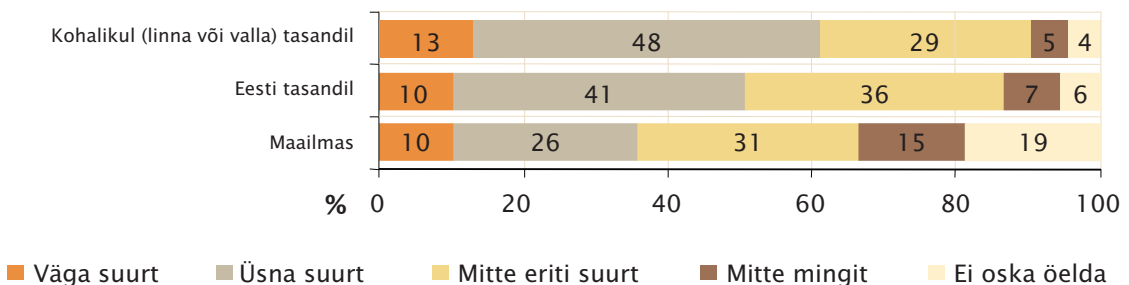
4.2 Kui suurt mõju saavad Eesti eraisikud ja kodanikuühendused avaldada keskkonnaprobleemide lahendamisele?

Täpsemalt küsiti arvamust kodanikuühenduste ja eraisikute mõjukuse kohta keskkonnaküsimuste lahendamisel, sest osalemine ja kaasärääkimine ühiskonna asjade üle otsustamisel on üks ühiskonna sotsiaalse jätkusuutlikkuse näitajaid.

Enamik vastajajaist, s.t üle 50% uskus, et nii Eesti kui eriti kohalikul tasandil on eraisikute ja nende ühenduste roll keskkonnaküsimustes arvestatav, kuigi enamasti vaid teatud määral. Ainult üsna väike osa, 5–7% ei uskunud sellesse üldse (Joonis 30). Maailma mastaabis olid vastajad skeptilisemad, kuigi kolmandik vastajajaist ei kaotanud siingi optimismi.

Nii kohaliku kui Eesti ning isegi maailma tasandi osas olid kõige lootusrikkamad Ida-Virumaa vastajad. Ka Lääne-Eestis oli usk rohujuuretasandisse tähelepanuväärselt kõrge. Keskmisest tagasihoidlikumad olid arvamused eraisikute rollist Tallinna vastajate seas. Maailma muutmise osas olid kõige pessimistlikumad Põhja-Eesti maakondade inimesed.

Joonis 30. Kui suurt mõju saavad Eesti eraisikud ja kodanikuühendused Teie arvates keskkonnaprobleemide lahendamisele avaldada? Kõik vastajad n=1003

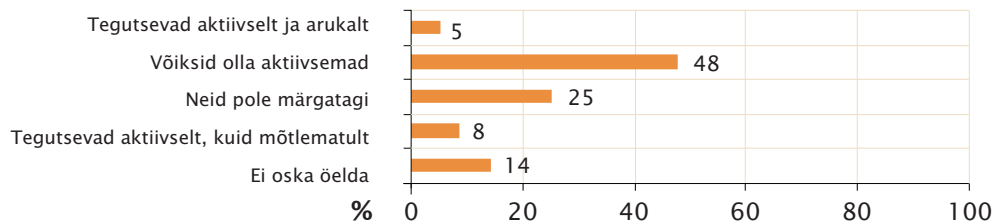

1994. aastal küsiti vastajatelt, kui suurt mõju võivad nende arvates avaldada meie keskkonnaprobleemide lahendamisele eraisikud ja kodanikuühendused. 8% vastajatest arvas, et suurt mõju, ning 43%, et üsna suurt. Võib üldistada, et seisukohtade proportsioonid elanikkonnas on enam-vähem samaks jäänud.

4.3 Mida arvatakse Eesti keskkonnaühenduste tegutsemisest?

Suuremalt jaolt arvati, et keskkonnaühendused võiksid olla aktiivsemad (48%). Neljandik vastajaskonnast leidis, et neid pole märgatagi (Joonis 31).

Joonis 31. Mida Te arvate Eesti keskkonnaühendustest? Kõik vastajad n=1003

Maaelanikest ja põllumajandusega seotud isikutest arvas tervelt 16%, et ühendused tegutsevad, kuid ebamõistlikult. Muude vastajate seas oli seda vastust harva. Keskmisest pisut elavam näib ühenduste tegevus olevat Lõuna-Eestis, kus 9% grupist leidis, et nad tegutsevad aktiivselt ja arukalt, ent 12% arvas siiski, et aktiivselt ja mõtlematult.

1994. aastal esitati samasuguse ülesehitusega küsimus Eesti roheliste kohta. Kuigi tollal oli meil keskkonnaorganisatsioonid vähem kui praegu, jagunesid ka siis seisukohad enam-vähem samades proportsioonides (Tabel 5). Nähtavasti kasvavad koos sagenevate juhtumitega, kus erinevad huvid ristuvad, ka ootused keskkonnaühendustele keskkonnahuvide eest seismiseks.

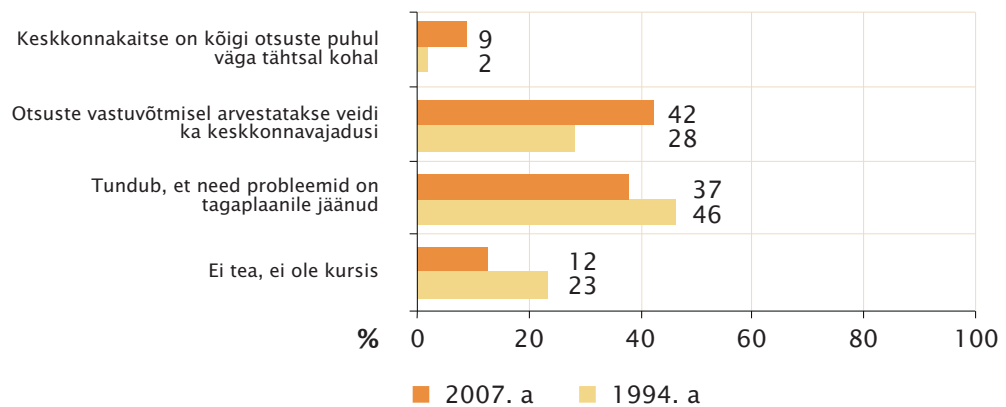
Tabel 5. Mida Te arvate Eesti rohelistest? 1994

	%
Tegutsevad aktiivselt ja arukalt	3
Võiksid olla aktiivsemad	42
Neid pole märgatagi	26
Tegutsevad aktiivselt, kuid mõtlematult	7

4.4 Arvamus Eesti valitsuse ja Riigikogu suhtumisest keskkonnaprobleemidesse

Valdava seisukoha järgi arvestavad valitsus ja riigikogu keskkonnavajadusi teatud määral (42%) (Joonis 32). 37% vastajatest arvas, et keskkonnavajadused on otsuste tegemisel siiski tagaplaanile jäänud.

Joonis 32. Missugune on Teie arvates Eesti valitsuse ja Riigikogu suhtumine keskkonnaprobleemidesse? *n=kõik vastajad*

Usk, et otsuseid vastu võttes arvestatakse veidi ka keskkonnavajadusi, oli seda valdavam, mida kõrgem oli vastajate haridustase. Mitteeestlaste puhul paistis silma, et arvamused lahknesid keskmisest enam – üldisest tulemusest rohkem oli nii neid, kes arvasid, et keskkonnavajadusi ei arvestata (42%), kui ka neid, kelle arvates on keskkonnavajadused otsustamisel kesksel kohal (13%). Ligi viiendik mitteeestlastest ei osanud aga asjast midagi arvata.

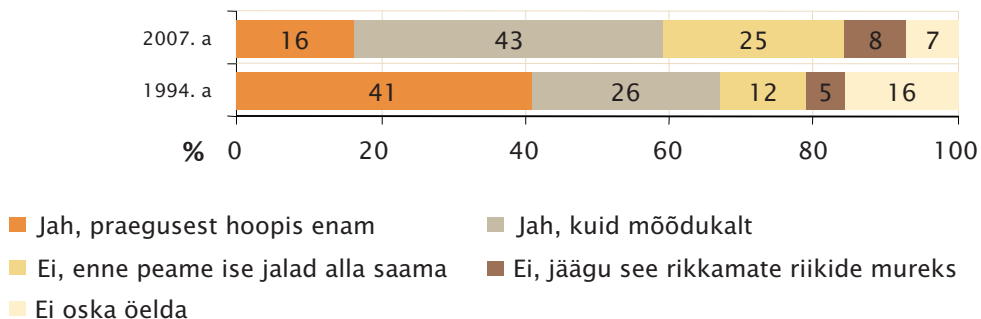
Võrreldes 1994. aastaga, mil küsimus kõlas samamoodi, on siiski ilmne, et rahva arvates on riik hakanud keskkonnavajadustesse tõsisemalt suhtuma. Võib arvata, et selles on oluline osa nõ välisel surveel – Eesti keskkonnaalast seadusandlust ja keskkonnameetmeid mõjutab tugevalt Euroopa Liidu keskkonnapoliitika areng. Ehk loodetakse ka seda, et riigikogus esindatud uus erakond, Eestimaa Rohelised peaks keskkonnaasjadel eriti silma peal hoidma.

4.5 Mil määral peaks Eesti osalema kogu maailma ohustavate keskkonnahädade lahendamisel?

Et paljusid keskkonnahädasid (nt õhusaaste või merereostus) riigipiirid kinni ei pea ning loodusvarade jätkusuutmatu kasutamine võib mõjutada kogu maakera ökosüsteemi, siis uurisime ka seda, kuivõrd tajuvad Eesti elanikud üleilmset vastutust keskkonna kaitseks. Eesti on tänaseks ühinenud paljude rahvusvaheliste keskkonnakonventsioonide ja muude lepetega, millega on võtnud endale kohustusi Maa keskkonna kaitsmiseks. Kas Eesti peaks selles töös aktiivsemalt osalema?

Ülekaalukas osa (59%) elanikkonnast arvas, et Eesti peab osalema maailma keskkonnaprobleemide lahendamisel, ent **võrreldes 1994. aastaga** oli suhtumine tublisti jähnenud (Joonis 33). Vaid 16% tollase 41% vastu arvas, et osalema peaks praegusest hoopis enam.

Joonis 33. Kas ja mil määral peaks Eesti osalema kogu maailma ohustavate keskkonnahädade lahendamisel? *n=kõik vastajad*

Aastal 2007 oli kõrgharidusega vastajate, teadus-, kultuuri- ja haridusala, avaliku sektori töötajate ja/või suure sissetulekuga vastajate seas valmisolek osalemiseks keskmisest märksa suurem (umbes neljandik vastavast grupist).

Ka 1994. aastal sõltus hoiak mingil määral haridustasemest, ent märgatavalt ka vastajate vanusest – üle 50-aastased ei olnud osalemisest eriti huvitatud. Nüüdses uuringus mingeid vanusest lähtuvaid trende ei ilmnenud.

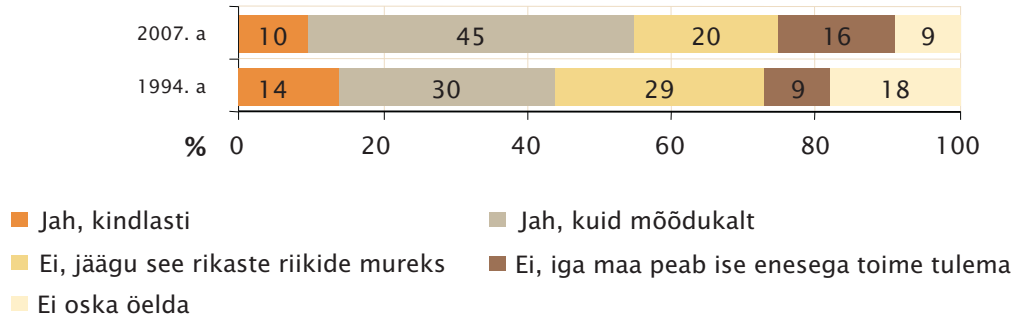
4.6 Kas Eesti peaks aitama ka kolmanda maailma riikidel keskkonnaprobleeme lahendada?

Euroopa Liidu liikmesriigina osaleb Eesti rahvusvahelises arengukoostöös ja välisabi andmises arenguriikidele, mida rahastatakse liikmesriikide kaudu Euroopa Liidu ja Euroopa Arengufondi eelarvest. Samuti osaleb Eesti kahepoolsetes arengukoostöö projektides. Ka keskkonnakaitse on üks arengukoostöö valdkondi.

Valmisolek lahendada arengumaade keskkonnaprobleeme oli võrreldes kogu maailma probleemide lahendamises osalemisega mõnevõrra nõrgem, ent siiski küllalt suur (55%) (Joonis 34). Samas andis 16% vastajatest karmilt teada, et iga riik tulgu endaga ise toime.

Kõikides taustrühmades domineeris vastus: jah, kuid mõõdukalt. Muudes seisukohtades on märgatav vahe eestlaste ja mitteestlaste puhul, kus 26% mitteestlastest leidis, et abistamine peaks jääma rikkaste riikide mureks (eestlastest 17%). Ka Tallinnas andis sellise vastuse 28% elanikest.

Joonis 34. Kas Eestil tuleks aidata kolmanda maailma maid (s.t arengumaid) nende keskkonnaprobleemide lahendamisel? *n=kõik vastajad*

1994. aasta tulemustest on näha, et üldine valmisolek oli tollal väiksem, samas oli nende osa, kes kindlalt abistamist pooldasid, mõnevõrra suurem. Veidi on juurde tulnud neid, kelle arvates iga riik peaks endaga ise toime tulema. Tasub ehk meelde tuletada, et ka Eesti on saanud taasiseseisvumisest alates miljardeid kroone tagastamatut välisabi ning saab seda jätkuvalt Euroopa Liidu ja muude finantsvahendite kaudu.

Kui 1994. aasta uuringu põhjal võis väita, et linnainimesed olid kogu maailma ja vaesemate riikide keskkonnamurede suhtes osavõtlikumad kui maainimesed, kusjuures vaesemad rohkem kui jõukamad, siis 2007. aasta uuring seda enam ei toeta. Maa- ja linnainimeste suhtumises, välja arvatud Tallinnas, mingit olulist vahet ei ilmnenud. Suurima sissetulekuga inimesed (pereliikme kohta üle 8000 krooni kuus) olid aga keskmiselt rohkemgi abistamise poolt (kuigi pigem mõõdukalt). Muude sissetulekutega inimeste seas selgeid rahast sõltuvaid trende märgata ei olnud.

5 KESKKOND JA MAJANDUS

Sellesisuliste küsimuste esitamise eesmärk oli uurida inimeste arusaamu keskkonna ja majanduse, keskkonnahoidlikkuse ja majandusliku tõhususe, vahelisest seosest. Kas majanduse arengut peetakse võimalikuks ilma keskkonda kahjustamata? Paar küsimust puudutas energeetikat. Kuna nii Eestis kui mujal Euroopas on praegu kesksel kohal arutelud energeetika tuleviku üle – energiajulgeolek ja energiaga varustatuse tagamine juba lähikümneanditel, siis palusime vastajate arvamust kahe energiaallika – põlevkivi ja tuumaenergia kasutamise võimalike tulevikustsenaariumite osas, mis olid päevakorras ka 1994. aasta küsitluses.

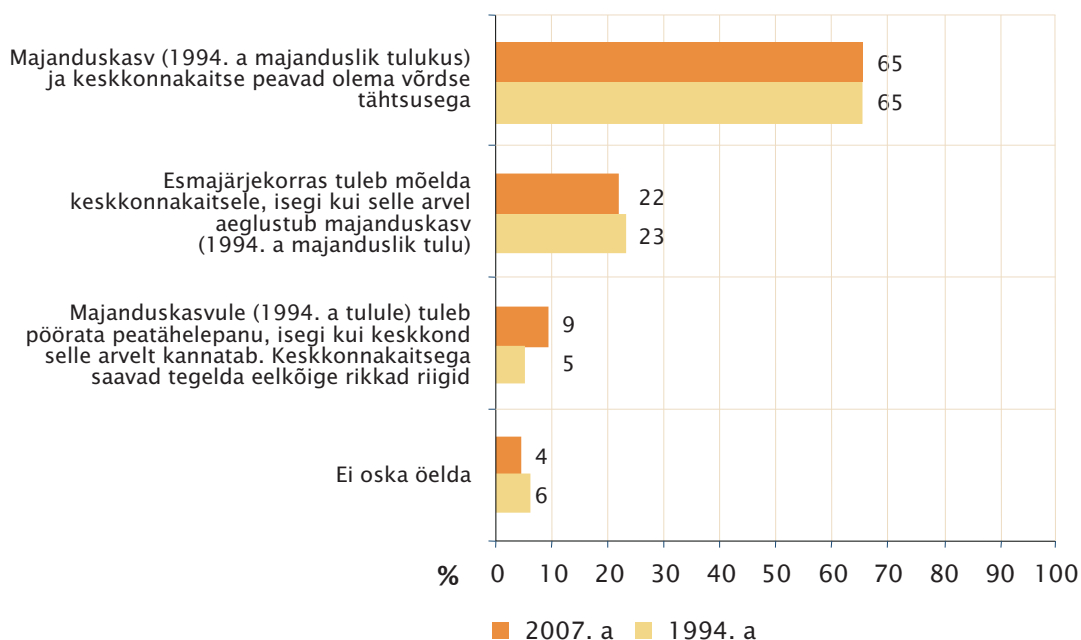
5.1 Kas pidada esmatähtsaks majanduskasvu või keskkonnakaitset?

2007. ja 1994. aasta uuringu tulemused on üllatavalt sarnased. Mõlemal juhul arvas suur osa elanikkonnast (65%), et nii majanduslik tulukus kui keskkonnakaitse peavad olema võrdse tähtsusega (Joonis 35). Kui sellega liita viiendik vastajaskonnast, kes keskkonnakaitset majanduskasvust isegi tähtsamaks peab, tuleb järeldada, et puhas keskkond on Eesti inimeste jaoks esmatähtis.

Kuigi nimetatud seisukohad olid tugevas ülekaalus, olenemata vastajate taustast, tuleb siiski mainida, et neid väheseid, kes eelistasid majanduskasvu ja arvasid, et keskkonnakaitse on pigem rikkaste riikide mure, oli keskmisest pisut enam mitteeestlaste ja Tallinna elanike seas.

Keskkonnakaitse esmatähtsust tunnistati keskmisest enam põllumajandusega tegelevate inimeste (40% grupist) ja üldse maainimeste seas (33%), regioonidest eriti Põhja-Eesti maakondades.

Joonis 35. Missugust seisukohta Te pooldate? *n=kõik vastajad*

Kui 1994. aasta uuringu põhjal oli majandusliku tulu tähtsus seotud vastajate sissetulekutega (20% kõige jõukamatest pidasid keskkonnakaitset teisejärguliseks), siis nüüdne uuring midagi taolist ei tuvastanud.

1994. aasta uuringus ilmnis teadustöötajate seas keskmisest veidi suurem kaldumine majanduslike huvide esmatähtsuse poole (kuigi suur osa pooldas siiski majanduslike ja keskkonnakaitse huvide võrdsustamist). Nüüdki võib üllatuslikult kõrgharidusega

vastajate grupis märgata keskkonnahuviseid esikohale seadvate vastajate keskmisest veidi väiksemat protsenti ning keskmisest pisut suuremat toetust arvamusele, et keskkonnakaitsega saavad tegelda pigem rikkad riigid.

Kõrvutades selle küsimuse ja Eurobaromeetri (2008) uuringus esitatud sarnase küsimuse vastuseid, näib, et Euroopa Liidus tervikuna on inimeste jaoks keskkonnakaitse siiski tunduvalt olulisemal kohal kui Eestis. Eurobaromeetri küsimuses, kas keskkonnakaitset tuleb või ei tule pidada tähtsamaks kui majanduse konkurentsivõimet, arvas 64% vastanutest, et keskkonnakaitse on tähtsam.

5.2 Mida tähendab säästev areng?

Säästvat arengut võib kirjeldada kui ühiskonna terviklikku, omavahel seotud keskkonna, sotsiaalse, majandusliku ja institutsionaalse valdkonna tasakaalustatud arengut. Konkreetsete eesmärkide osas peab ühiskonnas valitsema konsensus, et nende eesmärkide täitmine tagab ühiskonna jätkusuutlikkuse.

Väljendit *säästev/jätkusuutlik* areng oli kuulnud 60% vastajatest. Tuttavam oli see keskealiste, kõrgharidusega, jõukamate ja/või avaliku sektori vastajate seas. Eestlastest oli mõistet kuulnud 71%, mitteeestlastest keskmiselt 37%.

Valikvastustest valiti mõiste sisu seletamiseks eelkõige (*Joonis 36*):

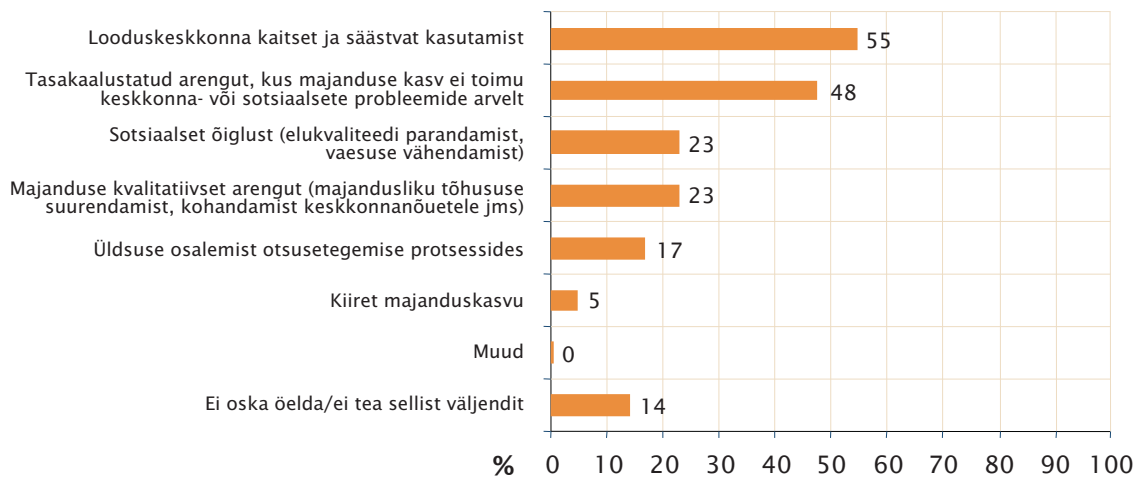
- looduskeskkonna kaitse ja säästev kasutamine (55%)
- tasakaalustatud areng, kus majanduse kasv ei toimu keskkonna- või sotsiaalprobleemide arvelt (48%)

Etteantud variantidest võis valida mitu vastust.

Võrdluseks võib tuua, et ka tartlaste 2006. aasta küsitluses tähendas säästev areng neile eelkõige loodusvarade säästlikku ja kokkuhoidlikku tarbimist.

Joonis 36. Mida säästev areng Teie jaoks tähendab? Kõik vastajad n=1003

Kõrgharidusega, teadus-, kultuuri- ja haridustöötajate ning mitteeestlaste seas oli esikohal 2. väide: säästev areng tähendab eelkõige tasakaalustatud arengut. Vastuse “Muud” all kirjutasid vastajad juurde: *“kokkuhoid”, “ökonoomselt kasutada loodusressursse”, “metsad ja jõed peaksid olema riigi omandis”, “loodusressursid peaksid olema riigi oma”, “et kõik mis on kirjas, toimiks. Need ei toimi”* 1994. aastal seda küsimust ei esitatud.

5.3 Kas ja kui palju ollakse valmis isiklikult maksma keskkonnanõu huvides?

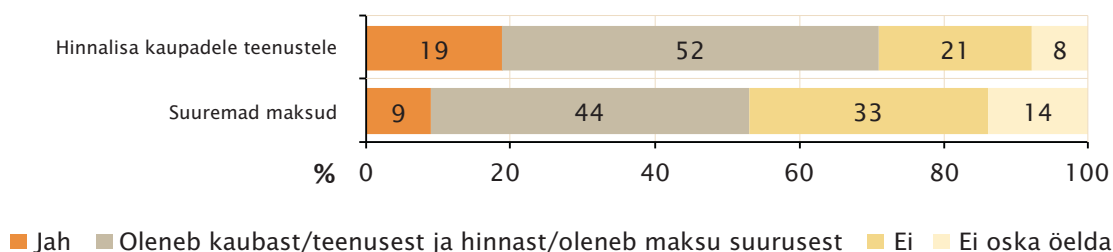
Vastuseks küsimusele, kas ollakse valmis maksma keskkonnanõu likult toodetud kaupade ja teenuste eest kõrgemat hinda, jäi enamik vastajaist ettevaatlikule seisukohale (52% – oleneb mille eest ja kui palju) (Joonis 37). Üsna võrdselt oli kindlaid jah- või ei-vastuseid, mõlemas umbes viiendik vastajaskonnast.

Ei-vastuseid andsid keskmisest märksa enam (32%) pensionärid (kel enamasti toimetulekuga muret rohkem) ja ka mitteeestlased (31%). Valmisolek maksta kasvas mõnevõrra sissetulekute suurenedes, kuigi väga selge seose ilmnenemisest rääkida ei saa. Samas on valmisolekul seos vastajate haridustasemega: maksma oli valmis 25% kõrgharidusega ja vaid 9% põhiharidusega vastajaist.

Keskkonnakaitse huvides maksude suurendamisse suhtuti kõige suurema vastumeelsusega. Kolmandik vastajaist oli sellele sõnaselgelt vastu ja vaid iga kümnes poolt. Kõige enam (44%) oli neid, kes langetaksid otsuse, kui neil oleks täpsemalt teada maksu suurus.

Ka maksude suurendamise küsimuses oli pensionäride vastuseis kõige suurem (47%), mistõttu eitav vastus jäigi selles taustrühmas esikohale. Ka maaelanike seas oli see seisukoht valdav (43%). Keskmisest suurem oli vastuseis Lõuna-Eesti elanike seas.

Joonis 37. Kas Te oleksite keskkonnahoidlikult toodetud kaupade ja teenuste eest nõus kõrgemat hinda maksma? Kas Te oleksite nõus oma sissetulekutelt maksma rohkem makse, et aidata kaitsta keskkonda?
Kõik vastajad n=1003

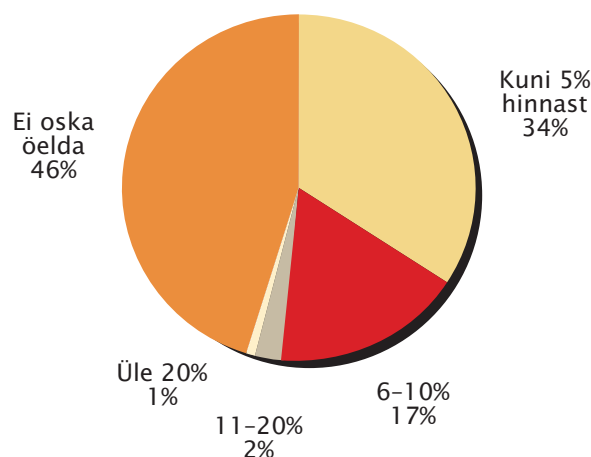

1994. aasta uuringus oli küsimuse ülesehitus veidi teine: oli vaja kirja panna, kas ollakse nõus keskkonna puhtuse nimel kaupade eest rohkem maksma, näiteks kas täiesti nõus, enam-vähem nõus, mitte eriti nõus. Täiesti nõus oli tollal 12% vastajatest, millele lisandus 43% üsna nõus olijaid.

Kui suur võiks olla keskkonnahoiu hinnalisa kaupadele või teenustele, sellele ei osanud 2007. aastal vastata ligi pooled ning ülejäänutest enamik käiks täiendavalt välja kuni 5% hinnast (*Joonis 38*). Veidi üle 5% oleks keskkonna huvides nõus maksma kuni 20% elanikkonnast.

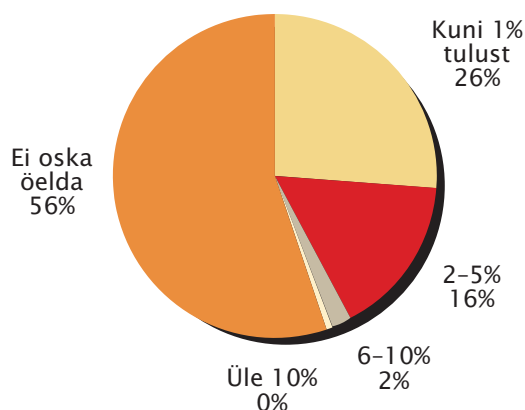
Kõrgharidusega ja/või suurema sissetulekuga inimeste seas oli keskmisest mõnevõrra enam neid, kes maksaksid 6–10% hinnalisa, kuigi ka nendes gruppides eelistati kuni 5% varianti.

Joonis 38. Kui olete keskkonnahoidlikult toodetud kaupade ja teenuste eest nõus rohkem maksma, siis kui palju? *Kõik vastajad n=1003*

Keskkonnamaksu suuruse kohta oli vastajatel veelgi raskem seisukohta võtta. Vastuvõetavaks suuruseks peeti enamasti (26% vastajaist) vaid 1% sissetulekutest. Üle 1% oleks nõus sissetulekult maksuma vaid 18% elanikkonnast (Joonis 39).

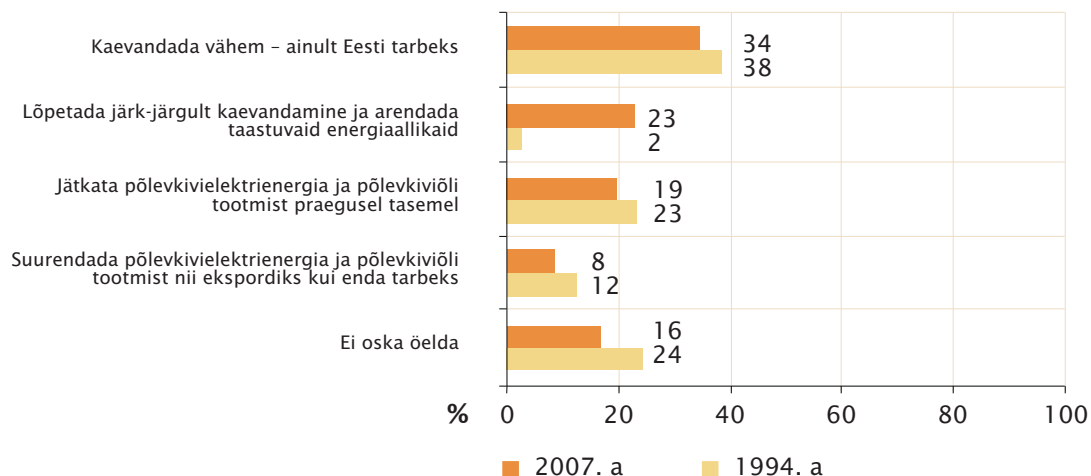
Joonis 39. Kui olete nõus maksuma oma sissetulekutelt rohkem makse, et aidata kaitsta keskkonda, siis kui palju? Kõik vastajad n=1003

5.4 Mida tuleks ette võtta põlevkivi kui energeetilise ja põlevkiviõli toorainega?

Kõige levinum seisukoht, mida toetas kolmandik elanikkonnast, oli põlevkivi kaevandamise jätkamine, kuid vähem – ainult Eesti tarbeks (Joonis 40). 23% vastajaist pooldas kaevandamise järkjärgulist lõpetamist, 19% kaevandamise jätkamist praegusel tasemel. Vaid 8% elanikkonnast eelistaks nii põlevkivielektrienergia kui põlevkiviõli tootmise suurendamist ja ekspordimist.

Joonis 40. Mida Teie arvates tuleks ette võtta Eesti põlevkivi kui energeetilise ja põlevkiviõli toorainega? n=kõik vastajad

Vastajate taustandmete lõikes oli kõikides gruppides peale õpilaste/üliõpilaste ja põllumajandustöötajate esikohal arvamus, et kaevandamist tuleks vähendada ja rahuldada ainult Eesti vajadusi.

Võrreldes kogu vastajaskonna keskmisega oli eestlaste seas kaevandamise lõpetamise pooldajaid tunduvalt rohkem kui mitteeestlaste seas (vastavalt 28% ja 11%).

Kaevandamise suurendamise poolt oli eestlastest vaid 3%, mitteeestlastest aga 18%. Siiski pooldas kõige suurem grupp mitteeestlaste seas (28%), samuti kui eestlasedki, ainult Eesti tarbeks kaevandamist.

Põllumajandus- ja tervishoiusektoris ning 15–19-aastaste noorte seas oli esikohal arvamus, et kaevandamine tuleks lõpetada (vastavalt 45%, 33% ja 31%).

Võrreldes 1994. aasta uuringuga on nüüdseks palju suurem kõlapind seisukohal, et kaevandamine tuleks järk-järgult lõpetada ja selle asemel arendada muid energiaallikaid. 1994. aastal arvas nii vaid marginaalne osa vastajatest.

Kui 1994. aastal kaldusid vanemad inimesed keskmisest rohkem pooldama põlevkivi-elektrienergia tootmise jätkamist endisel tasemel, siis enam seda väita ei saa: nüüd tõuseb vanuse lisandudes pigem soov tootmist vähendada.

Kui varem valitses Ida-Virumaal tootmise suurendamise soov, siis nüüd on sealgi esikohal (30%) soov kaevandamist vähendada. Teisel kohal on arvamus, et tootmine võiks jätkuda praegusel tasemel (20%), ning sellele tõesti väga lähedal on suhtumine, et tootmist tuleks suurendada (19%), ent arvamuste pingereas jääb see siiski alles kolmandale kohale.

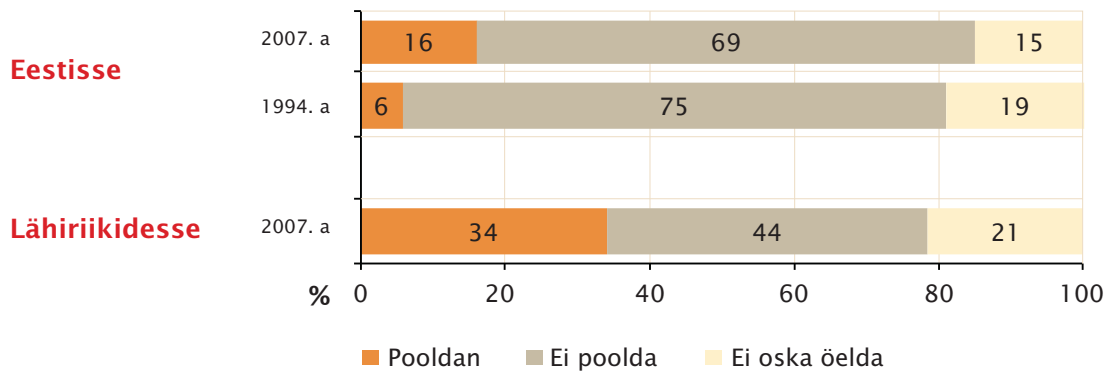
Endiselt on vastajaskonnas päris palju neid, kellel põlevkivi saatuse kohta oma seisukohta ei ole. Mõnes taustrühmas (15–19-aastased ja üle 60-aastased, Lääne-Eesti elanikud, mitteeestlased) moodustas nende osakaal nüüdki üle 1/5.

Ankeedis küsiti ka vastajate teisi ettepanekuid põlevkivi kasutamise/mittekasutamise kohta. Väga palju oli ettepanekuid, mis kordasid juba eelnevaid vastuseid – kasutada säästvalt, vähendada tootmist. Peale selle viidati vajadusele kasutada vastuse leidmiseks rohkem teadlaste abi, laiendada põlevkivi kasutusvõimalusi, kasutada ära jäägid.

5.5 Tuumajaama ehitamisest – poolt või vastu

Ankeedis küsiti, kuidas suhtutakse tuumajaama ehitamisse Eestis ja lähiriikides. Mõlemal juhul oli ülekaal tuumajaama vastaste poolel, eriti tuumajaama Eestisse ehitamise puhul (*Joonis 41*). Tuumajaama Eestisse ehitamise poolt oli 16% vastajaskonnast, vastu 69%. Lähiriikidesse ehitamine oleks vastuvõetavam – seda pooldas 34%, vastu oli 44%. Suur osa vastajaist ei soovinud selles küsimuses seisukohta võtta (eriti välisriikide puhul – viiendik).

Joonis 41. Kuidas Te suhtuksite tuumaelektrijaama ehitamise Eestisse? Kuidas Te suhtuksite Eesti osalemisse tuumajaama ehitamisel Eesti lähiriiki (Soome, Leedu)? *n=kõik vastajad*

Eestisse ehitamise pooldajaid oli meeste seas rohkem kui naiste seas (vastavalt 22%/11%). Tuumajaama ehitamise pooldajaid oli keskmisest rohkem ka suurema sissetulekuga vastajate rühmas (6000–8000 kr pereliikme kohta kuus) – 25%, samas langes see näitaja uuesti veel jõukamate puhul. Vastuseis oli keskmisest suurem Lõuna-Eestis (77%).

Muudes taustrühmades kõikusid vastuste proportsioonid vaid vastuse “ei oska öelda” suurema või väiksema osakaalu arvelt.

Ka tuumajaama lähiriiki ehitamise idee oli meeste seas vastuvõetavam (41%) kui naiste seas (28%). Eestlased pooldasid seda sagedamini (39%) kui mitteeestlased (25%), kelle seas jätsid paljud (28%) vastuse andmata. Muudes taustrühmades ei ilmnunud silmatorkavaid erinevusi keskmisest ega trende.

Võrreldes 1994. aasta uuringuga on näha tuumajaamavastaste mõningast vähenemist. Tollal pooldas seda kolm korda vähem inimesi (6%) kui nüüd. Kuna pooldajate hulk oli 13 aastat tagasi nii väike, siis mingeid tähelepanekuid erinevustest taust-rühmiti ei ole.

5.6 Millega põhjendasid oma suhtumist tuumaelektrijaama Eestisse ehitamise pooldajad ja vastuseisjad?

Tuumajaama Eestisse ehitamise pooldajate põhiväited olid (Joonis 42):

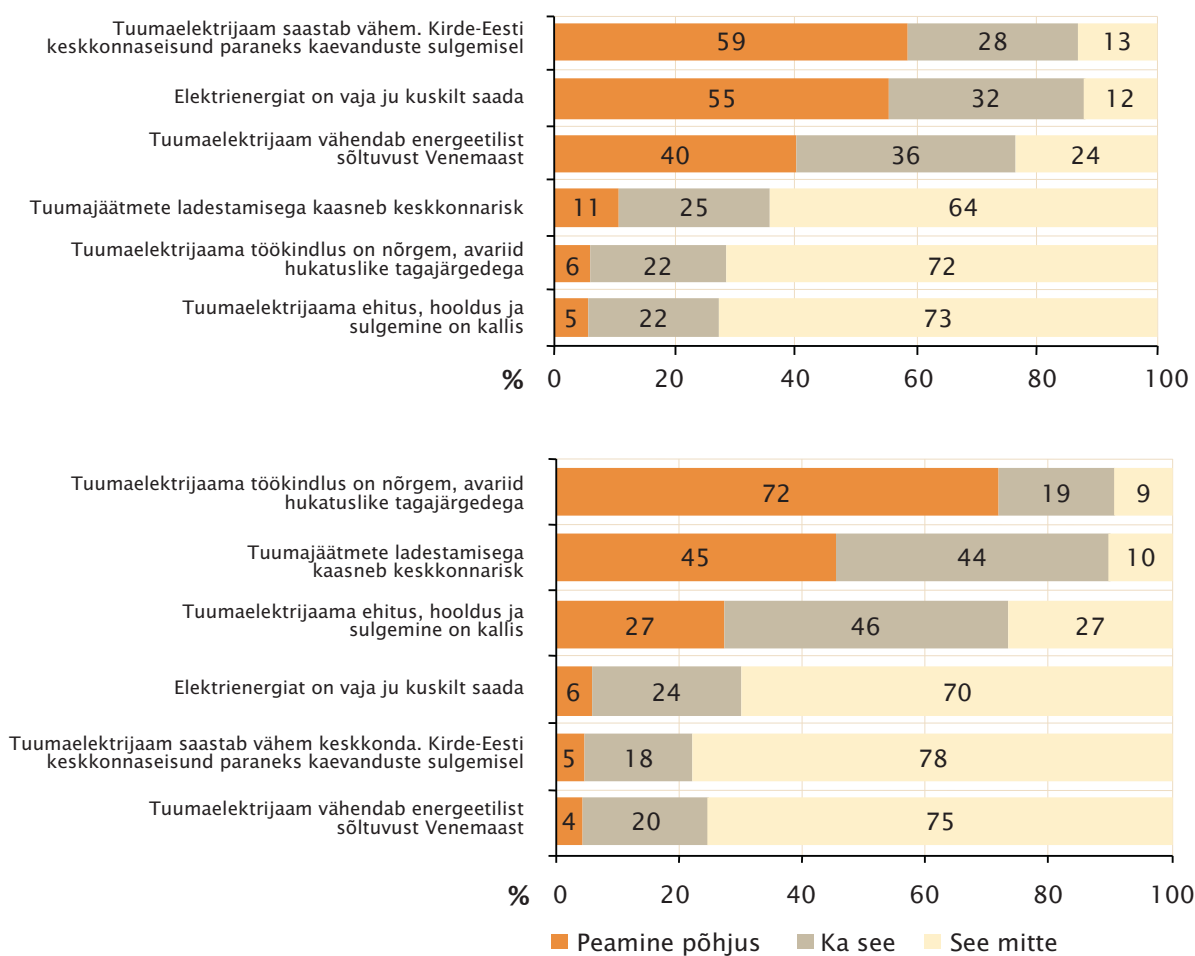
- saastab vähem, Kirde-Eesti keskkonnaseisund paraneks kaevanduste sulgemisel
- kuskilt on vaja elektrienergiat ju saada
- väheneb energeetiline sõltuvus Venemaast

Ehitamise vastased toetusid loetelu ülejäänud kolmele väitele:

- tuumajaama avariid on hukatuslike tagajärgedega
- jäätmete ladestamisega kaasneb keskkonnarisk
- jaama ehitus, hooldus ja sulgemine on kallid

Nii ühe kui teise seisukoha pooldajate seas tunnustati dilemmat ning nenditi ka teise poole plusse ja miinuseid.

Joonis 42. Millega Te oma suhtumist põhjendate? Kõik vastajad n=1003

Suuremaid vastuolusid võis märgata maainimeste suhtumises, kelle seas tajuti keskmisest enam tuumajaamaga kaasnevaid ohtusid, samas tunnistati seal ka keskmisest sagedamini jaama plusse – Venemaast sõltuvuse vähenemist, elektrienergia kättesaadavust.

Mitteeestlaste ja Ida-Virumaa vastajate arvamustes oli eestlastega võrreldes kesksel kohal väide, et jaama ehitus, hooldus ja sulgemine on kallis.

Põhja-Eesti maakondades oli muude piirkondadega võrreldes veelgi rohkem neid vastajaid, kes kartsid avariide tagajärgi. See seisukoht oli teravamalt esindatud ka lastega peredes.

Lõuna-Eestis mainiti sagedamini kui muudes piirkondades jäätmetega kaasnevaid hädasid.

1994. aastal oli küsimuse ülesehitus mõnevõrra erinev: väiteid hindamiseks oli esitatud vähem. Ka siis põhjendati oma eitavat suhtumist põhiliselt hirmuga avariide hukatuslike tagajärgede ees.

5.7 Põhjendused tuumajaama ehitamiseks lähiriiki

Nagu öeldud, suhtuti tuumajaama ehitamisse lähiriiki, Leetu või Soome, märksa soosivamalt (poolt 34%, vastu 44%).

Vastajate juurdekirjutustest selgus, et mõnda naaberriiki ehitamise soosimise peapõhjused olid:

- lootus, et siis on tagajärjed Eestile vähem ohtlikud, ikkagi natuke kaugem
- lootus, et võib-olla õnnestub pääseda ohtlikest jäätmetest
- arvamus, et seal, eriti Soomes on suuremad kogemused
- koos ehitamisel on kulud väiksemad
- mõned vastajad kirjutasid, et naabreid tuleks aidata

Ehitamise vastased aga tõdesid enamasti, et ka need riigid on liiga lähedal, nii et ohtusid ei saa vältida.

Võrdluseks on alljärgnevalt esitatud mõningaid Eurobaromeetri tuumaenergia kohta käivate arvamusuuringute tulemusi.

Näiteks 2005. aastal korraldati küsitlus radioaktiivsete jäätmete teemal (European Commission, 2005) ning küsitleti energiateemal üldisemalt (European Commission 2006). 2006. aastal viidi läbi tuumaohutusala arvamusuuring (European Commission, 2007). Kõikides nendes küsitlustes uuriti, mida inimesed teavad radioaktiivsetest jäätmetest ja nende käitlemisega seotust. Korduvalt on esitatud küsimus, kas saadav kasu ei kaalu üles riske, või vastupidi. Uuritakse ka arvamust selle kohta, kes peaks tuumaohutuse eest vastutama ja selle järele valvama.

Küsitluste tulemuste analüüsijad viitavad sageli sellele, et suhtumine tuumaenergiasse ning selle tootmisega ja jäätmete käitlemisega seotud riskidesse sõltub suuresti vastajate isiklikest kogemustest. Nendes riikides, kus tuumajaam on olemas ja/või tuumaenergia moodustab valdava osa primaarenergiast, on suhtumine tuumaenergiasse soosivam. Euroopa Liidu 27 liikmesriigist on oma tuumajaam(ad) 15 riigil, näiteks Prantsusmaal toodetakse üle 70% primaarenergiast tuumajaamades. Tuumajaamata on enamasti väikeriigid (Tabel 6). Suure rahvaarvuga riikidest ei ole tuumajaama näiteks Poolas, Itaalias ja Kreekas. Riigi tasandil on vastuseisu tuumaenergia kasutamisele üles näidanud Rootsi, Austria ja Iirimaa. Portugali valitsuse koostatav uus lähikümnenendi energiakava ei näe samuti ette tuumaenergia tarbimist.

Tabel 6. Tuumajaamad Euroopa Liidu liikmesriikides, 2008. a märtsi seisuga

Jrk nr	Tuumajaam olemas	Tuumajaama pole
1	Belgia	Austria
2	Bulgaaria	Eesti
3	Hispaania	Iirimaa
4	Holland	Itaalia
5	Leedu	Kreeka
6	Prantsusmaa	Küpros
7	Rootsi	Luxembourg
8	Rumeenia	Läti
9	Saksamaa	Malta
10	Slovakkia	Poola
11	Sloveenia	Portugal
12	Soome	Taani
13	Suurbritannia	
14	Tšehhi	
15	Ungari	

Kui keskmiselt 37% (18–65%) Euroopa Liidu 27 liikmesriigi vastajatest pooldas tuumaenergia kasutamist, siis Eestis oli küsitletute hulgas selle pooldajaid 40%.

Küsimusele, kui hästi ollakse informeeritud radioaktiivsete jäätmete iseloomust ja nendega seotud riskidest, pidas keskmiselt 25% Euroopa Liidu liikmesriikides vastanutest end hästi informeerituks. Eesti vastajatest oli 23% sama meelt ning see tulemus on ka mõistetav, sest tuumajaamakogemust Eestis ei ole.

Tuumaeenergia kasutamise ja tuumajäätmete käitlemisega kaasnevate riskide osas olid Eestis küsitletud oma arvamustes muretumad kui ülejäänud Euroopa Liidu kodanikud keskmiselt. Eestis küsitletute arvamused tuumaeenergia riskidest ja eelistest jagunesid enam-vähem pooleks (37% pidas eeliseks, 34% riskiks). Seejuures Euroopa Liidu kodanike keskmises arvamuses oli risk tugevalt tajutav – 53% leidis, et riskid on suuremad kui saadav kasu.

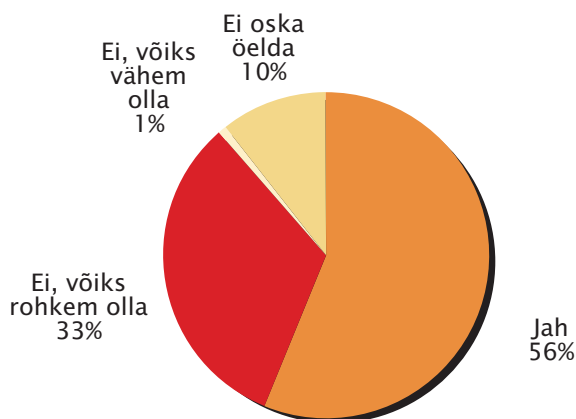

Tähelepanu väärivad ka vastused küsimusele, kelle informatsiooni tuumaenergia ja tuumajäätmete kohta usaldatakse. Euroopa Liidu kodanikest usaldab 39% valitsusväliseid keskkonnaorganisatsioone, sõltumatuid teadlasi 33% ja rahvusvahelisi organisatsioone, kes töötavad tuumaenergia ohutu kasutamise valdkonnas 30%. Meediat usaldab vaid 13% vastanutest.

5.8 Looduskaitsealad Eestis

Küsimusele, kas Eestis on looduskaitsealad piisavalt, vastas enamik (56%) vastajaist jaatavalt, kolmandik elanikkonnast leidis, et neid võiks rohkemgi olla. Liiga palju ei ole neid peaaegu kellegi arvates (Joonis 43).

Joonis 43. Kas Eestis on looduskaitsealad piisavalt? Kõik vastajad n=1003

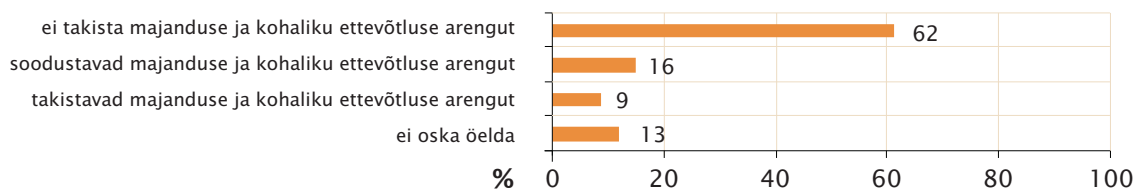

Maainimeste seas oli keskmisest rohkem neid, kelle meelest looduskaitsealad on juba piisavalt (64%), ja keskmisest vähem neid, kes sooviksid neid juurde (25%). Piisavust rõhutati ka Põhja-Eesti maakondades ja Lõuna-Eestis. Tallinna elanike seas aga oli keskmisest suurem nende osa, kelle poolest võiks looduskaitsealad rohkem olla (40%).

Looduskaitsealade arvu kohta oli küsimus ka Eestimaa Looduse Fondi tellimisel 1999. aastal tehtud uuringus "Inimene ja loodus". Ka siis vastas kõige rohkem küsitletutest, et looduskaitsealad on Eestis piisavalt, kuigi niimoodi vastanuid oli vähem kui praegu – alla poole (44%). Neid, kelle arvates looduskaitsealad võiks Eestis rohkem olla, oli 1999. aastal 37%, oma arvamust ei olnud 17% vastanutest ning vaid 2% arvas, et looduskaitsealad on liiga palju.

Kas looduskaitsealadest on majandusele kasu või kahju? Valdav oli seisukoht, et looduskaitsealad ei takista majanduse ega kohaliku ettevõtluse arengut (Joonis 44).

Joonis 44. Kas Te arvate, et looduskaitsealad Eestis ... Kõik vastajad n=1003

Suurima sissetulekuga vastajagrupis (üle 8000 kr pereliikme kohta kuus) oli keskmisest mõnevõrra rohkem neid, kelle arvates võivad looduskaitsealad takistada ettevõtlust (16%). Muudes taustrühmades märkimisväärseid erinevusi vastajaskonna keskmisest jagunemisest ei ilmnenu.

6 KESKKONNAHOIDLIK TARBIIJA

Tarbiija saab jätkusuutlikku keskkonnakasutust suurel määral mõjutada, kui ta tekitab nõudluse võimalikult väikese keskkonnamõjuga kaupade ja teenuste järele. Eelistades teadlikult tarbimise vähendamist, vastupidavaid ja parandatavaid tooteid, kordus- ja taaskasutust, ökoloogilisi tehnoloogiaid ja ühiskasutust, on võimalik suunata ettevõtteid järgima keskkonnahoidliku tootmise kriteeriume ja asendama suure keskkonnamõjuga tooted keskkonnahoidlikumate toodete ja teenustega.

6.1 Kui keskkonnahoidlikuks end peetakse?

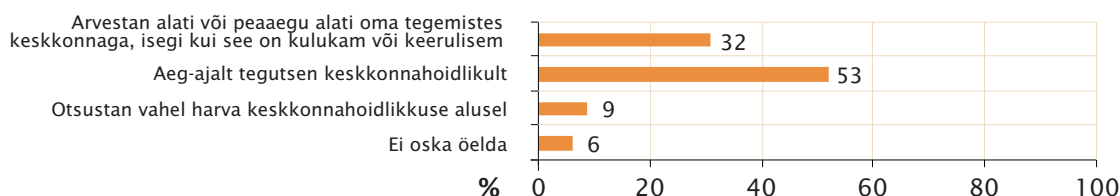
Suurem osa vastajaskonnast hindas enesekriitiliselt, et keskkonnahoidlikult tegutsetakse aeg-ajalt (53%) (Joonis 45). Kolmandik elanikkonnast aga arvestab oma sõnul alati või peaaegu alati keskkonnavajadusi, olgugi see tülilikam või kulukam. Vaid kümnendik vastajaist ei pööra oma otsustes enese hinnangul keskkonnavajadustele erilist tähelepanu.

Peaaegu kõikides taustrühmades oli enim neid inimesi, kes aeg-ajalt juhivad keskkonnavajadusi. Vaid keskkonna- ja loodusvaldkonnas ning põllumajanduses töötavate inimeste seas olid ülekaalus inimesed, kes lähtuvad peaaegu alati keskkonnavajadustest (vastavalt 69% ja 60%).

Enesehinnangute põhjal oli teadlikke inimesi, kes peaaegu alati keskonda arvestavad, keskmisest rohkem ka kõrgharidusega vastajate (42%), 40–49-aastaste (42%), maaelanike (42%), ühepereelamute asukate (40%), teadus-, kultuuri- ja haridusalal töötavate inimeste (44%), Tallinnas Kristiine, Nõmme ja Mustamäe elanike seas.

Eestlaste seas keskmiselt oli selliseid inimesi 35%, mitteeestlaste seas 26%. Vastajaid, kes vaid harva keskkonnavajadustest lähtuvad, oli keskmisest rohkem Tallinnas (17%), mitteeestlaste (17%) ja/või noorte (alla 30-aastased) vastajate seas.

Joonis 45. Kui keskkonnahoidlikuks inimeseks Te end peate? *Kõik vastajad n=1003*

Kõrvutades inimeste osakaalu, kes arvestavad oma tegemistes alati või peaaegu alati keskkonda või tegutsevad aeg-ajalt keskkonnahoidlikult, nende osakaaluga, kes väärtushinnangute osas olid täiesti või üldiselt nõus sellega, et keskkonnaprobleemide lahendamiseks ei piisa ainult "seatud" isikutest, kui iga inimene igapäevaelus keskkonda ei säästa, siis on see enam-vähem sama suur (85% ja 86%).

6.2 Keskkonnateadlikkuse väljendumine igapäevaelus

Valdkondade hulka, kus kodumajapidamiste keskkonnamõju on suurim, kuuluvad elamute ehitus ja energiatarbimine, toitumine ja transport (Lorek, Spangenberg, 2001). Ehkki olmejätmed ei ole esimese kolme hulgas, küsiti ka elanike jäätmekäitluse harjumuste kohta, sest jäätmete vähendamise/sortimise kaudu teadvustatakse endale tihti keskkonnasõbralikku käitumist.

Inimeste valikuid kodu ehitamise ja energiatarbimise mõju vähendamiseks selles uuringus otseselt ei käsitletud. Mõju maakasutusele näitab inimeste eelistus elukohta valikul (vt küsimus 3.9), mille järgi Eesti elanikele meeldiks kõige rohkem elada linna lähedal maal (51%), kuid mis valglinnalise asustuse korral tähendab ka väga intensiivset maakasutust.

Pidades eelkõige silmas Eestis toodetud kaupade veo väiksemat mõju võrreldes kaugemalt kohale tooduga, oli Eestis toodetu eelistamine küsitleja esitatud keskkonnateadlikku käitumist väljendavate tegevuste hulgas kõige levinum tegevus (Joonis 46). Nimetamisväärselt ei tegevat seda vaid 9% inimestest. Vastajaid, kes eriti ei osta Eestis toodetud kaupu, oli keskmisest enam mitteeestlaste seas (17%), seda eriti Tallinnas ja Põhja-Eesti maakondades (16%).

Samasugune tulemus on ka Eurobaromeetri (2008) uuringus, mille kohaselt olid Eesti elanikud (nagu ka Läti ja Leedu vastajad) väljapakutud keskkonnasõbralike tegevuste hulgast viimase kuu jooksul kõige enam valinud poest kohalikke tooteid. Eesti vastav

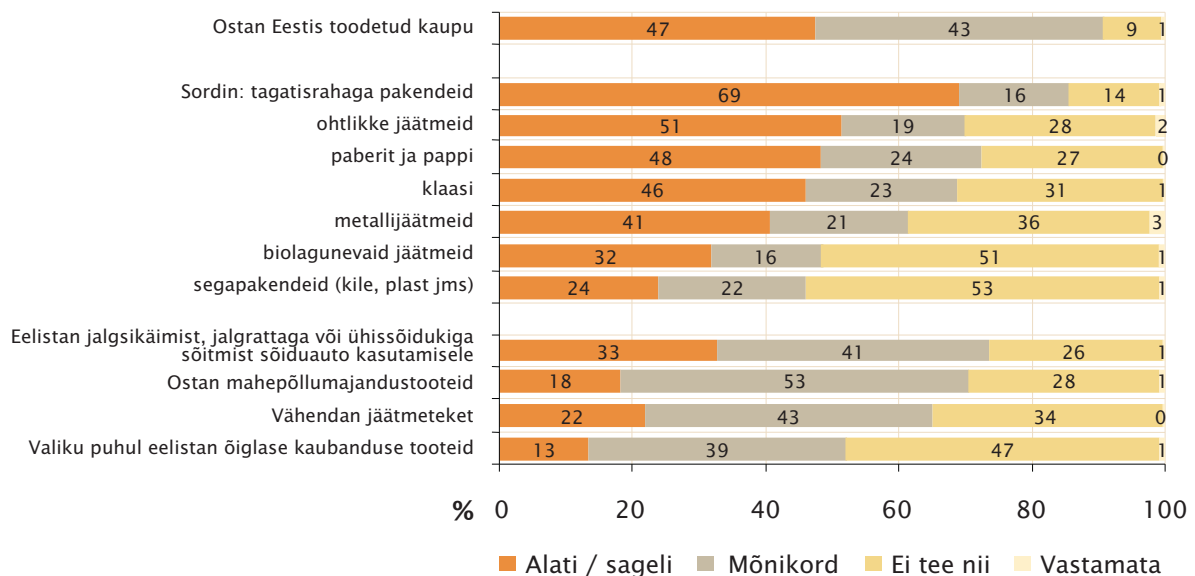
protsent (47%) oli kaks korda kõrgem Euroopa Liidu keskmisest näitajast. Euroopa Liidu vastajad sordivad kõige rohkem oma jäätmeid.

Jäätmete sortimisel on lähtunud eelkõige isiklikust kasust, sest kõige rohkem inimesi on prügist välja sortinud tagatisrahaga pakendeid. Siiski on üle kolmveerandi elanikkonnast vähemalt aeg-ajalt eraldanud prügist ka ohtlikke jäätmeid, paberit ja klaasi ning üritanud vähendada jäätmeteket.

Piirkondadest Ida-Virumaal ja mõnes Tallinna linnaosas umbes pooled inimesed ei sortinud teisi jäätmeid peale tagatisrahaga pakendite.

Et küsitlus toimus enne uute jäätmehoolduseeskirjade jõustumist jaanuaris 2008, siis on jäätmekäitlusega seotud käitumine nüüd tõenäoliselt juba suuresti muutunud. Uuringu tulemusi jäätmekäitluse osas võiks võtta kui lähteandmeid uue etapi alustamiseks.

Joonis 46. Mida järgnevast teete oma igapäevaelus? Kõik vastajad n=1003

Kui paljude toiduainete puhul on lihtne eelistada kodumaist, sest nende valik poes on kõige suurem ning jäätmekäitluse osas on nüüd ka kohustus olmejäätmeid sortida, siis “aktiivsemat” tegevust või isiklike tarbimisharjumuste muutmist nõudvate tegevuste järgijaid on tunduvalt vähem.

Keskkonnasäästliku käitumise poolest paistsid eriti silma 40–49-aastased vastajad. Kõige väiksem oli hoolsate osakaal 15–19-aastaste seas, suhteliselt leige oli ka 20–29-aastaste keskmine suhtumine. Naiste seas oli keskkonnavajaduste arvestajaid rohkem kui meeste seas.

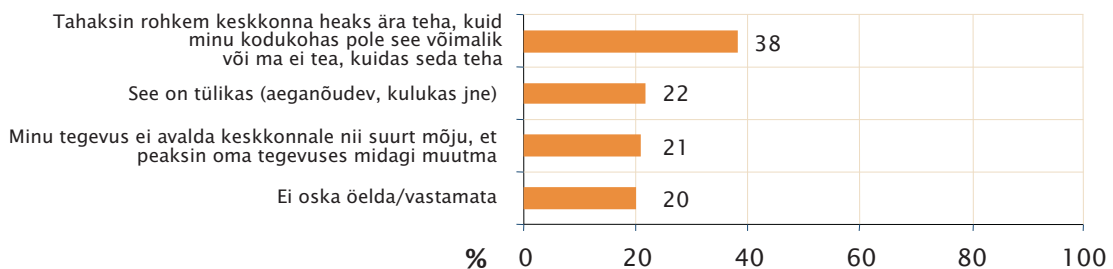
6.3 Miks ei käituta igapäevaelus keskkonda säästvalt?

Vastajatelt, kes eelmise küsimuse mõnele variandile vastasid, et nad seda ei tee, küsiti valikvastuste alusel põhjendusi.

Kui üldjoontes on inimeste käitumise muutmiseks vaja teadmisi, motivatsiooni ja võimalust teisiti toimida, siis vaadeldavas uuringus tõusis põhjuste seas esimesele kohale infopuudus või võimaluste (nt jäätmekonteinerid, ühistransport, kergliiklusteed) puudumine (38%) (Joonis 47). Kõige sagedamini toodi seda põhjenduseks Ida-Virumaal, suurtes linnades ja/või mitteeestlaste seas.

Noorte vastajate seas oli esikohal põhjendus, et selline käitumine on tülikas (34%). Motivatsiooni puuduseks võib lugeda arvamust, et säästlik igapäevaelu ei avalda keskkonnale küllalt suurt mõju, mis oli olulisel kohal (29%) tootmise ja energeetikasektori töötajate seas.

Joonis 47. Kui vastasite eelmises küsimuses esitatud keskkonnateadlikkust väljendavate tegevuste osas mõnele eitavalt, siis miks? Milline väide Teie seisukohta kõige paremini iseloomustab? Kõik vastajad n=1003

6.4 Kuidas ollakse rahul jäätmekäitluse korraldusega kodukohas?

Konkreetsemalt uuriti seda, kas jäätmete sortimise parandamiseks saaks midagi ära teha vastaja kodukohas.

Enamik, 54% vastajaskonnast oli jäätmekäitluse kodukohas korraldusega rahul, kolmandik (35%) sellega rahul ei olnud.

Kõige vähem oli rahulolevaid vastajaid Ida-Virumaal (36%), kõige rohkem Kesk-Eestis (73%).

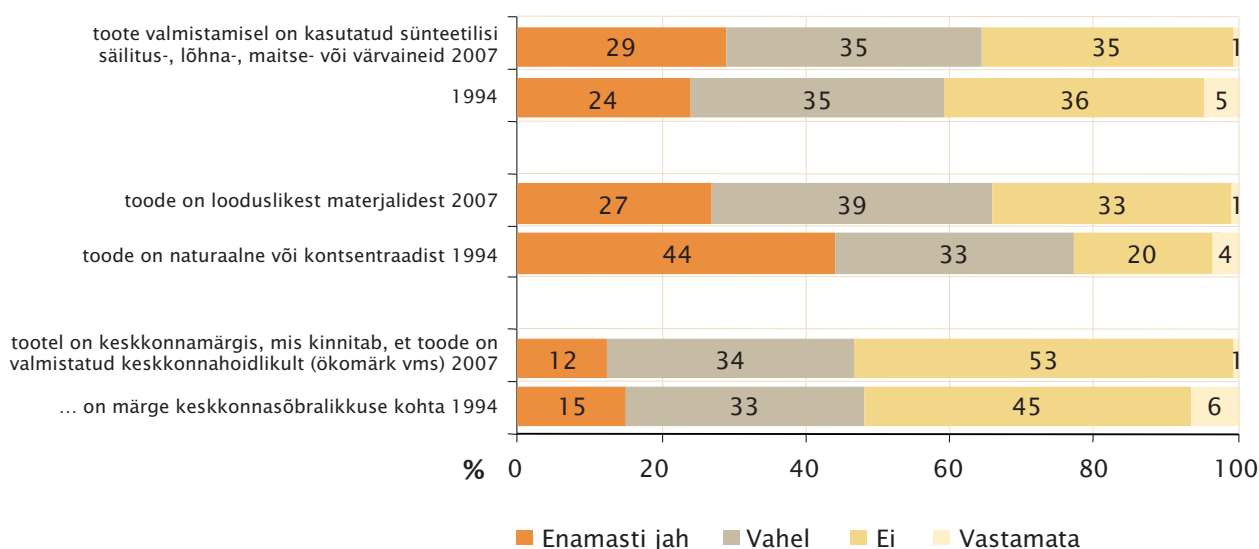
Rahulolematuse peapõhjus oli vajalike konteinerite puudumine, mida lahtises küsimuses nimetas vähemalt 90% rahulolematutest. Mainiti ka prügiveo kõrget hinda ja vähest infot sortimisnõuete kohta.

6.5 Kui palju uuritakse kaupu ostes nende koostist või keskkonnamärgiseid

Aktiivsemat tegutsemist keskkonnanahoiu nimel nõuab ka poes keskkonnanahoidlikult toodetud kaupade eelistamine tavatoodetele.

Kolmveerand elanikkonnast pöörab kaupluses vähemalt mõnikord tähelepanu toote naturaalsusele ning selle sünteetiliste koostisosade sisaldusele (Joonis 48). Ligi kolmandik teeb seda peaaegu alati. Vähem tuntakse keskkonnamärgiseid – üle poole elanikkonnast ei pööra nendele tähelepanu.

Joonis 48. Kas Te uurite poes enne kauba ostmist, kas ... Kõik vastajad n=1003

Kõikide loetletud tegevuste puhul olid kokkuvõttes agaramad naised, eestlased, keskealised inimesed, eriti 40–49-aastased, kõrgharidusega ja/või jõukamad inimesed. Keskmisest mõnevõrra harvem jälgisid kauplustes sellist infot vanemad, üle 60-aastased inimesed.

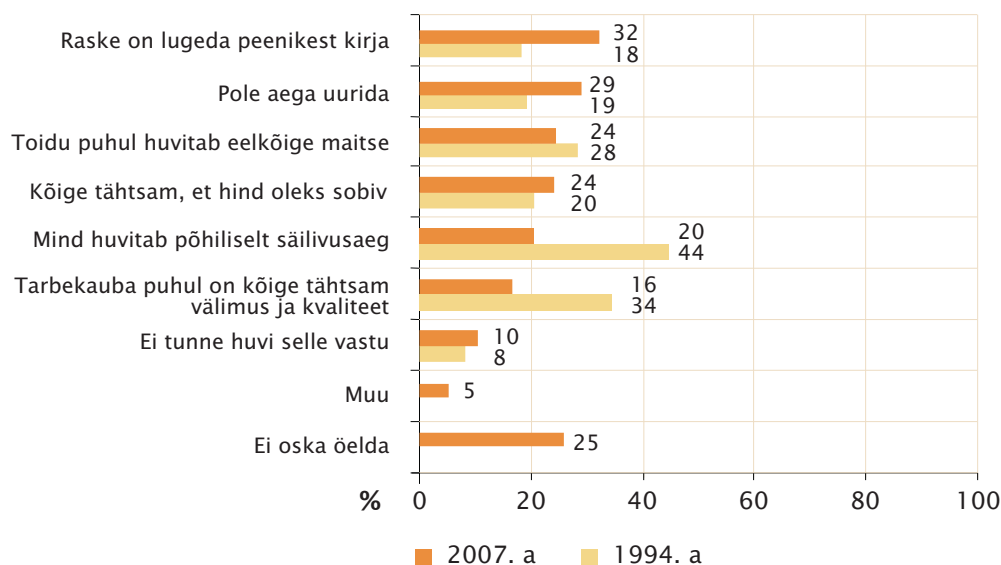
Mittejälgimise põhjustest oli esikohal sellise info esitamine liiga väikeses kirjas (32%), mis oli peapõhjus vanemate inimeste puhul (52%). Järgmine oluline motiiv, mida mainis keskmiselt 29% vastajatest, oli ajapuudus. See põhjus oli esikohal noorte, alla 30-aastaste vastustes (44%). Kolmandik pensionäridest pidas esmatähtsaks hinda, mitte niivõrd kvaliteeti.

Võrreldes 1994. aastaga on vähenenud huvi säilimisaja vastu, kuna sellega on ilmselt probleeme vähemaks jäänud (kuigi väikelinnades on seda nüüdki küllalt sageli mainitud) (Joonis 49). Endisest mõnevõrra vähem arvatakse ka seda, et tarbekauba põhiväärtus on välimus.

Nii nagu 1994. aastal, on mehed sellest teemast keskmiselt vähem huvitatud kui naised. Toidu puhul huvitab paljusid (29%) eelkõige maitse.

Ka 1994. aasta uuringu põhjal tuli nentida, et noored tunnevad toodete koostise vastu vähem huvi kui vanemad. Ka tollal käitusid kõige keskkonnateadlikumalt 40–49-aastased inimesed.

Joonis 49. Kui Te poest kaupa ostes nende koostist või keskkonnamärgiseid ei uuri, siis miks? *n=kõik vastajad*

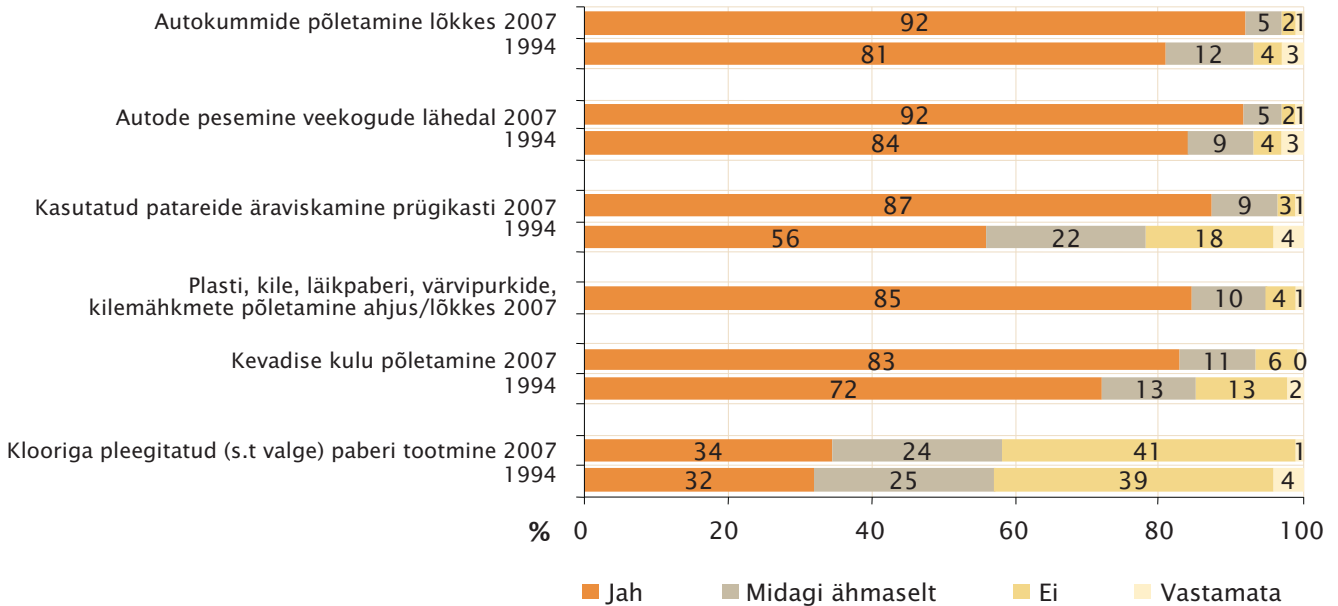

Võrreldes küsimusele 5.3 vastanuid, kes on nõus maksma pisut rohkem keskkonnanahoidlikult toodetud kaupade ja teenuste eest, nendega, kes sageli ostavad mahepõllumajandus-, õiglase kaubanduse või keskkonnamärgisega tooteid, mis enamasti maksavadki veidi rohkem kui teised sama otstarbega tooted, siis näeme, et teoreetiline valmisolek ja tegelik käitumine vastajate väitel väga palju ei erine. 19% vastas, et nad on nõus keskkonnanahoidlikult toodetud kaupade eest rohkem maksma, 18% ostab sageli mahepõllumajandustooteid, 13% eelistab valiku puhul õiglase kaubanduse tooteid ja 12% vastanute jaoks on oluline keskkonnamärgis.

6.6 Teadlikkus tegevuste keskkonnaohthkkusest

Väga vähe on jäänud tänaseks inimesi, kes ei tea midagi nt autokummide lõkkes põletamise, veekogude ääres autode pesemise, patareide prügi hulka viskamise või plasti põletamise keskkonnaohthkkusest (Joonis 50). Ka neid, kes kulupõletamise kahjulikkusest ei ole midagi kuulnud, on juba üsna väheseks jäänud, iseasi, kuidas seejuures ise käitutakse.

Joonis 50. Kas olete kuulnud järgmiste tegevuste keskkonnaohtlikkusest?
n=kõik vastajad

Kõige teadlikumad olid 2007. aastal taas 40–49-aastased vastajad, kellest peaaegu kõik olid kursis nende tegevuste keskkonnaohtlikkusega. Vähem teati klooriga pleegitatud paberi tootmisest, mis tekitab väga toksilisi ja püsivaid orgaanilisi ühendeid – dioksiine. Noortel vastajatel oli mõnes küsimuses (eriti plasti ja kulu põletamine) teadmisi keskmisest vähem.

Kõrgharidusega vastajate seas oli väga vähe neid, kes nendest asjadest midagi kuulnud polnud.

Eestlased olid teadlikumad kui mitteeestlased, kuigi ka viimaste hulgas oli teadlikkus kõrge. Mõne tegevuse kohta, nagu patareide prügi hulka viskamine (sisaldavad raskmetalle, mis olmeprügi hulka sattudes ohustavad pinnast ja põhjavett) või autode pesemine veekogude ääres (veekogu reostamine), ei olnud väikesel osal mitteeestlastel päris selgeid teadmisi. Võrreldes eestlastega teati mitteeestlaste seas, eriti Ida-Virumaal vähem kevadise kulu põletamise keskkonnakahjulikkusest (peale tulekahjuohtu hävitab elustikku ja saastab keskkonda).

Võrreldes 1994. aastaga on kasvanud inimeste teadlikkus kõigi loetletud tegevuste ohtlikkusest, v.a valge paberi tootmine, millest teati 2007. aastal enam-vähem sama vähe kui aastal 1994.

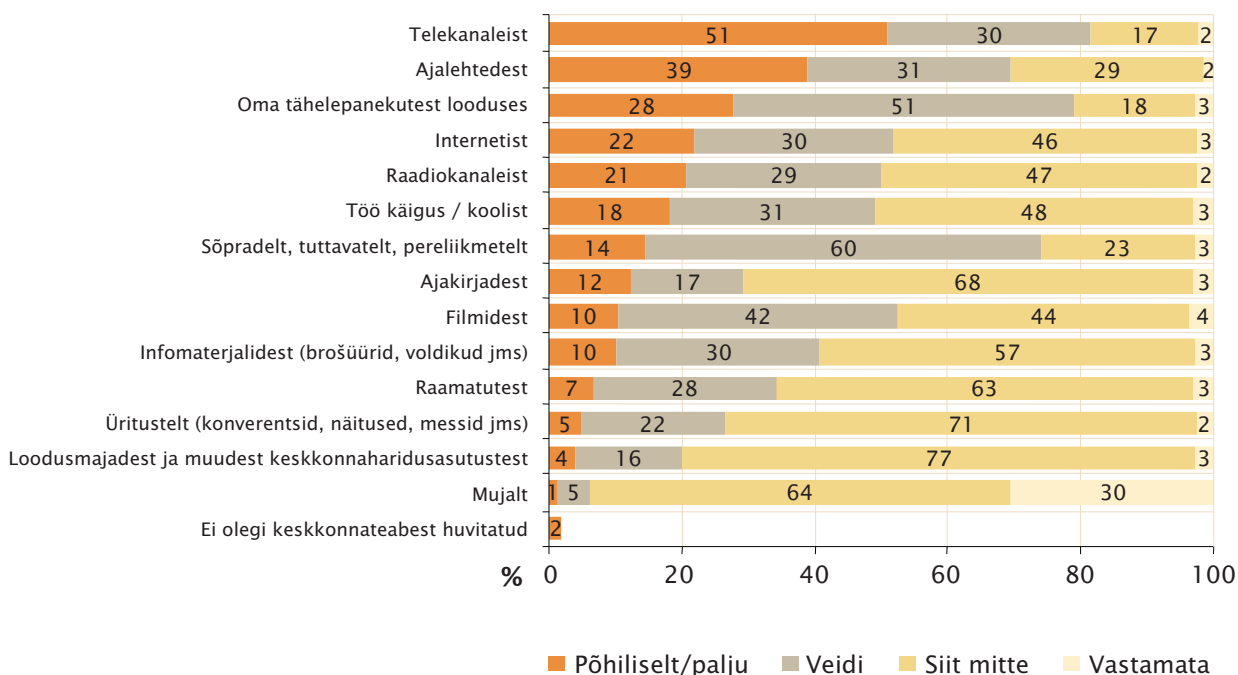
7 KESKKOND MEEDIAS

Inimeste keskkonnahoidlikku käitumist mõjutab peale võimaluse teha keskkonnasõbralikke valikuid ka sellealane teadlikkus. Viimase küsimusteplokiga uuritigi, kust vastajad keskkonnateavet saavad.

7.1 Keskkonnateabe allikad

Kõige olulisemad keskkonnateabe allikad on massiteabevahendid – televisioon ja ajalehed. Televisioonist on põhiosa sellealastest teabest saanud 51% elanikkonnast, üldse ei ole saanud vaid 17% (Joonis 51). Neile järgnevad oma tähelepanekud looduses, mis edestavad isegi Interneti. Vaid 2% leidis, et neid keskkonnateave pigem ei huvita.

Joonis 51. Kust Te saate keskkonnaga seotud teavet? Kõik vastajad n=1003

Noorimate vastajate jaoks oli kõige olulisem teabe saamise koht loomulikult kool. Ka Internet oli nii selles kui järgmises vanuserühmas tunduvalt olulisem kui keskealiste ja vanemate puhul ning hõivas noortel 3. koha kooli ja televisiooni järel. Televisioon, ajalehed, raadio, oma tähelepanekud ja isegi filmid olid noorte seas siiski tunduvalt väiksema tähtsusega kui vanemate vastajate puhul. Samas oli noorte puhul olulisemad mitmesugused üritused, nt konverentsid ja näitused.

Vanusega koos tõusis raadio osatähtsus, kust põhilise info hangib kolmandik 60-aastastest ja vanematest vastanutest (15–19-aastastest noortest vaid 10%).

Mitteeestlaste seas keskmiselt on kõik infokanalid peale raadio väiksema tähtsusega kui eestlaste seas. Esikohal on siiski ka nende hulgas televisioon ja ajalehed, kuigi sealt hangib põhilist keskkonnainfot vaid kolmandik grupist.

Muude allikatena mainiti kõige enam ekskursioone, mõnel korral ka plakateid bussides ja bussipeatustes.

Telekanaleist nimetati kõige enam:

ETV – 398 korda

Kanal 2 – 179

TV3 – 142

Pervõi Baltiiski Kanal – 21

Discovery – 21

Peale nende mainiti veel mitmel korral RTR, NTV, ORT, 3+, Animal Planeti kanalit.

Raadiokanaleist:

Vikerraadio – 182 korda

Raadio 4 – 102

Raadio Elmar – 42

Kuku Raadio – 27

Mainiti ka Kuma Raadiot, Sky Plusi, Raadio Uunot, Raadio Martat, Star FMi, Raadio Kadit jt.

Ajalehtedest:

Postimees, sh ka venekeelne – 176 korda

SL Õhtuleht – 56

Eesti Päevaleht – 50

Maaleht – 40

Peale nende nimetati veel suurt hulka muid väljaandeid, maakondlikest kõige enam Põhjarannikut (22 korda).

Ajakirjadest:

Eesti Loodus – 20 korda

Kodu ja Aed – 19

Maakodu – 10

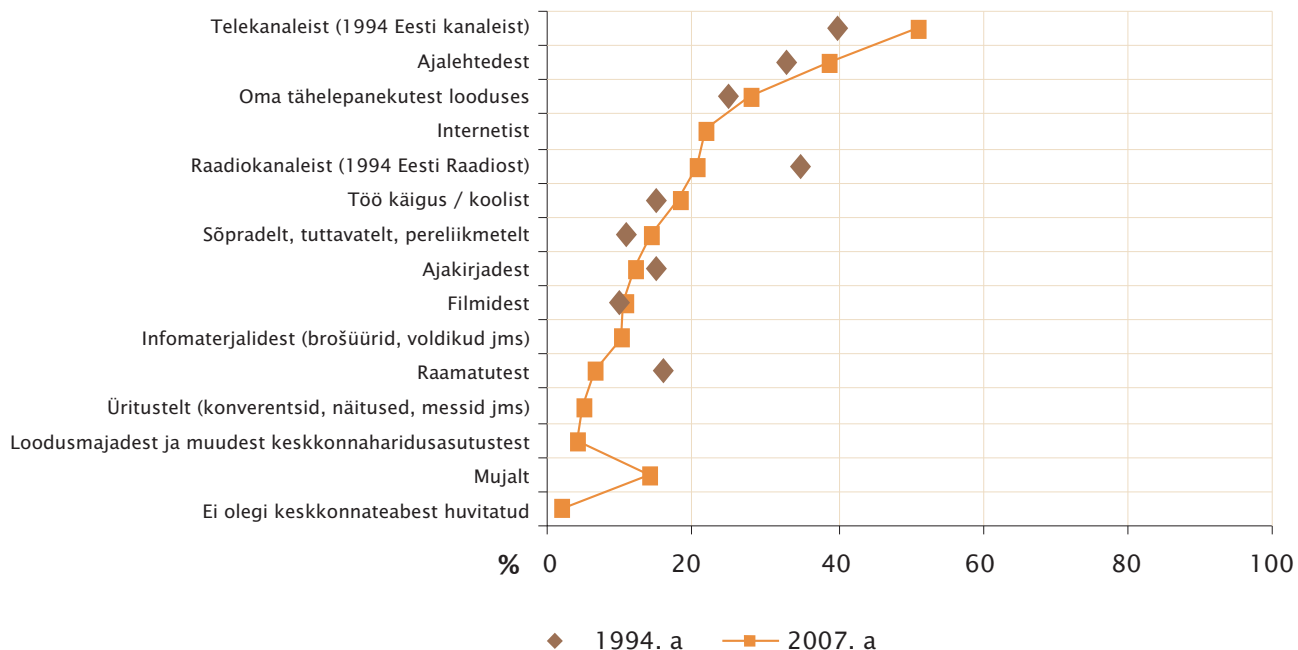
Eesti Naine – 8

Pere ja Kodu – 6

Mainiti ka Kodutohtrit, Tervist, Tervis+, Elukirja, Naistelehte, Kalastajat, Jahimeest, venekeelsetest Infopressi, Vokrug Svetat, Meie Aeda jt.

Võrreldes 1994. aasta uuringuga on oluliselt langenud raadio ja raamatute osatähtsus, samas kasvanud televisiooni oma (Joonis 52).

Joonis 52. Võrdlus 1994. ja 2007. aastaga. *n=kõik vastajad*

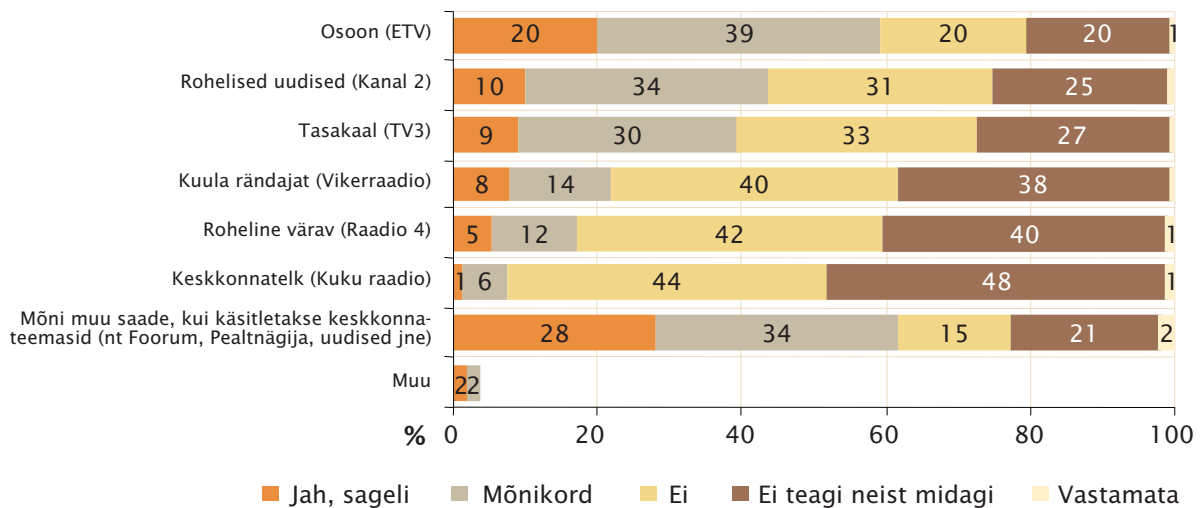
Samasugust küsimust on esitatud ka mitmes teises keskkonnaalases arvamusuuringus. Nii Eurobaromeetri üleeuroopalises uuringus (European Commission, 2008), Keskkonnaministeeriumi ja OÜ Faktum & Ariko (2006) kui ka Eestimaa Looduse Fondi ja Sotsioloogiliste Uuringute Keskuse küsitluses (1999, looduse ja looduskaitsealase teabe kohta) oli populaarseim infoallikas televisioon, nagu selles uuringuski. Ka teist kohta jagavad kõigis neis uuringuis ajalehed/ajakirjad või ajalehed, kui see kategooria oli eraldi märgitud.

7.2 Keskkonnateemaliste tele- ja raadiosaadete jälgimine

Kõige tuntum ja vaadatavam keskkonnateemaline saade on ETV-s Osoon, mida üldse vaatas 60% vastajaskonnast, neist kolmandik enam-vähem alati. Viiendik küsitletutest ei teadnud sellisest saatest midagi (Joonis 53).

Rohelisi uudiseid (Kanal 2, olid eetris 2007. aastal) ja Tasakaalu (TV3) vaatas enam-vähem ühesuurune osa elanikkonnast, kerge Roheliste uudiste vaatajaskonna ülekaaluga.

Joonis 53. Kas Te vaatate ja kuulate neid keskkonnateemalisi saateid?
Kõik vastajad n=1003

Eesti kanalite tähtsus oli muidugi eestlaste seas palju suurem kui mitteeestlaste seas, kelle hulgas oli teatud määral ka nende vaatajaid-kuulajaid.

Osooni vaatas eestlastest 80% ja mitteeestlastest 15%. Mitteeestlaste puhul oli Raadio 4 Roheline värav küllaltki kuulatav – 40% (neist kolmandik sageli). 32% mitteeestlastest ei teadnud sellist saadet.

Kõikide saadete puhul oli pidevaid vaatajaid märkimisväärselt vähe noorte, eriti alla 20-aastaste seas, ning kõige rohkem pensioniealiste seas. Ent juhuslikumate vaatajate protsent tasakaalustas olukorda ka keskealiste puhul.

Kõigi saadete, eriti Osooni ja Tasakaalu vaatajate osakaal oli keskmisest kõrgem maaelanike seas. Kõrgharidusega vastajate seas on loodusteemaliste saadete sagedasi vaatajaid ja kuulajaid keskmisel tasemel, aeg-ajalt jälgijaid aga eriti Osooni puhul keskmisest rohkem.

1994. aastal olid päevakorral muud saated, ainsana vaadati praegustest saadetest juba siis Osooni. Tuleb nentida, et Osooni vaatajaarvud on püsunud läbi aegade ühtlasel tasemel, vaatamata muude saadete juurdekasvule (Tabel 7).

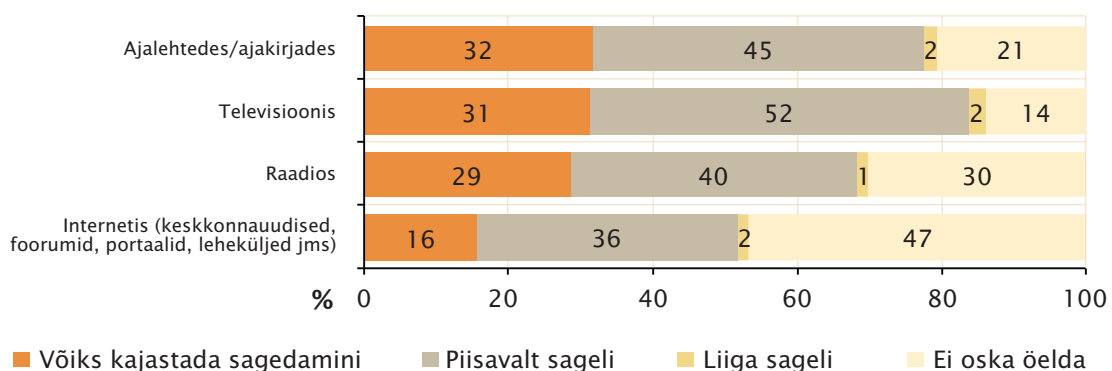
Tabel 7. Osooni vaatajaarvud 1994. ja 2007. aastal

	1994. a (%)	2007. a (%)
Jah, sageli	22	20
Mõnikord	33	39
Ei	23	20
Ei teagi sellest midagi/vastamata	22	20

7.3 Kui sageli kajastatakse Eesti meedias keskkonnateemasid?

Elanikkonnast keskmiselt kolmandiku arvates võiks keskkonnateemasid meedias rohkem kajastada, eriti trükiajakirjanduses. Ülekaalus olid siiski arvamused, et neid kajastatakse piisavalt, eriti käis see televisiooni kohta (Joonis 54).

Joonis 54. Kui sageli kajastatakse Teie arvates Eesti meedias keskkonnateemasid?
Kõik vastajad n=1003

Neid, kelle arvates on selleteemalisi saateid ja kirjutisi liiga vähe, oli mitteeestlaste seas kaks korda rohkem kui eestlaste seas. Eestlaste puhul oodati suuremat aktiivsust eelkõige kirjutavalt ajakirjanduselt (27% – võiks kajastada sagedamini). Mitteeestlaste puhul oli ootus enam seotud televisiooni ja raadioga (46%/44%).

Mitteeestlaste seas kuulatakse Raadio 4 üsna palju – ligi 60% vähemalt mõned korrad nädalas. Eesti telekanaleist vaadatakse põhiliselt vaid venekeelset Aktuaalset Kaamerat – veidi üle poole sellest kontingendist samuti vähemalt mõni kord nädalas. Seega oleks suurem tähelepanu keskkonnateemadele Raadio 4 saadetes parim võimalus venekeelse elanikkonna teavitamiseks.

SUMMARY

The Stockholm Environment Institute Tallinn Centre, Estonian Institute for Sustainable Development (SEI Tallinn) in cooperation with Turu-uuringute AS has conducted an all-Estonian survey “Man and Environment 2007”. 1003 people were interviewed at the age of 15–74 in November 2007. The questions covered the following topics: environmental problems, state of the environment, environment and the human health, environmental governance, relations between environmental protection and economy, sustainable consumption, environment in media.

The similar public opinion survey by SEI Tallinn and Turu-uuringute AS was carried out in 1994. In this survey, the results were compared to those observed 13 years ago. The survey was financed by the Estonian Environmental Investment Centre. The main conclusions are presented below.

The importance of environmental problems

- In both open and closed questions, the respondents regarded the most important problems to be solved in Estonia at the end of 2007 primarily the social problems, especially concerning salaries and the high cost of living. In the open question, the environmental problems were the second listed priority issue (by 9% of interviewees).
- From the list of seven current problem areas common to many countries, 65% of respondents assessed the environmental degradation as a very or quite serious problem in Estonia. Compared to the 1994 survey, the average score for environmental degradation has slightly changed. At that time 59% of people considered this problem to be a very or quite serious one.
- Slightly over half of the Estonian people (52%) were personally concerned about the environmental problems. In 1994, however, more people stated their personal concern about the environment (by 73%).
- The major environmental concerns in Estonia were regarded by the respondents to be the negative environmental impact of transport, excessive logging and decrease of forest biodiversity, environmental impact on human health, growing amount of waste and waste management, building on coastal areas and closing them to the public. All of these problems scored more than 7 out of a 10-point scale.
- Compared to the 1994 results, the average score has improved for the agricultural pollution, drinking water quality and state of the forests. Other aspects, especially the state of coastal and nature protection areas and climate change received worse scores in 2007 than 13 years ago (the rest of the aspects were not asked about in 1994).

- Raising environmental awareness and changing lifestyle were considered the most efficient solution to our environmental problems (by 93%). The need for stricter environmental legislation and penalties (76%) and better enforcement (75%) were seen as the second and third most efficient solutions. Compared to 1994, the support for strict laws and penalties has slightly decreased. In 1994, this solution was considered to be the most effective by 83% of the respondents. Other possibilities were not offered in the previous survey.
- In the question “Why should the environment be protected?” several options were presented to the interviewees. These claims corresponded to the values of almost all interviewees: because the nature has its own intrinsic value (96%), because environment is the basis for human welfare (96%) and because future generations have the right to live in a clean environment (95%).
- Relatively few (below 20% of respondents) were of the opinion that current human activities do not seriously threaten the environment, since the regeneration capacity of nature is so strong or since solutions will certainly be found in the future. Compared to 1994, there are slightly more respondents who find that there is no need to make big issues out of environmental problems – people adapt or solutions will be found (1994 – 9%, 2007 – 18%).

Opinion about the environmental quality

- The environmental quality was considered to be rather good or very good in one’s home settlement (town or rural municipality) by 74%, generally in Estonia by 69% and in Europe by 44% of respondents. Only with regard to the global environment, did the majority of interviewees assess it as relatively or very poor (53%).
- Compared to 1994, the opinions on the environmental quality in one’s home settlement, as well as in Estonia have considerably improved. (In 1994 the environmental quality in one’s home settlement was considered relatively or very good by 53% and in Estonia by 40% of people).
- While 13 years ago, the highest share of respondents (45%) found that the state of one’s home settlement had deteriorated over the previous 10 years, the deterioration was this time mentioned by 30%. In the current survey, one-third saw the improvement, one-third – no changes.
- According to the opinions of all respondents, the following environmental aspects obtained the best scores: the outlook of one’s home settlement, local air quality, green areas and avenues. Local roads, streets and yards were considered to be in the worst condition. The opinions concerning the drinking water quality and noise level diverged the most.
- In comparison with the previous survey, the average scores regarding the environmental aspects of home city or village have improved, except for the noise

level and roads. On average, the opinions towards the quality of local water bodies have improved the most.

- Forecasts for the future appeared to be rather optimistic, especially for home settlements – 76% believed that the local environmental quality would improve or at least remain on the same level. In the case of the world, pessimism dominated (would deteriorate – 37%, would improve – 19%). Compared to 1994, the share of optimistic views has grown for both immediate environment, as well as for the whole country. The 1994 survey did not ask about Europe and the world.

Environment and human health

- The majority of people (52%) assessed their health as relatively or very good, 12% as rather or very poor. Compared to 1994, the average opinion on health has significantly improved – both in case of Estonians and non-Estonians (31% considered it rather or very good at that time).
- The majority of people think that the state of the environment does not have a specific influence on their health in 2007 (67%) or 10 years ago (61%). However, regarding the impact of the environment on health of themselves or their descendants in 25 years time, the majority of respondents (54%) believed that it would have an impact.
- The three strongest factors that impact our health were considered to be inadequate nutrition, insufficient exercise and smoking. The poor quality of the natural environment was mentioned as a strong health-affecting factor by 13%, while 40% was of the opinion that this has no influence. When adding together the strong and light influence, the poor quality of the natural environment was the seventh in the list of 18 health-affecting aspects. Compared to 1994, the influence of nutrition, lifestyle and smoking is now seen as stronger.
- 37% mentioned poor working conditions as a personal health-affecting factor; compared to 1994 results this has decreased by 9%. Noise, unsuitable indoor air temperature or ventilation and dust/soot were named as the most disturbing factors at the workplace. All these factors, especially temperature, were mentioned in 1994 more frequently than now.
- 11% stated that they were doing health-affecting work; protective clothing and periodic medical checks were mainly foreseen as protection or compensation for their health-affecting work.
- 10% of the respondents were of the opinion that the work their organisation/enterprise was doing and 6% that the work they themselves were doing is harmful to the environment. A great part of respondents could not judge the situation. The detrimental activities mentioned most often were production of waste harmful to the environment and pollution of water, air or soil. Compared to 1994 the share of organisations harmful to the environment according to the assessments

has slightly decreased. The assessment of their own personal job is statistically almost the same as it was 13 years ago.

- The most popular activities related to nature were spending time in open air and growing houseplants. Despite complaints about less exercise in everyday life, the amount of people who do hiking, outdoor sporting or nature watching has increased. The share of people growing of horticultural products and doing field and forest work has decreased.
- Most of the respondents (51%) would prefer to live in the countryside close to the city. The rest can be divided in half according to their preferences – in city or in countryside. In 1994 the biggest share wished to live in city (50%).

Environmental governance

- The main responsibility for the protection of Estonian environment lies with the government and state authorities according to the opinion of the majority of respondents (79%). The responsibility being with the citizens themselves was ranked as second highest (67%) and with local authorities as third (45%). In 1994, the question had a slightly different structure, but then as well, the main responsibility was seen to lie with the government and state authorities (80%). Since then, the perceived responsibility of citizens has grown, as in 1994 citizens were believed to have the main responsibility by only 32% of respondents.
- The majority of people, i.e. over 50%, believed that Estonian civil organisations could influence the solving of environmental problems rather considerably both on local as well as on state level. Those who did not believe very much in such influence at a global level dominated (46%).
- The most frequent opinion of the Estonian environmental NGOs was that they could be more active (48%). In 1994 the similar question was asked about the Estonian greens. Also then, the opinions were divided into more or less the same shares.
- The dominating opinion among the population was that the government and parliament take into account the environmental issues to some extent (42%), while only 9% think that environmental concerns are well integrated into decision-making. Here we can see a shift compared to the results of 1994 survey when the majority had the opinion that environmental issues have been neglected by the government and parliament (in 2007 37% had the same opinion).
- Although most of the interviewees (59%) agreed that Estonia has to participate in solving the global environmental problems, compared to 1994 the opinion that Estonia should participate in international cooperation considerably more actively, was expressed much seldom (2007 – by 16%, 1994 – by 41%). 25% found that Estonia is still not wealthy enough to support others (1994 – 12%).
- The willingness of helping third world countries with environmental protection was even more modest (55%), however, giving moderate aid was acceptable for more

people than in 1994. There were also now more respondents (16%) who found that every country has to cope by itself (1994 – 9%).

Environment and economy

- 65% of the total respondents expressed the view that economic growth and environmental protection should be given equal importance, 22% put environmental protection higher priority. Those shares repeat the results of the 1994 survey.
- 21% of respondents would not be ready to pay more for environmentally friendly products or services and 33% would not wish to pay more taxes for the environment. However, the cautious attitude dominates for the majority of respondents – the decision would depend on the product, price and size of tax. If at all, then the price increase could be at most 5% and additional tax up to 1%. In 1994 the question was built up differently, but those definitely against additional price increases was then 9% of respondents. Environmental taxes were not asked about at that time.
- The term *sustainable development* was familiar to 60% of people. From the list of possible meanings of the term, the most often chosen one was “the protection and sustainable use of natural environment” and “balanced development where economic growth is not taking place at the expense of environmental and social problems”.
- Regarding the utilisation of oil-shale, the non-renewable energy source and fossil fuel in Estonia, four different development options were presented to the interviewees. The viewpoint that oil-shale production should be reduced to cover only the needs of Estonia was supported most – by 34%. Compared to 1994, the opinion that the oil-shale production should be phased out and instead renewable energy sources should be developed has remarkably increased (1994 – 2%, 2007 – 23%).
- With regard to the possible construction of a nuclear power plant in Estonia or in nearby countries (Lithuania or Finland), the negative attitudes outweighed the positive attitudes (69% were against the nuclear power plant in Estonia and 44% against it in nearby countries). Compared to 1994, support for a nuclear power plant in Estonia has somewhat increased (1994 – 6%, 2007 – 16%).
- The main reasons of those supporting the nuclear power plant in Estonia related to the pollution reduction and a better state of the environment in Northeast Estonia (main reason for 59%) and the need for electric energy (55%). The main opposing reasons were the dangerous consequences of potential accidents (72%) and the environmental risk in nuclear waste dumping (45%).
- The proponents of building the nuclear power plant in nearby countries believed mostly that due to the distance the environmental hazards also are smaller, but the opponents pointed out that distance is not sufficient to escape from the consequences of potential accidents.
- Most of the respondents (56%) find that there are enough nature protection areas in Estonia; one-third wish for even more. Most of the respondents (62%) were of the

opinion that protected areas do not impede the economy and local entrepreneurship, while only 9% had an opposite opinion.

Sustainable consumption

- Most of the population (53%) regarded themselves as moderately environmentally friendly, who from time to time take into account the environmental needs. 9% claimed that they only seldom take the environment into account in their daily decisions.
- The environmental awareness is mostly expressed in everyday life by choosing local products (produced in Estonia) (often do that 47%) and by separating household waste for recycling. Most often, the packages with returnable deposit were sorted out of the waste at the end of 2007 (by 69%).
- The most widely stated reason why people do not behave as environmentally friendly as they would like was that necessary infrastructure to do so is missing near their home or they lack information how they can do more for the environment (38%). 21% of respondents did not consider the impact of their activities to the environment large enough to make changes.
- Most of the people read the content label of the product before buying it, but few of them (below one-third) do it frequently. Whether a product has an environmental label or not is looked at by even less people (12%). The most frequently stated reasons for little attention were too small letters and lack of time.
- The environmental awareness of people is high according to the self assessment of the respondents and has considerably increased compared to 1994, especially regarding the treatment of used batteries and burning end-of-use tyres in the fireplace. However, the hazards of bleaching paper with chlorine were known almost as little as in 1994 (1994 – 32% knew that, 2007 – 34%).

Environment in media

- People get most of their environmental information from the mass media – television and newspapers. Their own observations from nature ranked in third place, which is even ahead of the Internet as an environmental information source (4th place). Compared to 1994, the role of television has increased, while the role of radio and books decreased.
- Although the opinion that environmental topics are covered in media frequently enough dominated, approximately 1/3 of people found that these issues should be reflected more often, especially in the printed press.

KASUTATUD KIRJANDUS

Eestimaa Looduse Fond, Sotsioloogiliste Uuringute Keskus, 1999. *Inimene ja loodus*. Tartu.

Eesti Statistikaameti andmebaas, www.stat.ee.

European Commission, 2008. *Attitudes of European citizens towards the environment*. Special Eurobarometer 295, March 2008.

European Commission, 2007. *Europeans and nuclear safety*. Special Eurobarometer 271, February 2007.

European Commission, 2006. *Attitudes towards energy*. Special Eurobarometer 247, January 2006.

European Commission, 2005. *Radioactive waste*. Special Eurobarometer 225, September 2005.

Kaasik, T., Peterson, K., Kaldaru, K. 1996. *Inimene ja keskkond*. Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna filiaal. Tallinn.

Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus, OÜ Faktum & Ariko, 2006. *Elanikkonna huvi ja vajadus keskkonnainfo järele*. Tallinn, www.keskkonnainfo.ee/ts/ylevaade/.

Лауристин М., Фирсов Б. 1987. *Массовая коммуникация и охрана среды. Опыт социологического исследования*. Таллин.

Lorek, S., Spangenberg, J. 2001. *Indicators for environmentally sustainable household consumption*. International Journal of Sustainable Development, Vol. 4 (1): 101-119.

Raudsepp, M. 2005. *Eesti elanike suhe loodusesse ja subjektiivne heaolu*. Eesti sotsiaalteaduste V aastakonverentsi erinumbr. Estonian Social Science Online 2005 (3).

Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. 2002. *Kuritegevus Eestis 1991-2001*. TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, EV Justiitsministeerium. Tallinn, www.just.ee/30181.

Tartu Linnavalitsus, 2006. *Tartlane ja keskkond 2006*. Tartu, www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=6&page_id=3226.

Säästva Eesti Instituut, SEI Tallinn on valitsusväline sihtasutus, mille eesmärk on suunata ühiskonna arengut ja keskkonnanaisundit mõjutavaid otsuseid tasakaalustatuse ja jätkusuutlikkuse poole keskkonnateaduslike uuringute ja keskkonnapoliitika analüüsimise kaudu Eestis, Baltimaades ning Kesk- ja Ida-Euroopas – koostöös teiste SEI keskustega, teadusasutustega, avaliku ja erasektoriga ning mittetulundusühendustega.

Külastus: Lai t 34, Tallinn
Postiaadress: Pk 160, 10502 Tallinn
Telefon: 6 276 100
Faks: 6 276 101
info@seit.ee, www.seit.ee

SEI Stockholm

Kräftriket 2B
SE 106 91 Stockholm, Rootsi
www.sei.se

SEI York

Grimston House, University of York
Heslington
YO10 5DD York, Suurbritannia
www.sei.se

SEI Oxford

Units 1-4 Suffolk House
263 Banbury Rd
OX2 7HN Oxford, Suurbritannia
www.sei.se

SEI USA

11 Curtis Avenue
Tufts University, Somerville
MA 02144, USA
www.sei.se

SEI Aasia

Chulalongkorn University
Chulalongkorn Soi 64, Phyathai Road
Pathumwan
10330 Bangkok, Tai
www.sei.se

SEI Tallinna koostööpartnerid
"Inimene ja keskkond 2007"
väljaandmisel:

Turu-uuringute AS

Tatari 6
10116 Tallinn

Keskkonnainvesteeringute Keskus

Rävala pst 8
10143 Tallinn

Inimene ja keskkond 2007

2007. aasta novembris toimus SEI Tallinna tellimusel ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahastamisel üleestiline arvamusuuring "Inimene ja keskkond 2007". Turu-uuringute AS küsitles 1003 inimest vanuses 15–74 eluaastat. Eelmine samasugune arvamusuuring tehti 1994. aastal. Seekordse küsitluse eesmärk oli analüüsida muutusi Eesti elanike suhtumises keskkonnaküsimustesse.

Väljaandes tutvustatakse arvamusuuringu tulemusi ja võrreldakse neid 1994. aasta küsitluse tulemustega. Samuti tuuakse võrdlusjooni mõningate teiste Eestis ja Euroopa Liidus tehtud samalaadsete keskkonnaküsitlustega.

Turu-uuringute AS